अथ रत्नमालाप्रारंभोयं॥

श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीगुरुभ्यो नमः॥ प्रभवविरतिमध्यज्ञानवंध्यानिलालाविदितपरमतत्त्वा यत्र ते योगिनोपि॥ तमहमिह निमित्तं विश्वजन्माप्ययानामनुगतमभिवंदे भग्रहैः कालमीशं॥१॥ विलोक्य गर्गादिमुनिप्रणीतं वराहलल्लादिकृतं च शास्त्रं॥ दैवज्ञकंठाभरणार्थमेषा विरच्यते ज्योतिषरत्नमाला॥२॥ शकेंद्रकालः पृथगाकृतिघ्नः शशांकनंदाश्वियुगैः समेतः॥ शराद्रिवस्विंदुहृतः सलब्धः षष्ट्याप्तशेषे प्रभवादयो राम १

2

ब्दाः॥३॥ प्रभवविभवाख्यशुक्लाः प्रमोदनामा प्रजापतिरथाब्दः॥ परतोंगिरास्ततश्च श्रीमुखभावौ युवाख्योन्यः॥४॥ धातेश्वरबहुधान्यौ प्रमाथिनामाथ विक्रमश्च वृषः॥ अथ चित्रभानुरस्मात्सुभानुरथ तारणाख्यश्च॥५॥ पार्थिवनामाव्यय इति सर्वजिदाख्योथ सर्वधारी च॥ तदनु विरोधी विकृतखरनंदनविजयजयसंज्ञाः॥६॥ मन्मथदुर्मुखसंज्ञौ तथापरो हेमलंबविलंबौ॥ तदनु विकारिनामाथ शा

3

र.ख.
२

वैरी प्लववद्इति शुभकृत्॥७॥ शोभकृदपरः क्रोधी विश्वावसु माला
रनुपराभवाख्यश्च॥ पुरतः प्लवंगनामा कीलकइति सौ
म्यसंज्ञश्च॥८॥ साधारणो विरोधकृदथ परिधावि प्रमा
दिनामानौ॥ आनंदराक्षसाख्यौ नलपिंगलकालयुक्ता
श्च॥९॥ सिद्धार्थी रौद्रदुर्मति दुंदुभयो वत्सराः क्रमादपरे॥ २
रुधिरोद्गारी रक्ताक्षी संज्ञकः क्रोधनः क्षयकृत॥१०॥ इयं
हि षष्टिः परिवत्सराणां बृहस्पतेर्मध्यमराशिभोगात्॥

उदाहृता पूर्वमुनिप्रवर्यैर्नियोजनीया गणनाक्रमेण॥११॥ त
पसि खलु यदासौ बुध्नभे याति माघे प्रथमलवगतसन्वास
वे वासवेज्यः॥ निखिलजनहितार्थं वर्षवृंदे वरिष्ठः प्रभवइ
तिसनाम्ना जायतेब्दस्तदानीं॥१२॥ शालिवाहनशकोर्कसं
युतः षष्टिहृत्प्रभवपूर्वत्सरः॥ शेषके मनुजमोनतो भवेत्स्वी
यनाम सहशेषहितस्फुटं॥१३॥ युगं भवेद्वत्सरपंचकेन युगा
नि च द्वादश वर्षषष्ट्या॥ भवंति तेषामधिदेवताश्च क्रमेण

र.त्न
३

वक्ष्यामि मुनिप्रणीतान्॥१४॥ विष्णुर्जीवः शक्रो दहनस्त्वष्टा
हिर्बुध्न्यः पितरः॥ विश्वे सोमश्चेंद्रज्वलनौ नासत्याख्यौ वैत्य
केश्च भगः॥१५॥ संवत्सरः प्रथमकः परिवत्सरोऽन्यस्तस्मादिडान्वि
दितिपूर्वपदाः परे स्युः॥ एवं युगेषु सकलेषु तदीयनाथा वह्न्यर्कशी
तगुविरिंचिशिवाः क्रमेण॥१६॥ दर्शावधिं मासमुशंति चांद्रं सौरं
तथा भास्कर राशिभोगात्॥ त्रिंशद्दिनं सावनसंज्ञमार्या नाक्षत्र
मिंदोर्भगणभ्रमाच्च॥१७॥ चांद्रे विवाहाध्वरपूर्वकार्यं कृच्छ्री गर्भ
चध्यादि तु सावनाख्ये॥ सौरे रविलंखेचरकर्म विंद्यां नाक्षत्रमा

६

से घनगर्भपूर्वं॥१८॥ शिशिरपूर्वमृतुत्रयमुत्तरमयनमाहश्च हुर+
तदामरं॥ भवति दक्षिणमन्यदृतुत्रयं निगदिता रजनी मरु
तां च सा॥१९॥ गृहप्रवेशत्रिदशप्रतिष्ठाविवाहचौलव्रतब
ध पूर्वं॥ सौम्यायने कर्म शुभं विधेयं यद्गर्हितं तत्खलु दक्षिच
२०॥ मृगादिराशिद्वयभानुभोगात्षट्चर्तवः स्युः शिशिरो वसं
तः॥ ग्रीष्मश्च वर्षा च शरच्च तद्वद्धेमंतनामा कथितोत्र ष मा
ष्ठः॥ मधुस्तथा माधवसंज्ञकश्च शुक्रः शुचिश्चाथ नभो न

१७

७

रत्न
४

लप

भस्यौ॥ तथेषऊर्जश्च सहः सहस्यौ लपस्याविति क्रमेण माला
॥२॥ स्वनामनक्षत्रसमान्वितोथा मासाश्च पक्षावपि दैवपि ४
त्र्यौ॥३॥ भौ निरुक्तौ रवितुगुरुक्षे सौम्यो गुभाशुभे क्रमेणानोप्र
शस्तौ॥४॥ इती श्री श्रीपतिविरचितायां ज्योतिषरत्नमाला
संवत्सरप्रकरणं॥ तिथिपाश्च तुर्भुर्वेविघ्नवोयमशीतदी विधात्
धितिविशाखवप्रिणः॥ वसुनागधर्मशिवतिग्मरश्मयोमद
नः कलिस्तदनुविश्व इत्यपि॥१॥ तिथौहि दर्शसंज्ञके पितृन्नु

शंत्यधीश्वरान्॥ त्रयोदशीहृतीययोस्तुतस्तु विन्नपोपरैः॥२॥ व
न्हिर्विरिंचिर्गिरिजा गणेशः फणिर्विशाखो दिनकृन्महेशः॥
दुर्गांतको विश्वहरिः स्मरश्च शर्वः शशी चेति पुराणदृष्टाः॥३॥
नंदा च भद्रा च जया च रिक्ता पूर्णेति सर्वास्तिथयः क्रमात्स्युः॥
कनिष्ठमध्येष्टफलास्तु शुक्ले कृष्णे भवंत्युत्तममध्यहीनाः॥४
नंदास्तु चित्रोत्सववस्तुतंत्रक्षेत्रादिकुर्वीततथैवनृत्यं॥ विवाह
भूषाशकटाध्वयाने भद्रास्तु कार्याण्यपि पौष्टिकानि॥५॥ जया

नि

२ ल ५ सुसंग्रामबलोपयोगिकार्याणि सिध्यंति हिर्मितानि॥ रिक्तासु विद्युद्ध मा.ला ५८

बंधघातविषाग्निशस्त्रादि चयांति सिद्धिं॥६॥ पूर्णासु मांगल्यविवा

हयात्रासपौष्टिकं शांतिककर्म कार्यं। सदैव दर्शे पितृकर्म कुर्यान्नान्य

द्विदध्याच्छुभमंगलादि॥७॥ वृद्धिः सुमंगलपदा च वखात्खला च

लक्ष्मीवती त्वथ यथेष्टपरतस्तु मित्रा। तद्वद्द्वयासु महती तिथिरुग्र थि

कर्मास्याच्छ्रेणि तु प्रतिपदादि तथैव नंदा॥८॥ क्रमाद्यशीवत्स

पराजयोग्यासौम्याख्या पंचदशी तिथिश्च। फलानि नाम्नास

दृशानि तासां महर्षिभिर्नूनमुदाहृतानि॥९॥ तिथिस्तु सायु

ग्मा खलु पक्षरंध्रं भवेद्द्वितीयां दशमीं च हित्वा॥ दर्शे च तासां विष

मा वरिष्ठाः स्मृता मुनींद्रैर्नवमीं विहाय॥१०॥ एकांतरे दिनकरे तिथयो

द्वितीया पूर्वा धनुःकर्कटयोर्वृषकुंभयोश्च॥ कन्या जयोश्च मिथुनावकयो

मृगेंद्रयोः पौलिकयोश्च मकरयोश्च भवंति दग्धाः॥११॥ आद्याश्च तत्रस्थः कि

य पूर्वकाणां भेषां चतुर्णामिह पंचमी स्यात्॥ पराः परेषां परतस्तथैव स

क्रूरराशेरशुभा तिथिः स्यात्॥१२॥ तिथौ विरुद्धे यदि भं तु शस्तं तदोदि

ते दोनिशि कर्म कार्यं॥ धिष्ण्ये विरुद्धे तिथिपूजितायां दिवा शुभं कर्म विधे

यमाहुः॥१३॥ नष्टेंदुषष्ठीप्रतिपत्कुधी मानव जातु दंतो लूपणं विदध्यात्॥

कुर्वन्नवाप्नोति तदा हि नूनं लक्ष्मीकुलज्ञातिजनोपघातं॥१४॥ स्मृतिः॥

रत्न
६

स्मृतिः॥ स्नाने चाभ्यंजने चैव दंतधावनमैथुने॥ तिथिस्त्वाकालि
कीज्ञेया तथा मरणजन्मनोः॥१५॥ त्रयोदश्यां द्वितीयायां दशम्यां
चविशेषतः॥ शूद्रविट्क्षत्रियाः स्नानं नाचरेयुः कदाचन॥१६
स्नातुर्जनस्य दशमीतनयां त्रयोदश्यर्थं निहंत्युभयमेतद
पिद्वितीया॥ सप्तम्यनीतु नवमीषु च संपदीप्सुः स्नायात्कदा
चिदपि नामलके मनुष्यः॥१७॥ भोगार्थी क्रियते यत्तु स्नानं सा
मान्यकैर्जनैः॥ तन्निषिद्धं दशम्यादौ नित्यनैमित्तिके विना॥१८ ६
षष्ठीषु तैलं पलमष्टमीषु क्षौरं रिक्तियां चैव चतुर्दशीषु॥ स्त्रीसेव

नं नष्टकल्पासु पुंसामायुःक्षयार्थं मुनयो वदंति॥१९॥ नारिकेलफ
लोलाबुनालिपुष्पं शणोद्भवं॥ बिल्वे तदनु वृंताकमष्टम्यादिषु व
र्जयेत्॥२०॥ अष्टम्यादिषु नाद्याद्वै पंगती प्रस्तु कदाचिदपि विद्वा
न्॥ शीर्षकपालांत्राणि नखचर्मातिलानि च क्रमशः॥२१॥ स्या
द्योगिनी प्राक्प्रतिपन्नवम्योरेकादशी गौर्यहयोर्द्वितीयां॥
त्रयोदशी पंचमयोस्तु याम्यां गुणेशाहयोर्दिशि राक्षसानां॥२२
षष्ठीचतुर्दश्यहयोः प्रतीच्यां वैसप्तमीपूर्णिमयोः समीर्यां॥

रत्न
८

उदक्कृष्णायायाद्दशमीकार्त्तिथ्योत्तर्थाष्टमीपेत्र्यहयोः शिवस्य॥२३
राकानुमत्यौ वितिपूर्णिमास्यौ राविद्युदष्टेंदुवशाद्भवेतां॥ कुहूः
सिनीवाल्यपि नष्टदृष्टचंद्रे सिते चासितपंचदश्यौ॥२४॥
माघे पंचदशी कृष्णा नभस्ये च त्रयोदशी॥ तृतीया माधवे शु
क्ला नवम्यूर्जे युगादयः॥२५॥ नवम्यां शुक्लपक्षस्य कार्तिके
निरगात्कृतं॥ त्रेतासिततृतीयायां वैशाखे समपद्यत॥२६ ८
दर्शे तु माघमासस्य प्रवृत्तं द्वापरं युगं॥ कलिः कृष्णत्रयोद

श्यां नभस्ये मासि निर्गतः॥२७॥ द्वे शुक्ले द्वे तथा कृष्णे युगादी कव
यो विदुः॥ शुक्ले पूर्वाह्णिके याह्ये कृष्णे चैवापराह्णिके॥२८॥ आश्वी
ने शुक्लनवमी द्वादश्यूर्जे मधौ तृतीया च॥ भाद्रपदे च तृतीया श्रा
वणमासे त्वमावास्या॥२९॥ एकादशी च पौषे शुक्ले सितदशमी
सप्तमी माघे॥ बहुलाष्टमी नभस्ये आषाढी कार्तिकी तद्वत्॥३०
फाल्गुनसितपंचदशी चैत्री ज्येष्ठस्य पौर्णमासी च॥ मन्वंतराद
य इमाश्चतुर्दशी ज्ञा बुधैः पुण्याः॥३१॥ अमार्कश्रवणे पाते

२ल मध्येवेलोपमाघयोः॥ अर्धोदयःसविज्ञेयःसूर्यपर्वशताधिकः॥ ३२
८ कृष्णपक्षेत्रयोदश्यांमघास्विंदुःकरेरविः॥ यदातदागजच्छाया
श्राद्धेपुण्यैरवाप्यते॥ ३३॥ मासिभाद्रपदेकृष्णषष्ठीभौमेनसंयु
ता॥ रोहिण्यांचव्यतीपाते कपिलाख्यातुसास्मृता॥ ३४॥ भाद्रे
षष्ठीसितेसोमेविशाखावैधृतान्विता॥ चंपाषष्ठीतुविज्ञेया
पापघ्नीसूर्यपूजनात्॥ ३५॥ कृष्णषष्ठ्यांनभस्येस्याद्व्यतीपा ८
तोथरोहिणी॥ भौमवारेरविर्हस्तेसाषष्ठीकपिलास्मृता॥ ३६

चतुर्दशीचप्रतिपत्पौर्णिमामातथाष्टमी॥ तिथयोमीअनध्यायायुगमन्वा
द्योपिच॥ ३७॥ शयनोत्थानेविष्णोश्चातुर्मास्यद्वितीयास्तु॥ सर्वाष्टका
सुनपठेत्सेतोपाकर्मणोर्द्वितीयायां॥ ३८॥ शुचातुर्जेतपस्येचयाद्वितीयावि
धुक्षये॥ चातुर्मास्यद्वितीयास्ताः प्रवदंतिमहर्षयः॥ ३९॥ त्रयोदशीरा
त्रिखंडांतरात्रेयदाचसार्द्धप्रहरेतुसप्तमी॥ यदाचतुर्थीप्रहरांतरे
स्थितातदाप्रदोषोध्ययनादिदूषकः॥ ४०॥ यस्मैकःस्पृशतितिथिद्वयाव
सानंवारश्चेद्दवमदिनंतदुक्तमार्यैः॥ यःस्पर्शाद्भवतितिथित्रयस्यना
ह्नांत्रिद्युस्पृक्सपुनरिदंद्वयंचनेष्टं॥ ४१॥ तिथेर्गतेर्द्वे तिथिरेवमुक्ता

रत्न ९ भिन्ने तिथौ पूर्णमुडु च लाभ्यं॥ धिष्ण्ये विभिन्ने पृथिवीर्बलीया वृद्ध
योः समत्वे सकला तिथिः स्यात्॥ ४२॥ तिथिः शरीरं साधनं तदविने
दुर्वद्दश्यते॥ तेथिनानक्रियासिद्धिरिति गार्ग्योऽब्रवीन्मुनिः॥ ४३
तिथिविरुद्धा यदि धिष्ण्यमुत्तमे हृष्टे विधौ कर्म विधीयते नि
शि॥ शुद्धे तिथौ धिष्ण्यगुणो विगर्हितस्तदाह्नि कर्मे सुशना
ब्रवीन्मुनिः॥ ४४॥ उपवासतिथिर्यां स्याल्लोके कर्मक्षेप्यथाचिते॥
प्रदोषव्यापिनी नक्ते हि प्रदोषात्तदापरा॥ ४५॥ आषाढघोशि ९
वो नभोंऽप्यजगुणो भाद्रा घबाणः क्रमाद्धेशा रवाघमनुर्न

भस्य प्रसिते शा[illegible]द्विशारवादिमः॥ चैचाघंकें भोऽप्ययस्यनुमितः
पौषाघस्तथा माघस्याघगुणो ह्यशोऽत्यनिमिषा घानाजयंती
रा रिमाः॥ ४६॥ आद्यं घटीत्रयं त्रैः प्रदोषः स निगद्यते॥ दिपराह्णे
नक्तं स्यात् प्रदोषो न भवेद्यदा॥ ४७॥ पितृकर्मणि सा ग्राह्यापरा
राह्णव्यापिनी तिथिः॥ ध्यपराह्णव्यापिनी या द्वे द्वौ कार्या तदा
परा॥ ४८॥ अवाप्य यामस्तमुपैति सूर्यः स्तिथिं मुहूर्तत्रयवाहि
नी या धर्मस्य कृत्येषु खिलेषु पूर्णां वदंति तां कालविदः पुराणाः
॥ ४९॥ इति तिथिप्रकरणं॥ सूर्योदितः शिवशिवा गुहे विष्णु

रत्न
१०

केंद्रकालाः क्रमेण पतयः कथिता ग्रहाणां॥ यद्धृयं बुधभूमिहिरि
शक्रेशचीथिरिंचिस्तेषां पुनर्मुनिवरैः प्रतिदेवताश्च॥१॥ रा
होराधिपतिकालं प्रत्येधीतो मुहुर्जंगमाः॥ तथा केतोश्चित्र
गुप्तः स्वयंभूऋषिभिस्मृतः॥२॥ राज्याभिषेकोत्सवराज
सेवागोवाहिमंत्रौषधिशस्त्रकर्म॥ स्वर्णताम्रोर्णिकचर्मका
ष्ठसंग्रामपण्यादिरवौ विदध्यात्॥ शंखाब्जमुक्तारजतेक्षुभो
ज्यस्त्रीप्रसेकध्वजविभूषणाद्यं॥ गीतक्रतुक्षीरविकारशृंगीपु १०
ष्पांबरारंभणमिंदुवारे॥४॥ भेदानृतस्तेयविषाग्निशस्त्रबंधा

भिघाताहवशाठ्यदंभाः॥ सेनानिवेशाकरधातुहेमप्रवालका
यादि कुजेऽखिलं कुर्यात्॥५॥ नैपुण्यपुण्याध्ययनं कलाश्च शिल्पा
दि सेवालिपिलेखनानि॥ धातुक्रिया कांचनयुक्तिसंधिव्या
यामवादाश्च बुधे विधेयाः॥६॥ धर्मक्रियापौष्टिकयज्ञवि
द्यामांगल्यहेमांबरवेश्मयात्राः॥ रथाश्वभैषज्यविभूषणादि
कार्यं विदध्यात्सुरमंत्रिवारे॥७॥ स्त्रीगीतशय्यामणिरत्न
गंधवस्त्रोत्सवालंकरणादिकर्म॥ भूपण्यगोशाकृषिक्रि

रत्न ११ याश्च सिध्यंति शुक्रस्य दिने समस्ताः॥८॥ सोमसौरीसुतपुत्र
स्तदा सपापानृतक्रूरविषाः सबाधं॥ गृहप्रवेशाद्विपबंधदीक्षाः
स्थिरे च कर्मार्कसुते हि कुर्यात्॥९॥ रविः स्थिरः शीतकरश्चरश्च
श्चरस्तु महीसुतस्तु ग्रः शशिजश्च मिश्र॥ लघुः सुरेज्यो मृदुरुजो मृ
दुश्च शनिस्तु तीक्ष्णः कथितो मुनीद्रैः॥१०॥ रविस्तापं कीर्तिं वित
रति शशी भूमितनयो मृतिं लक्ष्मीं चोद्रिः स्मरपतिगुरुर्धि च ह
रणं॥ विपत्तिं दैत्यानां गुरुरखिलभोगाननुभवनेन्दणा ते ११
लाभ्यंगात्सपदि कुरुते सूर्यतनयः॥१२॥ सार्षपं गंधतैलं च

यत्तैलं पुष्पवासितं॥ अन्यद्द्रव्ययुतं चापि न दुष्येद्ग्रहणे विना॥१२
न नार्कार वारे च संक्रमे च न वैधृतौ न व्यतिपातयोगे॥ न पक्षमध्ये
न च विष्टिषष्ठ्योरभ्यंगदुष्टो न च पर्वसु क्तः॥१३॥ वारे ग्रहस्योप
चयावहस्य कार्यं य[illegible]थो हि समुपैति सिद्धिं॥ भयेन्तदेवोपच
यावहस्य प्रयत्नतो निर्मितमप्यसाध्यं॥१४॥ सोमसौम्यगुरुशु
क्रवासराः सर्वकर्मसु भवंति सिद्धिदाः॥ भानुभौमशनिवासरे
षु च प्रोक्तमेव खलु कर्म सिध्यति॥१५॥ शस्तो हि लाक्षारसरं

र.त्न ज्ञे कौमांजिष्ठकौसुंभपरागयोश्च॥ महीसुतः कांचनभूषणेषु
१२ पतंगसूनुः खलु लोहरूप्ये॥१६॥ जीर्णे रवौ सततमेवु भिराद्रभिं
द्रौ भौमे श्रुचे बुधदिने च भवेद्गुनाय॥ ज्ञानाय मंत्रिणि भृगौ प्रि
यसंगमाय मंदे मलापचनवांबरधारणे स्यात्॥१७॥ भानु
र्मासं क्षपयति तथा सप्त मार्तंडसूनुर्भौमश्चाष्टौ वितरति पुनु
र्बौधनर्पंचमासान्॥ सप्तैवेंदुर्दश सुरगुरुः शुक्र एकादशाति
प्राद्गुर्गर्गप्रभृतिमुनयः क्षौरकार्ये तु नूनं॥१८॥ विधोर्भ
सुरगुरुसिततेष्वभीष्टार्थदायी केतुश्चायुश्चिरमपिक १२

रोत्यंश्च मासमध्यमोत्र॥ नीहारांशौ भवति जडता पंचता भूमिपुत्रे ऽर्थो
यासूनावपि च मुनयः कीर्तयंत्येवमाद्याः॥१९॥ मनीषिणोर्धप्रह
रान्द्वितीयादारभ्य सर्वेष्वपि मंगलेषु॥ भौमार्कमानुः सूर्यबुधार्कौ
चंद्रस्तरेज्यवारेषु विवर्जनीयं ति॥२०॥ मन्व१४ कै१२ दि१० ग्व८
स्वेध्दतु वेद४ पक्षै२ रकोन्मुहूर्तैः कुलिका भवंति॥ दिवाभिरे केरथ
यामिनीषु वेगाहिंताः कर्मसु शोभनेषु॥२१॥ अहर्निशिग जांश्चा
स्त्रोदिने द्यादिकोनांप्र भवति गुरुभौमनागार्कि कालाः क्रमेण॥ स
भवति यमघंटः कंटकः कालवेलाकुलिकइति निषिद्धः स्तत्परा

रत्न॰ ध्रौनिषिद्धं ॥२२॥ उद्वेगामृतरोगलाभशुभाचंचलाकलहा ॥ सूर्या मार्त॰
दीनां क्रमशो वेलामानं तु यामार्द्धं ॥२३॥ रविसितबुधशशिभास्क
रिगुरुभौमानां दिनेद्युपतेः ॥ निशि गुरुरविशशिकविकुजशनि
॥१३॥ सौम्यानां दिनेशपंचमतः ॥२४॥ वेला भवंति क्रमशः शुभेषु चिं
त्या बुधैः प्रोक्ताः ॥ शुभदाशुभग्रहाणां प्रथमैवांत्या दिने च रात्रौ च ॥२५
वारप्रवृत्तिं मुनयो वदंति सूर्योदयाद्रावणराजधान्यां ॥ ऊर्ध्वं त
थाधोप्यपरत्र तस्माच्चरार्धदेशांतरनाडिकाभिः ॥२६॥ चरा
र्धदेशांतरयोर्वियोगयोगो हि पानीयपलैश्च सम्यक् ॥ सूर्यो
दयादूर्ध्वमृणे धने थो वारप्रवृत्तिं मुनयो वदंति ॥२७॥ सौम्ये ॥१३॥

गोले सवितुरुदयादूर्ध्वमेव प्रवृत्तिं वारस्याहुश्चरदलपलैर्दक्षिणे थो
मुनींद्राः ॥ प्राग्देशांतरनवहतेर्नेत्रलब्धैः कुमध्यात्प्राच्यामूर्ध्वं
ककुभि नियतं पश्चिमायामधः स्यात् ॥२८॥ वारप्रवृत्ते घटिका द्विनि
घ्नाः कालाख्यहोरापतयः शराप्ताः ॥ दिनाधिपाद्वा रविशुक्रसौम्य
शशांकसौरेज्यकुजाः क्रमेण ॥२९॥ यस्य ग्रहस्य वारे यत्किंचि
त्कर्म प्रकीर्तितं ॥ तत्तस्य कालहोरायां सर्वमेव विधीयते ॥३०॥
यश्चैत्रशुक्लप्रतिपद्युदैके वारः स राजा मुनिभिः प्रदिष्टः ॥ प्रधा
नधान्येत्र रसाधिनाथा मेषादिसंक्रांतिदिनेश्वराः स्युः ॥३१॥
प्रतिपदि यदि चैत्रे शुक्लपक्षे भवेतां कथमपि यदि वारौ द्वौ तदा

र.ल० भूपानं २१॥ प्रथमइहमुनींद्रैः कीर्तितो गर्गमुख्यै र्बलवति सति
१४ डिंभे राज्यभाक् ज्येष्ठ एव ॥२२॥ सूर्ये नृपे स्वल्पजलाश्च मेघाः
स्वल्पं पयो गोषु जनेषु पीडा ॥ स्वल्पं च धान्यं फलितास्च वृक्षाश्चौ
राग्निशंका समरं नृपाणां ॥२३॥ चंद्रेक्षये प्रतिपदि पूर्वो वारो
नृपस्तदा ॥ मंत्रिधान्यरसेशानां स्वाभिधानसमं फलं ॥२४॥ सो
मे नृपे शोभनमंगलानि प्रभूतवृष्टिः प्रचुरं च धान्यं ॥ सौख्यं
जनानामुदयो नृपाणां प्रशाम्यति व्याधिभयं नराणां ॥२५॥
भौमे नृपे वह्निभयं जनानां प्रभूतरोगैः परिपीड्यते जनः ॥ १४
चौराकुलं पार्थिवविग्रहश्च स स्वल्पं जलं वर्षति खंडमंडलं ॥२६

बुधस्य राज्ये सजलं महीतलं गृहे गृहे तूर्यविवादमंगलं ॥ प्रकुर्वते दा
नदयान्विता जनाः स्वस्थाः सुभिक्षं धनधान्यसंकुलं ॥२७॥ गुरोर्नृ
पे वर्षति हि महावृष्टिर्मही भवेत्कामदुघाश्च धेनवः ॥ यजंति विप्रा बहवो
ग्निहोत्रिणो महोत्सवः सर्वजनेषु वर्त्तते ॥२८॥ शुक्रस्य राज्ये सजलाः
पयोधरा वसुंधरा धान्यसमाजनिर्भरा ॥ फलंति वृक्षाः प्रसवंति
धेनवो महोत्सवः सर्वजनेषु वर्त्तते ॥२९॥ शनैश्चरे राज्यगते सक
ले जले दुःखे प्रजा व्याधिवियोगपीडिताः ॥ युद्धं नृपाणां बहवोग्नि
तस्करा भवंति लोकाः क्षुधयास्त्र पीडिताः ॥३०॥ ग्रहैर्जितो नीच

58

रत्न संस्थः पीडितोर्केण शत्रुभिः॥ वक्री चेष्यत्फलदो न्यथोक्तफलदोऽन्यथा॥४०॥
१५ तौ गुरुर्भृगुश्चापरहर्वसंस्थितौ परस्परं सप्तमराशिगो यदा॥ तदाभ्रजाभग्नसरो
रुपीडितानवारिपथ्यं तिपुरंदरोक्षितं॥४२॥ इति श्रीपतिपद्धतिविरचितायां
ज्योतिषरत्नमालायां वारप्रकरणं॥ कैमधोभवंतियोगाविष्कंभः
प्रीतिरायुष्मान्॥ सौभाग्यशोभनाख्यौ तथातिगंडः सुकर्मा च॥१
धृतिःशूलगंडवृद्धिध्रुवनामानो भवंति चान्येपि॥ व्याघातहर्षणा
ख्यौ वज्रं सिद्धिर्व्यतीपातः॥२॥ तदनु वरीयान् परिघः शिवसिद्धौ सा १५
ध्य शुभः शुक्लः॥ ब्रह्मेन्द्रो वैधृतिरिति किल नामसमानं फलं कुर्युः॥३॥ विह

30

35

द्रू संज्ञाद्वितये च योगास्तेषामनिष्टः खलु पाद आद्यः॥ सवैधृतिस्तु व्य
तिपातनामा सर्वोप्यनिष्टः परिघस्य चार्द्धं॥४॥ तिस्रस्तु योगे प्र
थमे सवज्रे व्याघातसंज्ञे नव पंच शूले॥ गंडातिगंडे च षडेव ना
ड्यः शुभेषु कार्येषु विवर्जनीयाः॥५॥ व्याघातशूलपरिघव्यति
पातपूर्वगंडातिगंडकुलिशेषु सवैधृतेषु॥ आदित्यचांद्रपित्र्य
सार्पभदस्रमूलमैत्राख्यतिष्यसुरवार्धकिभानि मुख्ये॥६॥
एकार्गलंगतांत्रयोदशलधा तिर्यक्छुरेखा स्थापयेद्रेखां च कोणे
भिदं बुधैरभिहितं रेखापूर्वरिकेतत्र तु॥ व्याघातादिषु मध्यमं तुक

39

क

र०व थितंनत्रैरेखास्छयोः सूर्याचंद्रमिथोनिगदितोदकुपातएकार्गलः॥
१६ ७॥ क्लिष्टिकेमः॥ विद्रुनामयोगेषुसाभिजिद्धिषमेर्क्षगः॥ अर्कादिं
दुस्तथासेयोनिध्रुएकार्गलाभिधः॥८॥ दिनकराहिमरश्म्योर्द्द
भवति ष्टिसंपातजन्मौविकृतिमूर्तिःकोपिरौद्रोमनुष्यः॥ पलतिभुवन
मध्येमंगलानोविनुष्ट्ये ज्वलनकपिलदृष्यानिर्दहन्वेजगति॥९
फलंलक्षघ्नमुत्पतोभ्रमणेकोटिरुच्यते॥ पतनेदशकोट्य
स्तुपतितेदत्तमक्षये॥१०॥ व्यतीपातेवैधृतेचगंडेष्वन्येषु १६
पर्वसु॥ क्षुरकर्मनकर्तव्यंनरेणश्रियमिछता॥११॥ आकृतिः२

32

मूर्छनांशशत्ला ७ दशातुल्यास्तुनाडिकाः॥ उत्पातेभ्रमणेपातेपतिते
चयथाक्रमे॥१२॥ लक्षकोट्यर्बुदगुणमनंतंस्याद्यथाक्रमं॥ व्यती
पि०३ पातविभागेषुदानमुक्तंमनीषिभिः॥१३॥ इतियोगप्रकरणं॥ ७
बवाव्हयंबालवकौलवाख्येस्ततोभवेत्तैतिलनामधेयं॥ गराभि
धानंवणिजंचविष्टिरित्याहुरार्याःकरणानिसप्त॥१॥ चतुर्द
श्यांशशिनिप्रहीनेतस्याविभागेशकुनिर्दितीये॥ दर्शोहृयो
स्तश्चतुरंघ्रिनागंकिंस्तुघ्नमाद्येप्रतिपद्दलेच॥२॥ इंद्रोबला

33

रत्न
१०

मित्रनामार्यमाभूः श्रीः कीनाग्राश्चेति तिथ्यर्धनाथाः॥ कल्युक्षा
ख्योसर्पवायूतथैवये चरस्तेस्थिराणा चतुर्णां॥३॥ पौष्टिकं स्थि
रशुभानि ववो ख्ये बालवे द्विजहिताश्रयकर्म॥ कौलवे प्रमद
मित्रविधानं तैतिले शुभंगताश्रयकर्म॥४॥ गरे तु बीजाश्रकय
कर्षणानि वणिज्ये पि स्थैर्ययुणिक्रियाश्च॥ न सिद्धिमायातिकृ
तं च विष्ट्यां विषाग्निशस्त्रादि च याति सिद्धिं॥५॥ शुक्लचतुर्थ्यप १०
रेर्द्धे तथाष्टमी पूर्वभागे च॥ एकादश्य परार्द्धे पूर्वार्धे पौर्णिमास्यां
च॥६॥ कृष्णतृतीयांत्येर्धे सप्तमीभूत प्रथमभागे च॥ भद्राक्र

शु
र्णं भवति परे विभागे दशम्यां च॥७॥ शुजाटेप्पीसितेपक्षे गैक्षिन्कृष्ठसितेत
रे॥ व्यं जनैस्तिथयो तेयाखेरेस्तु प्रहरादिशः॥८॥ नाड्यः स्तु पंच५
ग वदनं ठकस्तथैका वक्षो दशैक सहितानियतं च तस्त्रः॥ नाभिः
कटिः षड्थ पुच्छगताश्चस्तिस्रो विष्टेर्बुधैरभिहितो ंगविभाग एषः॥ ९
मुखे कार्यध्वस्तिर्भवति मरणं चाथ गलके घ्नेहानिर्वक्षस्यथक
टितटे बुद्धिविलयः॥ कटिर्नाभिदेशे विजयपुच्छे च जगदुः शरीरे मथ
भद्रायाः पृथगिति फलं पूर्वसुनयः॥१०॥ लल्लुः॥ पृथिव्यां यानि
कर्माणि शुभानि त्वशुभानि च॥ तानि सर्वाणि सिध्यंति विष्टिपुच्छे

रत्न नसंशयः ॥११॥ क्रमायात क्रमायाता भद्रा त्याज्या प्रयत्नतः ॥ गुणघीभ्रं
१८ शदायस्मान्नगुणैरपिहन्यते ॥१२॥ यामार्धेन भवेच्छोकः कुलिके नम
नुक्षयः ॥ विष्क्यांशो व्यतीपाते वैधृते मरणं ध्रुवं ॥१३॥ उद्यद्धोद्
यो ४ दंतरपिंडिकातिकक्षा दंष्ट्रोष्ठ पृथुहनुगंड दीर्घनासा ॥ कार्यघ्नी हु
तवहलक्ष्मसुद्विरंती विश्वांतःपाततिसमेतत्तोत्र विष्टिः ॥१४॥
दैत्येंद्रैः समरे मरेषु विजितेष्वीशः क्रुधा दृष्टवान् [illegible] स्वं काये
किल निर्गता खरमुखी लांगुलिनी च त्रिपात् ॥ विष्टिः सप्त १८
भुजा मृगेंद्रगलका क्षामोदरी प्रेतगा दैत्यघ्नी मुदितैः सुरैस्तु

३६

करणप्रांत्ये नियुक्ता सदा ॥१५॥ मैत्री पुष्पाभिशाकुनौ च सपौष्टिकानि गौवि
प्रराज्यपितृकर्म चतुष्पदे तत् ॥ सौभाग्यदारुणहतिध्रुवकर्मनागे
किंस्तुघ्ने नाग्निशुभपौष्टिकमंगलानि ॥१६॥ मनुवसुमुनितिथियु
गदशाशिवगुणसंख्या स्युस्तिथिषु पूर्वार्धे ॥ आयातिविष्टिरेषा
एष्वेसु भदा पुरतस्तु शुभा ॥१७॥ हंसी नंदिन्यथ त्रिशिखा
स्तु सुखीकरालिका चैता ॥ वैष्णव्यथ रौद्रमुखी दुर्मुखी चैताभि
ष्टयः क्रमशः ॥१८॥ जलशिखि विशाशिरक्षःशार्वकीनाशावायु
त्रिदशापतिककुप्सु प्रोक्तमास्याहि विष्टेः ॥ नियतमृषिभिरा॥

३७

र.न सैरव्ययामैः क्रमेण स्फुटमिह परिहार्यं मंगलेष्वतदेवं ॥१९॥ वस्वम्बुतिथिदेवे
१९ द्रदिग्रुद्रगुणवार्धिषु ॥ तिथिषु क्रमशो यामेष्वंत्यपुछं घटीत्रयं ॥२०॥ ॥
इति करणप्रकरणं ॥ ॥ भेशा दस्रयमाग्निधात्रृशशिनः शर्वोदि
तिर्वाक्पतिः कद्रुजाः पितरो भगोर्यमरविल्वष्ट्रा द्वयामारुतः ॥ श
क्राग्नी त्वथ मित्र इंद्र निर्ऋती तोयं च विश्वे विधि गोविंदो वसवोंबु
पाजचरहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः ॥१॥ अश्वे भाजरूणि द्वयं श्व वृकभु
कूर्मेषोतचोमरखकश्वारखुगौः क्रमशास्ततोपि महिषीव्याघ्रः पुनः १९
सैरिभिः ॥ व्याघ्रैणौ मृगमंडलीकपिरथो वभ्रुद्वयं वानरः सिंहो श्वो

मृगराट् पशुश्च किरिटी भानाम भिमायोनयः ॥२॥ गोव्याघ्रं गजसिंह
मश्वमश्वमहिषं श्वैणं च रवभ्रूरगं वैरं वानमेषयोश्च सुमहत्तद्वद्वि
डालोंदुरं ॥ लोकानां व्यवहारतोन्यदपि च ज्ञात्वा प्रयत्नादिदं दंपत्यो
र्नृपभृत्ययोरपि सदा वर्ज्यं शुभस्यार्थिभिः ॥३॥ मूलाग्नेयमघा
द्विदैवभराणी सार्पाणि पूर्वात्रयं ज्योतिर्विद्भिरधोमुखं हि नवकं व
भानामिदं कीर्तितं ॥ वापीकूपतडागगर्तपरिखा खातानि धे
धृतिः क्षेपोधृतबिलप्रवेशगणितारंभाः प्रसिध्यंति च ॥४॥ ज्ये
ष्ठादित्यकराश्विनी मृगशिरः पौष्णानुराधानिलत्वाष्ट्रारव्यानि च

र.त्न
२० दंतिभानि सुनयस्थिर्यदमुखान्येषु तु ॥ अश्वेभोष्ट्रखलायरासभवृषोरभा
जद्वांत्यश्विनी गंत्रीयंत्रहलप्रवाहगमनारंभाः प्रसिध्यंति च ॥५॥ पुष्या
र्द्राःश्रवणोत्तराशतभिषक् ब्रह्मस्य श्रविष्ठा ह्यान्यूर्ध्वास्यानि नवो
दितानि सुनिभिर्धिष्ण्यान्यथोतेषु च ॥ प्रासादध्वजधर्मवारणगृहप्रा छत्रं
कारसत्तोरणोच्छ्रायारामाविधाहितो नरपतेः पट्टाभिषेकादि च ॥६॥
रोहिणीसहितमुत्तरात्रयं कीर्तयंति मुनयो ध्रुवाह्वयं ॥ बीजहर्म्य
नगराभिषेचनारामशांतिषु हितं स्थिरेषु च ॥७॥ त्वाष्ट्रपूषा
शिभित्रदैवतान्यामनंति मुनयो मृदून्यथ ॥ मंत्रकार्यरतिभूषणं २०

वरोद्गीतमंगलविधानमेषु तु ॥८॥ अश्विनी गुरुभमर्कदैवतं साभिजि
त्क्षिपु चतुष्टयं मतं ॥ पण्यभूषणकलारतौषधज्ञानशिल्पगमनेषु सि
द्धिदे ॥९॥ मूलशक्रशिवसार्पदैवतान्युग्रपंत्यथ च तीक्ष्णसंज्ञया ॥
भूतयक्षविधिमंत्रसाधने भेदबंधवधकर्म चात्र तु ॥१०॥ वैष्णवत्रय
युतः पुनर्वसू मारुतं च चरपंचकं विदं ॥ दंतिवाजिकरभोक्षवाहना
रामयानविधिषु प्रशस्यते ॥११॥ पूर्विकात्रितयमंतकं मघेत्युग्रपंच
कमिदं जगुर्बुधाः ॥१२॥ ठ्यनाशविषघातबंधनोच्छेदशस्त्रदहनादि
षु स्मृतं ॥१३॥ हव्यवाहभयुतं हि दैवतं मिश्रसंज्ञमथ मिश्रकर्म

र.ल
२१

स्तु॥ स्वाभिधानसमकसाधाने कीर्त्तितानि सकलानि सूरिभिः॥१३॥ च
र चलं क्रूरमुग्रं तिचोग्रं ध्रुवं स्थिरं दारुणं भं च तीक्ष्णं॥ क्षिप्रं लघु स्मृतं मृ
दु मैत्रसंज्ञं साधारणं मिश्रमिति ब्रुवंति॥१४॥ यानि क्षिप्रेषु चोक्ता
नि तान्यपि कुर्याच्चरेषु सर्वाणि॥ कांचननरजतत्रपुसीसताम्रभां
डादिकार्याणि॥१५॥ हस्तस्वातीश्रुतिमृगशिरःपुष्यमित्राश्विभा
नि पौष्णादित्ये ऽगुरिति लघवो देवसंज्ञानि भानि॥ पूर्वास्तिस्रः शिव
भ भरणी रोहिणी च्युत्तराश्च प्राहुर्मर्त्यान्वयमुडुगणं नूनमेतन्मुनीं २१
द्राः॥१६॥ चित्राश्लेषानिऋतिपितृभं वासवं वासवर्क्षं शाक्राग्न्याभं

वरुणदहनर्क्षं च रक्षोगणोयं॥ श्रेष्ठा प्रीतिः स्वकुलगणयोर्मध्यमा
देवपुंसोर्मर्त्यदैवैरपि च स्तुमहद्रक्षसोर्वैरमाहुः॥१७॥ रौद्रं पित्र्यं वा
रुणे पौरुहूत्ये याम्ये सार्पे नैऋते चैव धिष्ण्ये॥ पूर्वाख्येषु त्रिष्वपि श्रे
ष्ठकर्मारंभः कालविद्भिः पुराणैः॥१८॥ करादि पंचके श्विभे स
पौष्णवासवे स्मृता॥ धृतिश्च शंखकांचनप्रवालरक्तवाससां॥१९
ष्ण्येपौ पुष्ये चाश्विनिष्ठे देवे चेशाक्रे हस्तादित्रये भे प्यदित्याः॥ क्षौरं
कार्यं वैष्णवादित्रये च त्र्यं ल्को भौमादित्यपातंगिवारान्॥२०॥
पौष्णाश्विनीवस्तुकरादिभपंचकेषु कौसुंभहेममणिविद्रुम

रत्न २२ दु

काचशंखाः॥ नार्यश्चताः शुभस्य सुखार्थकरा भवंति ब्राह्म्योत्तरादि
त्तिगुरुभस्य खायभतुः॥२०॥ रोहिणीषु करपंचके श्विभे स्युत्त
रासु च पुनर्वसुद्वये॥ रेवतीषु वसुदैवते च भेन व्यवस्त्र परिधान
मिष्यते॥२१॥ नासत्य पौष्ण वसुभैः रवौ पंचकेषु मार्तंड भौम गु
रुदानव मंत्रि वारैः॥ मुक्ता सुवर्ण मणि विद्रुम शंख दंत रक्तां
बराणि विधृतानि भवंति सिध्यै॥२२॥ श्रवणः सकरः पुनर्वसु
र्निऋते भं च स पुष्यको मृगः॥ रविभृगुसुत जीववासराः कथि २२
ताः पुंसवनादिकर्मसु॥२३॥ प्रजापते भैं तिष्य पूर्व्वोत्तरासु पुन

वसोश्च हितयेन दध्यात्॥ प्रवाल रत्नो वरहेमशंखान्न भतुर्यदीक्ष
त्यवल्लायुरिष्टं॥२४॥ काकी वंध्या भवतीह शुक्रे चाल्पप्रजा पुंस
वने बुधे च॥ सौरेण मृत्युर्विफला तथेंदौ भौमार्क जीवैर्बहुपुत्रला
भः॥२५॥ पौष्णवैष्णव कराश्विनि चित्रा पुष्यवासव पुनर्व
सु मैत्रैः॥ सैंदवैः श्रवण वैधविधानं निर्दिशंति मुनयो हि शुभ
नो॥२६॥ रेवती श्रुति पुनर्वसु हस्त ब्राह्म्य त पृथगपि हितये च॥ स्यु
त्तरासु गदितं पृथुकानां प्राशने हि स्तनपान्न विधानं॥२७॥ बाल
नां जातकर्मोत्के नामान्नप्राशने तथा॥ मृदु ध्रुव चर क्षिप्रभेषु सु

रत्न
२३

मदशस्वपि॥१८॥ पुष्ये पौष्णे चाश्विनीष्वेदये च भात्के हस्तादित्रये
भेष्वदित्याः॥ क्षौरं कार्यं वैष्णवादित्रये च त्यक्त्वा भौमादित्यपातंभि
वारान्॥१९॥ चतुर्थीं नवमीं षष्ठीं चतुर्दशीमष्टमीं तथा॥ अमावा
स्यां च दैवज्ञैः क्षुरकर्मणि नेष्यते॥२०॥ नस्नातभुक्तोत्कटभूषि
तानामभ्यक्तयात्रासमरोन्मुखानां॥ क्षौरं च विदध्यान्निशि संध्य
योर्वा जिजीविषूणां नवमेन चाह्नि॥२१॥ आज्ञया नरपतेर्द्विज
न्मनां दारकर्म मृतसूतकेषु च॥ बंधमोक्षमखदीक्षणेष्वपि क्षौ
रमिष्टमखिलेषु चोडुषु॥२२॥ श्मश्रुकर्म पंचमे पंचमेह्नि भूभृतां॥ २३

क्षौरं भेषु चोदये निधनतारकां न चेत्॥२३॥ क्षौरोक्ततिथिवारर्क्षे नखच्छे
दो विधीयते॥ तथैव दंतोत्कर्षणमित्याहुः पूर्वसूरयः॥२४॥ षट्कृत्ति
कः पंचमघस्त्रिमैत्रोऽष्टाल्याष्टकोयश्चतुरुत्तरश्च॥ क्षौरी स वर्षं चतु
राननोऽपि न प्राणितीति प्रकटप्रवादः॥२५॥ सौम्ये पौष्णे वैष्णवे वा
सवाख्ये हस्तस्वातीत्वाष्ट्रपुष्याश्विभेषु॥ रक्षोदित्येमेखलाबंधमो
क्षौ संस्मर्येते नन्नमाचार्यवर्यैः॥२६॥ मूलमैत्रमृगरोहिणीकरैः पौ
ष्णमारुतमघोत्तरान्वितैः॥ निर्विधाक्षितरुद्रभिद्गीदृशां पाणि
पीडनविधिर्विधीयते॥२७॥ मैत्रपूर्वात्रयं स्वातीकृत्तिकाश्रुति

र.त्न
२४

वासवे॥ सवैश्वदेवेर्वरणं कुमारीणां प्रशस्यते॥ ३८॥ पूर्वाश्रवणध
निष्ठामित्रानिलवह्निवैश्वदेवेषु॥ कुयात्कन्यावरणं वदंति केचिद्वि
वाहर्क्षे॥ ३९॥ प्राजापत्ये पूषभे सादितिदेवे पुष्ये ज्येष्ठास्वैंदवे कृत्तिका
सु॥ अभ्याधानं तूत्तराणां त्रयेपि श्रेष्ठं प्रोक्तं प्राक्तनैर्गर्गमुख्यैः॥ ४०
मृगादिपंचस्वपिभेषु मूले हस्तादिके चत्रितये श्विनीषु॥ पूर्वात्रये
चश्रवणे चतद्वद्विद्यासमारंभमुशंतिसिध्यै॥ ४१॥ पुष्यार्द्राश्रव
ना २ णावरोहिणीशातैरका॥ धनिष्ठा चोत्तरास्तिस्रो मैत्रदाने प्रशस्य
ते॥ ४२॥ पौष्णद्वयचादितिभद्वये चहस्तत्रयेपि चतथाश्रवण २४
श्वे २

त्रये च॥ मैत्रे च मूले च मृगे च शस्तं भैषज्यकर्म प्रवदंति संतः॥ ४३॥
हस्तः पुष्यो वासवं श्वीनसौम्ये वारुणं च मैत्रे पित्र्ये त्रीणि चैवोत्तराणि॥
प्राजापत्यं चापि नक्षत्रमाहुः कूपारंभे श्रेष्ठमाहुर्मुनींद्राः॥ ४४॥ सा
वित्रतिष्याश्विनिवारुणानि मूले विशाखा मृदु चध्रुवे च॥ लतौषधी
पादपरोपणेषु शुभानि भानि प्रतिपादितानि॥ ४५॥ साधारणे यध्रुववदा
रुणाख्यैर्धिष्ण्यैर्यद्दत्तद्रविणं प्रयुक्तं॥ दत्तं च विन्यस्तमुत प्रनष्टं न लभ्य
ते तन्नियतं कदाचित्॥ ४६॥ हस्ते च चित्रासु तथाश्विनीषु स्वातौ च
पुष्ये च पुनर्वसौ च॥ प्रोनि सर्वाण्यपि कुंजराणां र्माणि गर्गप्रमुखैः
क्ता क

रा॰न
२५

शुभानि॥४७॥ पुष्यश्रविष्ठाश्विनिसौम्यभेषु पौष्णानिलादित्यकरोडु-
येषु॥ सवारुणर्क्षेषु बुधैः प्रशस्तानि सर्वाणि कार्याणि तुरंगमाणां॥४८॥
अश्वाकारं लिखेच्चक्रं साभिजिद्भानि विन्यसेत्॥ स्कंधे च सूर्यभा-
त्पंच मुखे द्वे तुरगस्य च॥४९॥ पृष्ठे द्वे स्थापयेत्पादः श्चतुष्पादे च-
तुष्टयं॥ उदरे विन्यसेत्पंच मुखे द्वे तुरगस्य च॥५०॥ अर्थलाभो मु-
खे संन्यक्चता जीनश्यति चोदरे॥ चरणस्केरणे भंगः पुच्छे पत्नी वि-
नश्यति॥५१॥ पृष्ठे चार्थस्य संसिद्धिः स्कंधे स्कंधपतिर्भवेत्॥५२ २५
श्राऋवा सवकेरेषु विशाखया पुष्यवारुणपुनर्वसुभेषु॥ अश्वि-

५०

नीषभयुतेषु विधेयो विक्रयः क्रयविधिस्तुरगाणां॥५२॥ चित्रोत्तरावै सा
वरोहिणीषु चतुर्दशी दर्शदिनाष्टमीषु॥ स्थानप्रवेशो गमनं विदध्या-
द्धीमान्न पश्चनां न कदाचिदेव॥५३॥ सोमार्किवेधूतेपात्ते लग्ने पंचान-
नेवुधे॥ भद्रा संक्रांति रिक्तासु पशुकार्यं न कारयेत्॥५४॥ यात्रायंत्र-
हलप्रवाहसमरे गोकर्म चौर्ये तथा वापीकूपतडागबंधनविधौ पा-
पर्धिदुर्गग्रहे॥ अश्वेभोष्ट्ररथाधिरोहणविधौ त्याज्यः सदैवाडलो दै २
नान्यस्मिन्वशुभकार्यमंगलविधौ दोषो न तस्य क्वचित्॥५५॥
सूर्यभाद्दिनभं गण्यं सप्तभक्तावशेषके॥ त्रिषष्ठसप्तमस्थे प्रोक्तं दि-

५१

२ल्न
२६

श्रून्याभ्यां सदा डलः॥ ५६॥ त्रिरेखं पद्मसदृशं कृत्वा चक्रं भसंयुतं॥ इश
न्यामर्कभाद्दद्याः प्रवेशो निर्गमे त्रयं॥ ५७॥ सूर्यर्क्षादीन्यत्र चत्वार्युद्ग्नि
प्राक्षैरुक्तान्येतरं गाभिधानि॥ तस्माद्यानि त्रीणि वाह्याभिधानि द्वे
यान्येवं सप्तसप्तांतराणि॥ ५८॥ वासवीतरद्दलादि पंचकेयाम्यादिग
मनगेहगोपने॥ प्रेतदाहतृणकाष्ठसंग्रहे शय्यकाचिततनं चववर्जये
त्॥ ५९॥ उच्चलोश्चतुरः कोशात्तक्षिप्त्वा योभं त्रसंस्थितान्॥ सहतैः पं
चके दाहः कर्तव्यः शवसंनिधौ॥ ६०॥ बालस्याप्यथवृद्धस्य पंचके
षु मृतस्य च॥ विधाने योनकुर्वीत विघ्नस्तस्य प्रजायते॥ ६१॥ मृदुध्रु २५

वाक्षिप्रचरेषु मूलमघाचित्राखासहितेषु भेषु॥ हलप्रवाहे प्रथमे विद
ध्यान्नीरोगमुष्णान्वितसौरभेयैः॥ ६२॥ स्नातैर्विगतक्रोधैः पुंभिः
शुभवाग्भिरव्यग्रैः॥ शाकुननिमित्तबलेसति वृषैरकृष्टे वपेद्बीजं॥ ६३
अर्काक्रांतगतागतान्यनुद्दुहो नाड्याय भान्यपतो वृध्ये भात्रितयं
ततश्चक्रविरूढ्हातायश्चत्रये॥ धिष्ण्यानां नवके तदंतरगतेष्वा
ताश्रियेपंचकेयचान्यत्रितयं तदत्र कथितं चक्रे सुभं लांगले॥ ६४
चक्रेपराणि क्रमशो विलोमगत्या लिखेद्धान्यधलांगलाख्ये॥ सिर्यं
कस्थितापंचदिनेशयुक्तमृक्षंन्यसेदत्र च शूलमध्ये॥ ६५॥ मृदुध्रु

२८ वचरक्षिप्रमघामूलरुद्रदैवतं ॥ एतानि कृषिभानि स्युः कृष्यारंभे शुभानि च ॥ ६६
२० हस्ताश्विपुष्योत्तररोहिणीषु चित्रानुराधामृगरेवतीषु ॥ स्वातौ धनि
ष्ठासु मघासु मूले बीजोप्तिरुत्कृष्टफलाप्रदिष्टा ॥ ६७ ॥ न व्यतिपाते
विष्टौ वैधृतिशूलादिदुष्टयोगेषु ॥ दर्शं रिक्तां हित्वा बीजोप्तिः स
स्यवृद्धये भवति ॥ ६८ ॥ मूर्ध्नि त्रीणि गले त्रयं च जठरे धिष्ण्यानि
च द्वादश स्याल्लुच्छे च चतुष्टयं बहिरथो भानां स्थितं पंचकं ॥ क्षे
डं कृत्तलमन्वहं द्विरधिकानि स्तंतुलक्ष्ये क्रमात्स्यादीति प्रभवं २०
भयं च फणितो बीजोप्तिकाले शुभान् ॥ ६९ ॥ कुर्वीत रेखात्रयम्

पूर्वंगामि पश्चाच्च त्रिभिस्तत्सहितं त्रिशूलैः ॥ षड्तीर्यगन्यत्रितयं व
हिरस्थं बीजोप्तिचक्रे स्मृतमेतदार्यैः ॥ ७० ॥ युक्ताः क्रांतै ष्यभानीह
वर्जान्यपृष्ठोक्षुभान्यथ ॥ नववनिं घान्यष्टशास्त्रान्यादु बीजाख्यचक्रे ॥ ७१ ॥ च२
दैवज्ञवल्लभे ॥ मूर्ध्न्येकयुक्सं सत ॥ लागतं भं नशोभनं कोणग
तादिसंस्थं ॥ पृष्ठकुक्षिस्थितं मध्यफलं भषट्कं फलेनयछंति नया
पराणि ॥ ७२ ॥ दिवाकराक्रांतगतागतानि नौसंति पूर्वापरगद्द
यं च ॥ प्राक्पृष्ठगे मध्यफलं भषट्कं बीजोप्तिहेतौ नवानि फलानि ७२
अशुभादष्टमे यावद्बीजोप्तौ परिवर्जयेत् ॥ द्वादशांषोडशांगिरा

रत्न २८ चतुर्विंशच्चतुष्टयं ॥७४॥ यः कृत्तिकामूलमघाविशाखासार्पोत्तरार्द्रा

स सु भुजंगदष्टः ॥ विनैव तेनैव न सुरक्षितोपि प्राप्नोति मृत्युं वदनं मनुष्यः ॥७५॥

स्वात्याश्लेषरौद्रपूर्वासु शक्रे रोगोत्पत्तिर्जायते यस्य पुंसः ॥ तद्दोषव्य

व्याप्तः तो निःप्रयत्नैः स्याद्गर्भाब्धेर्लब्धजन्मापि वेद्यः ॥७६॥ मघाचित्राख्या

भरणी च रौद्रं पूर्वात्रयं सार्पसमन्वितं च ॥ षष्ठी चतुर्थी नवमी च भूता

सद्वादशी भानुजभानुभौमाः ॥७७॥ एतेन योगेन च रोगयुक्तो धर्मस्य

कृ ३ दूतैः करपाशबद्धः ॥ ब्रह्मा च विष्णुश्च महेश्वरश्च त्रातुं न शक्नोति पुरंद २८

रश्च ॥७८॥ व्याध्युत्पत्तिर्यस्य पौष्णे स मैत्रे प्राणत्राणं जायते तस्य कृ

च्छ्रात् ॥ वैश्वे सौम्ये रोगमुक्तिस्तु मासाद्दिंशत्याख्ये वासराणां मघासु ॥८०

पक्षाद्धस्ते वासवे सद्दिवे मूलाश्विन्योरग्निधिष्ण्येन वाहात् ॥ याम्येत्वाष्ट्रे वैष्ण

ज्यं वारुणे चैनेऋ (?)स्यान्नूनमेकादशाहात् ॥८० आहिर्बुध्न्ये चार्यमर्क्षे स

पुष्ये प्राजापत्यादित्ययोः सप्तरात्रात् ॥ रोगान्मुक्तिर्जायते मानवानां निःसं

दिग्धं जल्पितं गर्गमुख्यैः ॥८१॥ केचित्प्राहुः क्रूरे पैत्र्ये मूले याम्ये विनश्य

ति ॥ त्रिऋक्षाणां विनाशः स्यात्कौशिकाद्यैश्च भाषितं ॥८२॥ स्नानं रू

पं च गोत्रं च ज्ञात्वा कार्यं च शांतिकं ॥ रुजा हो मविधानेन ग्रहः शांतिं च

गच्छति ॥८३॥ इंद्रो वारि भाग्ये वैच ध्रुवेषु सार्पादित्यस्वातियुक्तेषु भेषु ॥

पैत्र्ये चांत्ये चैव कुर्यात्कदाचिन्नैव स्नानं रोगनिर्मुक्तजंतोः ॥८४॥ लग्ने

चरे सूर्यकुजे च वारे रिक्ते तिथौ चंद्रबले च हीने ॥ केंद्रत्रिकोणेषु गते श्च

२९ पापैः स्नानं हितं रोगविमुक्तजंतोः ॥८५॥ हस्तः पुष्योथवा सवस्त्रोनुराधे ज्ये
ष्ठापोष्णं वारुणं चोत्तराश्च ॥ पूर्वाचार्यैः कीर्तितश्चंद्रवतीनृत्यारंभे शोभ
नोयं भवर्गः ॥८६॥ मैत्रशाक्रकरपुष्यरोहिणीवैष्णवेषु त्रिषूत्तरासु
च ॥ रेवतीमृगशिरोश्विनीष्वपि स्नाभुजां समभिषेक इष्यते ॥८७॥ सौ
म्याख्यतिष्यश्रवणश्रविष्ठाहस्तध्रुवत्वाष्ट्रभपूषभानि ॥ मैत्रेण युक्ता
नि नरेश्वराणां विलोकने भानि शुभप्रदानि ॥८८॥ षड्पौष्णतार्द्रेश द
शांककराश्चपौरंदरात् भानि नवक्रमेण ॥ पूर्वार्धमिथ्यापरभागयुंजि चि
रंतनज्योतिषिकैः स्मृतानि ॥८९॥ स्त्रीग्रहे बलभा नारी पुंग्रहे बलभो २९

नरः ॥ सबले रुभयोः प्रीतिरुभयोः स्यात्करग्रहे ॥९०॥ पूर्वभागयुजि भे पतिः
प्रियो योषितामपरभागयोगिनी ॥ स्त्री नृणां भवति मध्ययोगिनी प्रेमतु
न्तमुभयोः परस्परं ॥९१॥ रुद्राहियाम्यानिलवारुणेंद्राण्याद्वजैवभ्या
नि तथा वहंति ॥ ध्रुवाहिर्दैवादिति भानि नू समानि शेषाणि जगुर्मुनीं
द्राः ॥ पूहस्तधायैं कुरुते समर्घं जघन्यधिष्ण्याभ्युदितो महर्घं ॥ समेषु
धिष्ण्येषु समं हि भाश्च षष्ठं देव्यसंदिग्धमिदं महांतः ॥९३॥ पुष्ये मैत्रे मृगत्वा
ष्ट्रयोर्ध्रुवे त्वाष्ट्रे वा वायुभे ॥ मासवह्नितये श्रेष्ठे हस्ते ग्रामप्रवेशनं ॥९४॥
आग्नेयैंद्रवपुष्यपित्र्यवसुभे त्वाष्ट्रे द्विदैवाश्विनी भाग्यर्क्षेषु तुरंगनेरुता
नि कुलजान्युक्तानि भानि स्फुटं ॥ पास्याद्दित्यकरेंद्रवैष्णवमैत्रमस्या

९८

येतु पूषाजाभाद्याः कुश्चोपकुलाख्यथो कुलकुलाकुलानि शेषाणि च ॥९५
कुलभगणभवाः पुरुषाः सकलविभवभोगोपभोगयुक्ताः स्युः ॥ परसे-
विन उपकुलजाह्वयनिरताये कुलाकुलोद्भवास्ते च ॥९६॥ नागरस्य
विजयं कुलभेषु स्यात् तथैवोपकुलेषु च यायिनः ॥ संध्यतोः कुलकुलेषु
च सिद्धिं निर्दिशेद्विचक्षणो जोहभयोश्च ॥९७॥ अंधकं तदनु मंद-
लोचनं मध्यलोचनं ततः सुलोचनं ॥ रोहिणीप्रभृति भं च तु विधे-
त्तं न मत्र गणयेत्पुनः पुनः ॥९८॥ अंधभे सति धनं तु नष्टहृतं यत्नतो
ऽर्थलभ्यं मंदनेत्रे च कष्टात् ॥ दूरगाव्यं मध्यनेत्रे सुनेत्रे न श्रोतव्यं ३०

नैव लभ्यं कदाचित् ॥९९॥ प्रयाणे ये धौर्ध्रां पूर्वा कैकरे दक्षिणां दिशं ॥ पश्चि-
मां चापि पुष्टे धिष्ण्ये दिव्यचक्षुभिरुत्तरां ॥१००॥ द्वागोधमे दक्षिणमेति हं-
तं हि चौरैर्नष्टं नेष्टफलं न दृश्यापि च मेद हदि ॥ रैदू श्रुतिभेति मध्यमलो-
चने न प्राप्यते खलु सुलोचनभे कदाचित् ॥१०१॥ विषमचरणधिष्ण्य
भद्रा तिथिर्यदि जायते ॥ सूरगुरुधानि क्ष्मापुत्राणां कथंचन यावरे ॥
मुनिभिरुदितः सोयं योगस्त्रिपुष्करसंज्ञितः त्रिगुणफलदो वृद्धौ
नष्टे हृते च मृते तथा ॥१०२॥ भद्रातिथिर्भवति चेद्विषमांघ्रिधिष्ण्य
वारे कुजे सूरगुरोरथवार्कसूनोः ॥ योगस्त्रिपुष्कर इति त्रिगु-

रत्न ६१ णीकरोती॥ भक्ष्ययोर्द्विगुणोयमलांघ्रिधिष्ण्ये॥१०३॥ त्रानिभौमेत्वथवा
रेषु श्रथितं च पादभं॥ एषो द्विगुणयोगस्याद्विसंगुणफलप्रदः॥१०४
ध्रुवो ग्रैर्मिश्रनक्षत्रैः स्यात्तु राधे त्रिपुष्करे॥ द्विपुष्करैः स्मृतं कार्यं नका
र्यं स्कुहितेष्फुभिः॥१०५॥ नंदा व भः कामतिथिश्चतुर्दशी शुक्रार्कि
वारोकरणं च भद्रा॥ सस्मादग्नौ स्युः परिघश्च योगश्चंद्रो स्य बंधु मृति
गोन शुभोग्निदाहे॥१०६॥ द्रव्योत्सजः सूर्ययमो दिनाधिपौ भद्रा
तिथिर्दारुणवह्निसार्पभं॥ युस्याः प्रसूतिर्भवतीह काले विषां ६१
गनासापरिवर्जनीया॥१०७॥ पौष्ण्याश्विन्योः सार्पपित्र्याख्ययोश्च

यच्च ज्येष्ठामूलयोरंतराले॥ तद्गंडांतं स्याच्चतुर्नाडिकं हि यात्राजन्मोद्वा
कालेष्वनिष्टं॥१०८॥ मध्ये पूर्णानंदयोर्नाडिके द्वे स्याद्गंडांतं कीटहर्योस्तथै
का॥ कोदंडाद्यैदृश्चिकांतेझषांते मेषस्यादौ सर्वकार्येष्वनिष्टे॥१०९॥ पू
र्णानंदाख्ययोस्तिथ्योः संधिर्नाडीद्वयं तथा॥ गंडांतं मृत्युदं जन्मयात्रोद्वा
हव्रतादिषु॥११०॥ गंडांतसंज्ञा त्रिविधा प्रदिष्टा भानां तिथीनां राश्युदयोश्च
संधिं॥ न चातिपर्यंति चतुष्टयं तद्धि रेकनाड्यौ द्विघटीक्रमेण॥१११॥ जा
तो न जीवति नरो मातुरपथ्यो भवेत्स्वकुलहंता॥ यदि जीवति गंडांते
बहुगजतुरगो भवेद्भूपः॥११२॥ दिवा चापि तरं हंति रात्रौ मातरमेव च॥

रत्न संध्ययोर्हंति चात्मानमेतद्गंडांतलक्षणं ॥१३॥ मूलजातः सुतो यस्य सोऽचि
३२ रेण विनश्यति ॥ अदर्शनेऽपि दृष्टो वा षण्मासेऽपि न जीवति ॥१४॥ अभुक्त
मूलसंभवं परित्यजेत्तु बालकं ॥ समाष्टकं पिताथवा न तन्मुखं विलो
कयेत् ॥१५॥ ज्येष्ठांत्या घटिका चैका मूलादौ घटिकाद्वयं ॥ अभुक्तमूल
मित्याहुस्तत्र जातं शिशुं त्यजेत् ॥१६॥ तदाद्यपादके पिता विपद्य
ते जनन्यथ ॥ धनक्षयस्तृतीयके चतुर्थकः शुभावहः ॥१७॥ प्रतीप
मंत्यपादतः फलं तदेव सार्पभे ॥ तदुत्थदोषशांतये विधेयमत्र शां ३२
तिकं ॥१८॥ मूलं स्तंभस्त्वचा शाखा पत्रं पुष्पं फलं शिखा ॥ मूलेन

मूलपातः स्यात् स्तंभे हानिर्धनक्षयः ॥१९॥ त्वचायां भ्रातृनाशः स्याच्छाखायां मा
तुलं तथा ॥ पत्रे तु नादृशे राज्यं पुष्पे मंत्री विधीयते ॥२०॥ फले राज्यमवाप्नो
ति शिखायामल्पजीवितं ॥ अष्टा ८ ष्टा ८ दशा १० रुद्रा ११ र्का १२ बाण ५ वे
द ४ शिखी ३ क्रमात् ॥२१॥ शिरो मुख स्कंध बाहु हृन्नाभी गुह्य जा
नुषु ॥ जंघयोः पादयोश्चैव विन्यसेत् घटिकाः क्रमात् ॥२२॥ बाण ५
पर्वत ७ वेदा ४ ष्ट ८ गो ९ ग्न्या ३ शा १० द्वि २ गजा ८ ब्धयः ४ ॥ गोत्रि मातृ
पितृ पशु बंधु हा विप्र हिंसकः ॥२३॥ बहु पोषित तथाल्पायुर्धनभ्रंश
करोटनः ॥ अल्पायुः क्रमशो मूले विपरीतं तु सार्पभे ॥२४॥ शांतोष

रत्न ३१

धीमूलमूढं बुरलैः सद्वीजगाभैः कलशैः समंत्रैः॥ कुर्यात्तु भित्री पितृ
बालकानां स्नानं शुभाशृङ्ग जपहोमदानैः॥२५॥ देवदारु च शैले
यं पद्मकं नीलोत्पलं तथा॥ कुष्टं लोध्रं प्रियंगु च नागरं मुस्तसंयुतं॥ २६
यस्मिन्नेवाहि दुष्टं स्यात्॥ षण्मासाचु विपद्यते॥ तद्दोषपरिहा
रार्थं शांतिकं प्रवदाम्यहं॥२७॥ शतमूलं बुमूढं दलं सबीजं पंचप
ल्लवान्॥ क्षिप्त्वा कुंभे जपेद्रुद्रं पौरुषं सूक्तमुत्तमं॥२८॥ रक्तव
स्त्रयुगछन्नेस सप्तधान्यं सश्रुपेकं॥ सराक्षोघ्नानि सूक्तानि हैमं २९
मूलं त्रिमासिकं॥३०॥ अर्चनं देवतानां च तिलाज्यं हवनं जपं॥

६६

सकांचनं कांस्यपात्रे मूलवृक्षं तु पूजयेत्॥३१॥ कृष्णानड्वान् तिलान् कृ
ष्णां च कृष्णां गां च प्रदापयेत्॥ मातृपितृकुलानां च शांत्यर्थमभिषेच
नं॥३२॥ मूलजा श्वशुरं हंति सार्पजा च तदंगनां॥ ज्येष्ठजा प्रियज्ये
ष्ठघ्नी देवरघ्नी द्विदैवजा॥३३॥ मूलजा श्वशुरघ्नी स्याच्छ्वश्रूहा सार्प
जा स्मृता॥ मूलोक्तं तत्फलं चापि कंन्यास्तु भयकारिणि॥३४॥ एक
स्मिन्यदि भे जन्म स्यात्पितुर्मातुरेव च॥ सोपि तं पितरं हंति ज्ये
ष्ठं वा भ्रातरं खलु॥३५॥ मूलवच्छांतिकं कुर्यादिद्धा होमं यथोदितं॥
धान्यगोभूहिरण्याद्यमभिषेकं च कारयेत्॥३६॥ धिष्ण्ये यस्मिन्य

६७

रत्न ३४ श्चकर्म प्रदिष्टं पूर्वाचार्यैश्चंद्रयुक्ते विधेयं ॥ तस्मिन्धिष्ण्ये तस्य भस्यो
दये वाप्यस्ते दोषैः क्रूरवेधादिभिश्च ॥ ३७ ॥ परकृतनिखिलं निहंति पु
ष्यो न खलु निहंति परस्तु पुष्यदोषं ॥ ध्रुवममृतकरेष्टमेपि पुष्यो विहित
मुपैति सदैव कर्मसिद्धिं ॥ ३८ ॥ सिंहो यथा सर्वचतुष्पदानां तथैव पुष्यो
बलवानुडूनां ॥ चंद्रे विरुद्धेप्यथ गोचरे वा सिध्यंति कार्याणि कृतानि पु
ष्ये ॥ ३९ ॥ ग्रहेण विद्धोप्यशुभान्वितोपि विरुद्धतारोपि विलोमगोपि ॥ करो वि
त्यवश्यं सकलार्थसिद्धिं विहाय पाणिग्रहमेव पुष्यः ॥ ४० ॥ सग्रहो वि ३४
ग्रहो वापि ग्रहैर्वा परिपीडितः ॥ अपि द्वादशगे चंद्रे पुष्यः सर्वार्थसिद्धि

मत्थार

दः ॥ ४१ ॥ निश्चये च प्रदाने च तैले पाणिग्रहे फले ॥ पुष्यपुनर्वसू त्या
ज्यावन्यत्र च शुभप्रदौ ॥ ४२ ॥ ग्रहरहितसहितो वाप्यपस्मारे नैधने विप
स्मारे वापि ॥ पाणिग्रहणं हित्वा पुष्यः सर्वार्थसाधको भवति ॥ ४३ ॥ लांगू
ले कमठे चक्रे फणिचक्रे त्रिनाडिके ॥ अभिजिद्गणना नास्ति चक्रे खार्जू
रिके तथा ॥ ४४ ॥ तुरगमुखसदृशं योनिरूपं क्षुराभं शकटसममथै
णस्योत्तमांगेन तुल्यं ॥ मणिगृहशरचक्राभानि शालोपमं भं शयन
सदृशमन्यच्चात्र पर्यंकरूपं ॥ ४५ ॥ हस्ताकारमनश्च मौक्तिकसमं चा
न्यत्प्रवालोपमं धिष्ण्यं तोरणवत्स्थितं बलिनिभं सत्कुंडलाभं परं ॥
क्रुध्यत्केसरिविक्रमेण सदृशं शय्यासमानं परं चान्यद्दंततिविलास

र.न वृत्तिछितमितः श्टंगाटकव्यक्तिचु॥४६॥त्रिविक्रमाभं च मृदंगरूपं द्द
३५ सं॥लातोन्यघमलद्वयाभं॥पर्यंकतुल्यंमुरुजानुकारमित्याघमश्वा
दिमचक्रेरूपं॥४७॥भचक्रेरूपं॥वन्हि३त्रि३ऋत्वि६गुण३गुणे३दु१
रुता४म्नि३मूर्त५बाणा५श्वि२नेत्र२शर५भू१कु१युगा४ब्धि४
रामाः३॥रुद्रा११॥श्वि४राम३गुण३वेद४शतं१००द्वि२युग्मं२दं
ता३२बुधैर्नियमिताः क्रमशोभतारः॥ ॥इतितिथिकरणं॥ प्र.३
श्री॥रुद्राहिमित्रपितरोवसुवारिविश्वेवेधाविधिः शतमखः पु ३५
रुहूतवन्ही॥नक्तंचराश्च वरुणार्यमयोनयश्च प्रोक्ता दिने द

श्च पंच१५ तथा मुहूर्ताः॥१॥निशामुहूर्तागिरिशाजपादाहिर्बुध्न्यपू
षाश्वियमाग्नयश्च॥विधातृचांद्रादितिजीवविष्णुतिग्मद्युतित्वा
ष्ट्रसमीरणाश्च॥२॥दिनस्ययः पंचदशो१५विभागोरात्रेस्तथा तद्धि
मुहूर्तमानं॥नक्षत्रनाथप्रमितेमुहूर्ते मोहूर्तिकैस्तत्समकर्म चा
र्यं॥३॥अष्टमस्त्वभिजिदाह्वयक्षणोदक्षिणाभिमुखयानमंतरा॥की
र्तितोपरककुप्सु सूरिभिर्यायिनामभिमतार्थसिद्धिदः॥४॥अर्यमा
र्केतुहिनकिरणेराक्षसब्राह्मसंज्ञौ पित्र्याग्नेयौ क्षितिसुतदिने चंद्र
पुत्रेभिजिश्च॥पित्र्यब्राह्मौ भृगुसुतदिनेराक्षसाप्यौ च जीवे भोजंगे

रत्न ३६ शौ सवितृतनयेव ज्रनीयौ मुहूर्तौ ॥ ५ ॥ पौराणिकारौद्रसिताख्यमैत्राः
क्षणास्मृताश्चारभटश्च तुर्यः ॥ सावित्रवैराजकसंज्ञकौ च गांधर्व
नामाभिजिदष्टमश्च ॥ ६ ॥ रौहिणाख्यबलौ विजयो न्यो नैरृतश्च
तमखो वरुणश्च ॥ अंतिमस्तु भगसंज्ञकः उक्तो यो ष्टमः स च भवेत्कु
तुपाख्यः ॥ ७ ॥ रौद्रो गांधर्वनामा द्रविणपरिवृढः सारणो वासुरश्री
रक्षोधानाथसौम्यस्तदनु कमलजो वाक्पतिः पौष्णनामा ॥ वैकुंठो
न्यः समीरो निरृति निरृगा च श्विणो मासुहूर्ताः प्रोक्ताः स्त्रिः पंचसंख्या
मुनिभिरिह पुराणार्थचिंताप्रवीणैः ॥ ८ ॥ वैराजनामा विजयः सिता ३६

ख्यः सवित्रमित्रावभिजिद्बलौ च ॥ सर्वार्थसिध्यै कथिता मुहूर्तो
मौहूर्त्तिकै रत्नपुराणविद्भिः ॥ ९ ॥ यस्मिन्धिष्ण्ये यच्च कर्मोपदिष्टं
दैवज्ञैस्तन्मूर्त्तमपि कार्यं ॥ दिक्शूलाद्यं चिंतनीयं समग्रं तद्वद्दुःयोगि
ध्वक्षणेषु ॥ १० ॥ ॥ इति मुहूर्तप्रकरणं ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ भूकंपः सप्तमर्क्षे भवति सवितृभात्पंचमे विद्यु
त्काम्भूल्कश्चैवाष्टसंख्ये उरगनिमिति दश्मे केतुरष्टादशे च ॥ गडस्त्रि
पंच १५ संख्ये स्तवनदशमिते १९ नूनमुल्काप्रदिग्दाधिष्ण्याहि स
प्तसंख्येषु १४ मुनिभिरभिहितश्चात्र निर्घातपातः ॥ १ ॥ भादेवेषं

॥२७ शःतिर्भमताः कथितास्तु मोहाः निर्घातकंपकुलिशग्रहपरिवेषकेतुः ॥ ए
ष्विंदुरेषु पुनस्तु भं खलु दूमे कार्यं सिद्धिं प्रयाति दहनाख्यविषादिसा
ध्यं ॥२॥ सूर्याधिष्ठितभाद्भुजंगपितृभत्वाष्ट्रपुमैत्रभतो पौष्णेभेऽथ च
क्रमशोऽश्विभाङ्गूणनयाश्री तास्वनासंयुते ॥ धिष्ण्ये जातावतियपतत्य
धितते चंद्रेवाचंडायुधं तस्मिन्मासमहितं फूभिग्निंजहितं कार्यं नवा
र्यं बुधैः ३॥ आनंदः कालदंडो धूम्रधारेध्याथ प्रजापतिः सोम्यः ॥
ध्वांक्षो ध्वजनामाथश्रीः वत्सो वज्रमुद्गरो छत्रं ॥४॥ मित्रं मानस
नामा पद्माख्यो लुंपकस्तथोत्पातः ॥ मृत्युः काणः सिद्धिः शुभाम २७

गौ मुसलमथृगदाख्यश्च ॥५॥ मातंगराक्षसचरास्थिराः प्रवृ
द्धनामाष्टमेयोगाः ॥ अष्टाविंशतिसंख्यानिजसंज्ञासदृश
फलदाः स्युः ॥६॥ सूर्येऽश्विभात्तुहिनरोचिसोम्यधिष्ण्यात्सा
र्पाच्च भूमितनये च बुधे च हस्तात् ॥ मैत्रात्गुरोर्भृगुसुतेरव
लु वैश्वदेवात्मछायासुतेवरुणभात् क्रमशः स्युरेते ॥७
रत्न हस्तेरवौ त्वाष्ट्रधरे च मृगो भगं भौ माश्विनी बुधदिने चत
थानुराधा ॥ तिष्यः गुरौ भृगुसुते पित्र्यपौष्णधिष्ण्यं रोहि
ण्यथार्कतनये मृतसिद्धियोगाः ॥८॥ यस्मिन्वारे या तिथि

र.ल. कृष्णानिभृत्याद्यानंदाद्याभद्रयोगाभवंति॥ तस्मिन्वारे तानिधि
३८ ष्ण्यानिसिध्यान्यन्याहु वर्जनीयानि पूर्वैः॥९॥ मैत्रं रवौ त्राराध
राहनि वैश्वदेवं भूनंदने त्वातभिषक् प्रथमोडु सौम्ये॥ वाचस्प
तौ मृगशिरो भृगुजे हि सार्पं हस्तोऽर्कजे यदि तदा खलु मृत्यु
योगः॥१०॥ नंदा शुक्रे सोमपुत्रे च भद्रा रिक्ता मंदे रोहितांगे ज
याख्या॥ वाचांपत्यौ या च पूर्णाभिधाना सर्वारंभेष्वेव सिद्धा
तिथिः स्यात्॥११॥ सप्त[illegible]म्यां दिनकरवासरो यदा स्याद्द्वादश्यं ३८
त्प्रतिपदि चेदुनंदनस्य॥ संयैतो मुनिभिरुदीरितः स योगः स

७६

त्याज्यः शुभफलकांक्षिभिः प्रयत्नात्॥१२॥ तिथेश्च वारस्य च यत्र सं
ख्या त्रयोदशास्युर्मिलनेकृते स्मिन्॥ स्मृतस्तु योगः क्रकचाभिधान
को विवर्जनीयः शुभकर्मसु ध्रुवं॥१३॥ षष्ठी गुरौ द्वितीया ज्ञे तृतीया
भृगुनंदने॥ सप्तमी शनिवारे च विवर्ज्या शुभकर्मसु॥१४॥ मघावि
शाखा आर्द्रा च मूलं मृक्षं च कृत्तिका॥ रोहिणी हस्त इत्येते यमघंटाः
क्रमाद्रवेः॥१५॥ विरुद्धयोगास्तिथिवारजाता नक्षत्रवारप्रभवाश्च
येत्र॥ हूणे बंगे षु खशेषु वर्ज्याः शेषेषु देशेषु न ते निषिद्धाः॥१६
इतियोगप्रकरणं॥ ॥अदितः श्लोकसंख्या ३२१॥ ॥ छ ॥

७७

र.ल घोरा रवौ ध्वांक्ष्यमृतद्युतौ च संक्रांतिरारे च महोदरी च॥ मंदाकिनी ज्ञे
७६ च गुरौ च मंदा मिश्रा भृगौ राक्षसिकार्कपुत्रे॥१॥ उग्रक्षिप्रचरे मैत्रे
ध्रुवमिश्राख्यदारुणे॥ क्रमशः संक्रांतिरर्कस्य घोराद्याक्रमशो भवेत्
घोरार्के क्रूरनक्षत्रे ध्वांक्षी दौ क्षिप्रतारके॥ महोदरी चरे भौमे मै
त्रे मंदाकिनी बुधे॥३॥ मंदा गुरौ ध्रुवे धिष्ण्ये मिश्रा मिश्रोडुभिर्भृगौ॥
राक्षसी दारुणे मंदे संक्रांतिः सा विदुः स्मृता॥४॥ ध्वांक्षी वैश्यान् सु
खयति महोदर्यलं चौरसंघान् घोरा शूद्रान् अथ नरपतीनेव मंदाकिनी
च॥ मंदाख्याथ द्विजवरगणान् मिश्रकाख्या पशूंश्च चांडालानां प्रकृ
तिमखिलां राक्षसी संज्ञिता तु॥५॥ पूर्वाह्णकाले नृपतीन् द्विजेंद्रान् म ३९

ध्यंदिने चाथ विशोपराह्णे॥ शूद्रान् रवावस्तमिते प्रदोषे पैशाचकान्
रात्रिचरान् निशीथे॥६॥ प्रदोष प्रथमो यामो द्वितीयस्तु महानिशा॥
तृतीयस्तु महारात्रिश्चतुर्थस्त्रेष उच्यते॥७॥ नटादिकांश्चापररा
त्रिकाले प्रत्यूषकाले पशुपालकांश्च॥ संक्रांतिरर्कस्य समस्तलिं
गिवातं च साध्या समयेन हंति॥८॥ चतुष्पादे नैतिलनागयोश्च
स्थितो रविः संक्रमणं करोति॥ विष्ट्यां बवाख्ये च गराह्वये च सबाल
वाख्ये वणिजे निविष्टः॥९॥ किंस्तुघ्ननाम्नि शकुनावपि कौलवा
ख्ये चोर्ध्वस्थितस्य खलु संक्रमणं रवेस्यात्॥ धान्यार्घवृष्टिषु म

र.ल वेल्कमशास्युस्त्वानिष्टमध्येष्टत्तेतिमुनप्रवदंनिपूर्वे ॥१०॥ पूर्वतोपिप
४० रतोपिसंक्रमात्पुण्यकालघटिकास्तुषोडश ॥ अर्धरात्रसमयादनेंत
रंसंक्रमेपरदिनंहिपुण्यदं ॥११॥ यद्यर्धरात्रएववस्यात्संपूर्णसंक्रमो
रवेः ॥ तदादिनद्वयेपुण्यंस्नानदानादिकर्मसु ॥१२॥ हरिपदंस्थिरभे
यदिसंक्रमोहितनुभेषडशीतिमुखंभवेत् ॥ उदगपागयनेमृगकर्कि
णोः क्रियतुलाधरयोर्विषुवंस्मृतं ॥१३॥ याम्यायनेविष्णुपदेदोदोदा त
नाद्यनंतंविषुवस्यमध्ये ॥ वदंत्यतीतेषडशीतिवक्रेमहर्षयःखल्व ४०
यनेचसौम्ये ॥१४॥ विशेषः ॥ मकरेचपरास्त्रिंशन्नाडिकापुण्यदाः

१॥ आसन्नाः सूर्यसंक्रान्तेर्घटिकाः पुण्यदाः स्मृताः ॥१

स्मृताः ॥१५॥ यदादिवार्कसंक्रांतिः सुभगाः पुण्यनाडिकाः ॥ निंधंस्ना
नादिकंरात्रौगृहस्थस्यार्कसंक्रमे ॥१६॥ यदाग्निश्यर्कसंक्रांतिस्त्री
न्भागान्कुर्यात्येन्निरा ॥ प्रदोषंचनिशीथंचउषःकालंतृतीयकं ॥१७॥
रव्यस्तमीनवेलायांमृगसंक्रमतेरविः ॥ तदापूर्वदिनेभोगःपूर्वषोडश
नाडिकाः ॥१८॥ प्रदोषमध्येप्रविशेन्मकरंभोरयुरायदा ॥ पूर्वतःपु
ण्यतानाड्यःस्मृताःषोडशसंक्रमात् ॥१९॥ निशीथाधावतीभिः
स्यात्सूर्येमकरसंक्रमः ॥ तावंत्योनाडिकाःस्वेर्यास्तुमयातस्ताकफल
प्रदाः ॥२०॥ अर्वाङ्मध्यमरात्रात्तुयोगोमकरसूर्ययोः ॥ प्रथमप्रह
राद्दूर्ध्वंतदाभोगःपरेहनि ॥ उषःकालेनिशीथेचयोगार्केमृगयाभ
वेत् ॥ तदापरदिनेभोगस्त्रिंशन्नाड्योतिपुण्यदाः ॥२१॥ पूर्वतोपटि

रत्नमा॰ काश्त्रिंशत्कर्के भोगोर्कसंक्रमात् ॥ परतः षोडशैवोक्ता स्तास्ता याम्याः
समीपगाः ॥२३॥ यद्यर्कोदयवेलायां कर्कसंक्रमते रविः ॥ तत्पूर्वः पु
॥४१॥ ण्यदः कालो यावन्मध्यंदिनं भवेत् ॥२४॥ उषःकाले च मध्ये चेत्क
र्कभास्करयोर्युतिः ॥ तन्त्रिंशत्स्वंतिरे कालः स्नानचपुण्योर्कदर्शना
त् ॥२५॥ निशीथे च कुलीरे च यदा संक्रमते रविः ॥ संक्रमात्पूर्व
तो भोगस्त्रिंशन्नाड्योतिपुण्यदाः ॥२६॥ ग्रहणेयनसंक्रान्तौ वि
वाहे पुत्रजन्मनि ॥ कार्यं व्रतेषु मरणे रात्रौ स्नानाद्यमुत्तमं ॥२७॥ म्य ४
विनायनेन संक्रान्तिर्मध्यरात्रौ यदा भवेत् ॥ तदा परदिने पुण्याः
पंचनाड्यो बुधैः स्मृताः ॥२८॥ श्वेतांबरं रक्तविचित्रपीतं कृष्णांब ॥४१॥
रं कंबलं च मर्कनं च ॥ नीलांबरं वल्कलकिंशुकाख्यं ववादिकेष्वंबरधा

रणं स्यात् ॥२९॥ कस्तूरिकाकुंकुमचंदनानि गोरोचनालोध्रवैनौह
रिद्रा ॥ कर्पूरकृष्णागरुपूतिगंध बवादिकानामनुलेपनं स्या
त् ॥३०॥ पुष्पमाला ॥ पुन्नागजातीबकुलास्तु केतकी बिल्वार्क
दूर्वाशतपत्रमल्लिकाः ॥ ततो भवेत्पाटलिका जपा च बवा
दिकेष्वथो कुमस्तगेषा ॥३१॥ भूषणं ॥ माणिक्यनीलं रजतं च व
ज्रं गोमेदवैदूर्यकपुष्परागं ॥ ग्रैवेयमुक्तास्फटिकं च धत्ते लसद्वि
स्त्रं च बवादिकेषु ॥३२॥ वाहनं ॥ सिंहशार्दूलवाराहखरकु
ञ्जरमाहिषाः ॥ तुरंगमेषवृषभा रोहितः कुक्कुटः क्रमात् ॥३३॥

रत्न न्धुंडिभिंडिपालाः सिद्धकोदंडतोमरान्॥ कुंतलपाशांकुशास्त्राणि
४२ बिभर्ति करणेष्विनः॥ ३४॥ अन्नं च पायसं भक्ष्यमपूपं च पयो दधि
चित्रान्नं गुडमध्वाज्यशर्करा बवतो हविः॥ ३५॥ संक्रांत्यैरं नक्षत्रात् ध३
त्रिकं षट्कं पुनः पुनः॥ पंथा भोगो व्यथा वस्त्रं हानिश्च विपुलं ध
नं॥ ३६॥ मकरकर्कटकादिगतस्य चेद्भवति उत्तरयाम्यगती र
वेः॥ कथितराशिषु संक्रमणं तदा हरिपदाद्युदितं परमर्षिभिः॥ ३७
तिः यावद्दूरं रोरयनस्युरस्यां तद्भोग्यकाले न दिवाकरस्य॥ च्युतिभ
वे हि विष्णुपदादिकानां रहस्यमेतन्मुनिभिः प्रदिष्टं॥ ३८॥ सवित ४२

मंडलमेति यदा शशी तदनुसंक्रमणं कुरुते रविः॥ मखमहोत्सवना
शकरस्तदा मुनिवरैः कथितोऽधिकमासकः॥ ३९॥ तपन चंद्रयुति
द्वितयांतरे यदि भवेद्रविसंक्रमणद्वयं॥ स कथितो मुनिभिः क्षयसं
ज्ञकः सकलकर्मसु सोऽप्यधिमासवत्॥ ४०॥ एकत्र मासद्वितये यदि
स्यादब्देऽधिकं तत्र परोऽधिमासः॥ त्रयोदशां च श्रुतिराह मासं चतु
र्दशः क्वापि न शास्त्रदृष्टः॥ ४१॥ चंद्रार्कयोस्तु बिंबैक्ये प्रतिपद्द
र्शसंधिषु॥ नवांतरासं षष्टिघ्नं नाडिका अर्कमंडले॥ ४२॥ प्रतिप
द्दर्शसंधौ चेद्बिंबैक्यं सूर्यचंद्रयोः॥ अमांताद्धं भयत्रापि स्नाना
ख्योऽर्कमंडले॥ ४३॥ तन्मंडलं शशी गच्छेत्तत्र स्यात्सूर्यसंक्रमः॥ मा

रव
४३

सोसौ मलिनः प्रोक्तो धर्मकर्मसु निंदितः॥४४॥ प्रायश्चैन शु
भः सौम्यो ज्येष्ठ आषाढ एव च॥ मध्यमौ चैत्रवैशाखौ वधिकोन्यः
सु निष्फलः॥४५॥ शाकेन वेदद्विहृते चैत्राद्येषधिमासकः॥
क्रमाच्छेषो गुणा रुद्राः शून्यं भूपाः शरा गजाः॥४६॥ वासनाबा
ह्यमेतत्॥ यस्मिन्मासेर्कसंक्रांतिः शनिभौमार्कवासरे॥ अर्घ
क्षयो वृष्टिचौरैस्तन्मासे जायते भयं॥४७॥ संक्रांतिऋक्षं
तिथिवारमिश्रितं वीजाक्षराढ्यं त्रिहृतं च शेषकं॥ एकेन वृ
द्धिर्युगुलेन साम्यं शून्येन हानिर्मुनयो वदंति॥४८॥ याद्द ४३

शेन हिमरश्मिमालिना संक्रमो भवति तिग्मरोचिषः॥ तादृशं
फलमवाप्नुयुर्नराः साध्वसाध्वपि वचोन्नीतगोः॥४९॥ ताराब
लादिंदुरथेंदुवीर्याद्दिवाकरः श्रेष्ठबलो निरुक्तः॥ गुरुश्च सर्वे
तु बलेन भानोर्भवंत्यशक्ता अपि सुप्रशस्ताः॥५०॥ इति संक्रां
तिप्रकरणं॥ ॥ सर्वे लाभगृहस्थितास्त्रिरविरिपुष्वर्कोस्तगा कुं
त्रिषट्प्राप्तो व्याघरव मन्मथारिषुराशी रवास्तारिवर्ज्यं भृगुः॥
धीधर्मास्तधने गुवाक्यतिरिति स्यात्त्रोबुरवस्थोबुधः श्रेष्ठोज
न्मगृहादि गोचरविधौ विद्धो न चेत्स्याद्ग्रहः॥५१॥ लाभत्रिक्रमा

वे.ल. खराशुसुस्थितः शोभनो निगदितो दिवाकरः॥ रवेश्चरैस्तनयगो जलां
४४ त्यगैर्व्योकिंभिर्यदि न विध्यते तदा॥२॥ धूनजन्मरिपुलाभखत्रिग
श्चंद्रमाः शुभफलप्रदस्तदा॥ स्यात्मजांत्यमृतिबंधुधर्मगैर्विध्यते
न विबुधैर्यदि ग्रहः॥३॥ विक्रमायरिपुगः शुभः कुजः स्यात्तदा व्यस्त
तधर्मगैः खगैः॥ चेन्न विद्धइनसूनुरप्यसौ किंतु धर्मगृहेण नानाविध्य
ते॥४॥ स्वांबुशत्रुभतिखायगः शुभो ज्ञः स्त्ररदारखलु न विध्यते तदा॥
आत्मजत्रितयआधनैधनप्रांत्यगैर्विबुधभिर्नभश्चरैः॥५॥ स्वा
यधर्मतनयधुनस्थितो नाकनायकपुरोहितः शुभः॥ रिःफुरंध्रस्व ४४
जलत्रिगैर्यदा विध्यते गगनचारिभिर्न हि॥६॥ आस्फुनाष्टमतपोव्य

यायगो विधुआस्फुजिद् शोभनः स्मृतः॥ नैधनास्ततनुकर्म
धर्मधीलाभवैरिसहजस्थखेचरैः॥७॥ जन्मभाद्द्रीचरं विं
धाद्वेधंविधाद्गुहालयात्॥ स्वराशेर्यत्र चंद्रोस्ति वेधो धनग्रहे भ
वेत्॥८॥ बहुमतमेतत्॥ जन्मभाद्गुणायेत्खेटं जन्मभाद्वेध
कग्रहं॥ एषवेधविधिश्चैव कथितः शौनकादिभिः॥९॥ बहुन
तमेतत्॥ एवमत्र खचराव्यधान्विताः सत्फलं नहि दिशंति
गोचरे॥ वामवेधविधिनात्वशोभना अप्यमी शुभफलं दिशं

र.न ४५ फलं ॥१०॥ येच दंति खचर व्यध क्रमेनोपहृत्क्रम यदि दोऽहि गोचरे ॥
तेष्ट्रष्वायचनभाषिणो जने यांति हास्यमपकीर्तिलांछितां ॥११॥
योवसिष्ठयवनादिसूरिभिः कीर्तितः खचरगोचरव्यधः ॥
गोपनीय इह देववैदिनां नस्फुटः सचमयात्र कीर्तितः ॥१२॥
रविरुपचयेष्विंदुः साधुस्मरेषु कुजार्कजौ ॥ विदशास्तगुरु
र्धूनस्वायत्रिकोणगृहस्थितः ॥ स्मररिपुवियद्व्ययेषु शुक्रो ४५
बुधोव्ययवर्जितेष्वविषमगृहेष्वायेचोक्तः शुभः खचतु

गोचरे ॥१३॥ यथोगोचरेणार्कपुत्रो विधत्ते तथा राहुकेतू फ
लं साध्वसाधु ॥ विधत्ते मिथो वेधकोनार्कमंदौ बुधेंदू च त
द्वत्तथा राहुकेतू ॥१४॥ पूर्वे त्रिभागफलदौ कुजार्कौ मध्ये
स्थितौदानेवदेवपूज्यौ ॥ राशेस्तथांत्येमृतरश्मिमंदौ बु
धस्तु सर्वत्र फलप्रदः स्यात् ॥१५॥ असत्फलः सौम्यनिरी
क्षितोयुः शुभप्रदश्चाप्यशुभेक्षितश्च ॥ तौ निःफलौ द्वाव
पि खेचरेंद्रो यः शत्रुणा स्वेन विलोकितश्च ॥ त्रिदशात्रिकोण

२८न
४६

पतुरस्य समान्यपुलोकयंति चरणाभिवृद्धितः॥ रविजा
मरेज्यरुधिराः परे च ये क्रमशो भवंति किल वीक्षणेऽधि
काः॥१६॥ षष्ठं द्वितीयमथवनं द्वादशं भमेकादशं न पश्यं
ति॥ स्वस्थानाद्वीक्ष्यंते ग्रहास्तथान्यानि भवनानि॥१७
दशमतृतीये नवपंचमे चतुर्थाष्टमे कलत्रं च॥ पश्यं ४६
ति पादवृद्ध्या फलानि चैवं प्रयच्छंति॥१८॥ स्वनीचंगता
गेपि पारिघो ग्रहे स्थितेप्यहे॥ वृथा फलं प्रकीर्तितं सम

तमेव सूरिभिः॥२०॥ अजवृषभमृगांगनाकुलीरा झषवणिजौ
च दिवाकरादितुंगाः॥ दशशिखिमनुयुक्तिथींद्रियांशैस्त्रि
नवकविंशतिभिश्च तेस्तनीचाः॥२१॥ रवेः शुक्रशनीश
त्रू समः सौम्यः परेन्यथा॥ विधोः सूर्यबुधौ मित्रे नास्ति शत्रुः
परे समाः॥२२॥ सूरेर्बुधसितौ शत्रू सुहृदोन्ये शनिः समः॥
शुक्रस्यार्किबुधौ मित्रे पैयकेंद्रसमौ परौ॥२३॥ शने बुध
सितौ मित्रे समो जीवो परे रयः॥ तत्कालेपि दशायां बुधि

रत्न ध्यं येषु सुहृद्वेत ॥२४॥ स्थानं जन्मनि नाशयेद्दिनकरः कु
४७ र्याद्द्वितीये भयं दुश्चिक्ये श्रियमातनोति हिबुके मानक्षयं य
च्छति ॥ दैन्यं पंचमगः करोति रिपुहा षष्ठोध्वगः सप्तमः पीडामष्ट
मगः करोति विपत्तुषः कोलिक्षयं धर्मगः ॥२५॥ कर्मसिद्धिजनन कर्तु
कर्मगो वित्तलाभकृदथायसंस्थितः ॥ द्रव्यनाशजनितां महा
पदं यच्छति व्ययगतो दिवाकरः ॥२६॥ जन्मन्यन्नं दिशति हिमगु
र्वित्तनाशं द्वितीये दत्ते द्रव्यं सहजभवने क्लेशरोगं चतुर्थे ॥ कार्य
भ्रंशं तनयगृहगो वित्तलाभं च षष्ठे पत्नीं द्रव्यं युवतिसहितं मृत्यु ४७

संस्थोपमृत्युं ॥२७॥ नृपभयं कुरुते नवमः शशी दशमधामगत
स्तु महत्सुखं ॥ विविधमायगतः कुरुते धनं व्ययगतस्तु रुजं स्व
धनक्षयं ॥२८॥ प्रथमगृहगः क्षोणीसूनुः करोत्यरिजं भयं
क्षयपथुलिधनं वित्तस्थाने तृतीयगतोऽर्थदः ॥ अरिभयमतः
पातालस्थोऽर्थान्क्षिणोति हि पंचमे रिपुगृहगतः कुर्याद्वित्तं रु
जं हि मदनस्थितः ॥ जनयति निधनस्थः शस्त्रबाधां धरा
सं २ जो दिशति नवमस्थः कायपीडामतीव ॥ सुखमपि दशम
स्थो लाभगो भूरिलाभं व्ययभवनगतोयं पुत्रभृत्यार्थना

रत्न शं ॥ २१ ॥ बुधः प्रथमधामगो दिशति बहुनं यं धने धनं शुभपान्वि
४८ तं सहजगश्चतुर्थे थैद ॥ अनिष्टं दिशति क्रूरो भवेत्तनयगो रिगस्थान
दः करोति मदनस्थितो बहुविधां शरीरापदं ॥ २२ ॥ अष्टमे शशिसु
ते धनवृद्धिर्धर्मगे च मनहती सतु पीडा ॥ कर्मगे सुखमुपाल्प
गतोऽर्थदा दशो भवति वित्तविनाशः ॥ २३ ॥ भयं जन्मन्यार्यो ४८
दिशति च धनस्थोऽर्थं मतुलं तृतीयोऽगक्लेशं दिशति नधने
स्थोऽर्थं मेतुलं ॥ चतुर्थे पाविलयं ॥ सुखं पुत्रस्थाने शुचमपि

रह

चतुर्थो दशमस्थे गुरुर्धने पूज्यो धननिचयनाशं च निधने ॥ २३ ॥ धर्मगतो धनवृद्धि
करः स्यात्प्रीतिहरो दशमो मम रेपूज्यः ॥ स्थानधनानि ददाति सदायेद्वादशगस्तु तुमा
नसपीडां ॥ २४ ॥ जन्मन्यरिक्षयकरो भृगुजोऽर्थदो द्वितीये दुश्चिक्यगः सुखकरो धनद
श्चतुर्थः ॥ सत्पुत्रदस्तनयगो रिगतोऽरिवृद्धिं शोकप्रदो मदनगो निधनेऽर्थदाता ॥
॥ २५ ॥ जनयति विविधांबरादि धर्मे न सुखकरो दशमस्थितस्तु शुक्रः ॥ धननिच
यकरः सलाभसंस्थो व्ययभुवनेऽपि धनागमं करोति ॥ २६ ॥ सर्वस्वं शं विधत्ते दि
नकृत्तनयो जन्मराशिं प्रपन्नश्चित्तक्लेशं द्वितीयो धनहरणकृतिं वित्तलाभं तृ
तीये ॥ पाताले शत्रुवृद्धिं सुततनुवनगतः पुत्रभृत्यार्थनाशं षष्ठस्थानेऽर्थलाभं जन

५० यत्निमर्दनेदोषसंघातमार्दिः ॥३७॥ शरीरपीडां निधनेच धर्मे धनःक्षयः कर्म
णिदोर्मनस्यं ॥ उपांत्यगो वित्तमनर्थमंत्ये शनिर्ददातीत्यवदद्विशिष्टः ॥३८॥
हानिर्मेस्वंधनेवैरं शोकं वित्तं कुलिंव्यसुं ॥ पापं रोगं यशोहानिं राहुः कुर्यात्स्वज
न्मतः ॥३९॥ अकालचर्यांमृगयां नसाहसं समुद्रयानं गजवाजिवाहनं ॥ क्रूरेषुपरे
षांगमनंच वर्जयेत्तदग्रहेषुराजा विषमस्थिते स्वहृः ॥४०॥ धार्यंतुष्ट्येरविरमंभौम
भान्वोरोप्यंसुकेंद्रेश्वरेमेंदुजस्य ॥ मुक्तां स्वरे लौहमकीलमजस्यराजावर्तःके
तितःशेषयोश्च ॥४१॥ माणिक्यं रजतं सुजास्यमभलं मुक्ताफलं शीतगोर्मो
हेयस्यच विद्रुमंमरकतं सौम्यस्य गारुत्मतं ॥ देवेज्यस्यचपुष्परागमसुरा ५०

चार्यस्यवज्रंशुभां शनेर्नीलंनिर्मलमन्ययोश्चगदितेगोमेदवैडूर्यके ॥ ४२
मनःशिलैलासुरदारुकुंकुमैरुशीरयष्टीमधुपद्मकान्वितैः ॥ सतांम्बुपु
ष्ये विषमस्थितेरवेःशुभावहंस्नानमुदाहृतंबुधैः ॥४३॥ पंचगव्यगदा
नविभिश्रैःशंखशुक्तिकुमुदैःस्फटिकैश्च ॥ शीतरश्मिकृतवैकृतदुस्नान
मेवशुद्धितंन्नपतीनां ॥४४॥ बिल्वचंदनबलारुणपुष्पैर्हिंगुलकुमलिनी
बकुलैश्च ॥ स्नानमद्रिरिहमांसियुताभिर्भौमदोषविनिवारणमाहुः ॥४५॥
गोमयाक्षतफलैः सरोचनैः क्षुद्रशुक्तिमधमल्लहेमभिः ॥ स्नानमुक्तमिदम

५१ नैर्मल्यतां बोधनाम्बुभिर्विनाशनं बुधैः ॥४६॥ मालतीकुसुमशुभ्रसर्षपैः पल्लवै
श्च मदयंतिकोद्भवैः ॥ मिश्रमंबु मधुकेन स्फुटं वै कृतं गुरुकृतं निहंति ॥४७॥
एलया च शिलया समन्वितैर्वारिभिः सकुष्ठमूलकुंकुमैः ॥ स्नानतो भृगुसुतो
पपादितः दुःखमेति विलयं न संशयः ॥४८॥ असिततिलांजनलोध्रबला
शतकुसुमाघनखाजयुताभिः ॥ रवितनये व्यथितं विषमस्थे दुरितकृदाप्लु
वनं मुनिमुख्यैः ॥४९॥ लोध्रगभेतिलपत्रकमुस्ताहस्तिदानमृगनाभिप
योभिः ॥ स्नानमेव समुदितं खलु राहोर्गजमत्रभिवभिद्वेपदेते ॥५०॥ स ५३॥

प्रियंगुरजनीद्वयपुंखाकुष्ठलाजसितसर्षपचंद्रैः ॥ वारिभिः सह बलैः स
होधैः स्नानमत्र निखिलां ग्रहपीडां ॥५१॥ सदोषधैर्यांति ग्रहा विनाशं
यथा यथा दुष्टभयानि मंत्रैः ॥ तथोदितस्नानविधानतोपि ग्रहाशुभं ना
शमुपैतीत्यपवर्ग्यं ॥५२॥ अर्कोद्भूतास्यमहीरुहात्खदिरतोपामार्गतो
पिप्पलाद्दारूदुंबरशाखिनो व्यथ शमीदूर्वाकुशेभ्यः क्रमात् ॥ सूर्या
दिग्रहमंडलस्य समिधो होमाय कार्या बुधैः सुस्निग्धाः सरलाः स्त्वचा
विच्छिन्नताः प्रादेशमात्रा ध्रुवाः ॥५३॥ धेनुः शंखोरुणरुचिवृषः कां
चनं पीतवस्त्रं श्वेतश्चाश्वः सुरभिरसिता कृष्णलोहं महाजः ॥ त्थादी

र॰न
५२
वा २

नो मुनिभिरुदिता दक्षिणा तु ग्रहाणां स्थाने दीनैर्हवनबलिभिस्तेच तु
ष्यंति यस्मात् ॥५४॥ देवब्राह्मणवंदनाद्गुरुवचःसंपादनात्प्रत्यहं सा
धूनामभिभाषणाच्छ्रुतिरवैः श्रेयस्कथालापनात् ॥ होमाद्ध्वरदर्शनो
च्छुचिमनोभावाज्जपाद्दानतो नो कुर्वंति कदाचिदेव पुरुषस्यैवं ग्रहाः
उनं ॥५५॥ इति गोचरप्रकरणं ॥ श्लोकसंख्या ॥ ४२६ ॥ रविचंद्रपविलो
कने स्फुर गुरुर्विवाहे स्त्रवेरणे धरणीनंदनो भृगुसुतः प्रयाणे बली ॥
शनिस्तु मखदीक्षणे सकलशास्त्रबोधे बुधः शशी सकलकर्मसु ध्रुव ५२
मुदाहृतः सूरिभिः ॥१॥ बलक्षपक्षादिगते हिमांशो शुभेषु भं पक्षमु
दाहरंति ॥ सितेतरादावशुभेषु भं च पक्षावनिष्टो भवतोन्यथा तो ॥२॥

गोचरेणानवमो द्वितीयगः पंचमो रिपुसुखस्थितो निशाकरः ॥ वर्धमानतनुरिष्यते बुध ते १
धैर्दैवमंत्रिसदृशः फलेन सः ॥३॥ शुक्लपक्षेऽशुभश्चंद्रो द्वितीये नवपंचमेः ॥
रिपुकर्मांबुसंस्थश्च न विद्धो गगनेचरैः ॥४॥ जन्मक्षत्यासंपदतो विप
त्क्षेमाच पापाच शुभाच कष्टा ॥ मैत्रातिमैत्रेति नवैव ताराः स्युर्जन्मभा
त्रिः परिवर्तनेन ॥५॥ हित्वा क्षौरं तथा यावां जन्मतारा शुभावहा ॥ अनं
त्या विषमास्तारा विवर्ज्याः शुभकर्मसु ॥६॥ जन्मपंचमतृतीयसप्तम हृ
तारासु जायते व्याधिः ॥ चिरकृच्छ्ररणका रोवा तारास्वन्यासु साध्यः
स्मा स्यात् ॥७॥ नखलु बहुलपक्षे शीतरश्मेः प्रभावः कथितमिह हिता

र॰मा॰

५२ रावीर्यमार्यैःप्रधानं ॥ अतिविकलशरीरेप्यस्मिन्प्रोषिते च प्रभवति खलु कर्तुं
सर्वकार्याणि योषित् ॥८॥ शुक्लेपक्षे शीतरश्मिर्बलीयान् नैनं प्राधान्यं
कारकायास्तु तत्र ॥ शक्त्यायुक्ते विद्यमानेपि कांते नस्वातंत्र्यं योषितः क्वा
पि दृष्टं ॥९॥ पार्श्वगे निजपतौ नितंबिनी दुर्बलेपि तदभीष्टकार्यकृत् ॥
तारकापि शशिनोनुकूलतां संभवेन्नवतिपक्षपातिनी ॥१०॥ राशेरा
शोद्दशदौ रवस्थाः आकांक्षे श्रित्वा रिभिः प्रोषिताद्याः ॥ याश्चो
ह्याद्येषु कार्येषु नूनं संज्ञातुल्यं तत्फलं चिंतनीयं ॥११॥ षष्टिघ्नं ५२

चंद्रनक्षत्रं तत्कालघटिकान्वितं ॥ वेदघ्नभिषुवेदाप्तमवस्थानामनुभा
जिताः ॥१२॥ राशेरारंभतो यावदिष्टकालमनाडिकाः ॥ यास्ताः सांघ्रि
शिवेभोज्याल्लब्धावस्थागता भवेत् ॥१३॥ प्रवासनष्टाख्यमृता जया
स्या॰२ ख्या हास्यरतिक्रीडितसुप्तभुक्ताः ॥ ज्वराख्या कंपितसुस्थिरे स्युः कौ ति
८२ ह्निषैककृत्तं हिमगोरवस्थाः ॥१४॥ मेषे तु प्रोषितं विंद्याद्वृषे नष्टं विनि
ख्या॰२ र्दिशेत् ॥ मिथुने तु मृतां ज्ञेया जयं कर्किणि निर्दिशेत् ॥१५॥ हास्यं

५३

सिंहे रतिर्नौयाके डिने तु तुलाधरे ॥ जानीयाद्वृश्चिके सुतं सुतं धनुषि निर्दि
शेत् ॥ १६ ॥ अरितामकरे ज्ञेया कुंभे पिता कुंभ उच्यते ॥ विज्ञेयासु मीने
द्वादशावस्थिकं फलं ॥ १७ ॥ इति श्री० ॥ चंद्रताराप्रकरणं ॥ विशेषमभिषेकं च
राज्ञां साहसकर्म च ॥ धातोः कराधिसंबंधं मेषलग्ने प्रशस्यते ॥ १ ॥ वृषो
दये विवाहश्च ध्रुववेश्मप्रवेशनं ॥ कुमारीवरणं दानं क्षेत्रारंभादि शस्य
ते ॥ २ ॥ कृषि विज्ञानसंबंधं वृषलग्नोदितं तु यत् ॥ विभूषणादिकं कर्म
कर्तव्यं मिथुनोदये ॥ ३ ॥ वापीकूपतडागादि वारिबंधविमोक्षणे ॥ ५३

पौष्टिकं कर्म यत्नेन सर्वं सिध्यति कर्कटे ॥ ४ ॥ वाणिज्यादि च पण्यं च
कृषेर्णं नृपसेवनं ॥ परयात्रां च मेषाद्यं यच्च कैरीरवे हितं ॥ ५ ॥ औषधं शिल्प
विज्ञानं भूषणादि च रं शुभं स्थिरं ॥ कृत्यं पौष्टिकारंभाः कन्याल
ग्ने प्रसिद्ध्ये ॥ ६ ॥ कृषि कर्मे वणिक् सेवा यात्रा च कर्म तुलोदये ॥ प्रसि
ध्यंति च कर्माणि तुलाभाउ श्चिताणि च ॥ ७ ॥ साहसं दारुणं चैव रा
ज सेवाभिषेचनं ॥ चौर्यं कर्म स्थिरारंभाः कर्तव्या वृश्चिकोदये ॥ ८ ॥
मैस्यान पौष्टिको द्वाहः संग्राहन परिग्रहः ॥ धापल्पे च विधेयास्य स्थि

रक्कर्मेच सिध्यये ॥९॥ केशाशायास्यं बुधाशागंधैनौर्कौ न वा रिभिणः॥
दासीचतुष्पदोष्ट्रादिकृत्यं मकरोदये ॥१०॥ नोच येंदिकृया नेव करनै
ध्रुवचरे तथा ॥ बीजसेवं हलं गोकौ च कृत्यं कुलीरोदये ॥११॥ सिंहालं
कृतिशिल्पादिकृत्यं बुधपरैः कर्मे च ॥ यात्रोद्वाहाभिषेकादं कार्ये नो ॥ नोद
येवृषे ॥१२॥ अथ विशेषः अभिषेकसमरसाहसविजयार्थिककूट
कर्माणि ॥ मेषोदये विरोधं धातावूरकर्मं च विदध्यात् ॥१३॥ कन्यावेश्य
तद्द्वा नत्स्त्युद्वाह मरवाकृषिः ॥ स्टेहर्भवेशापश्वर्थ पन्यान्यमरक

र्मे च ॥१४॥ कलागणितविज्ञानधातुकर्माणि भूषणं ॥ स्मरकर्म वृषो
दयेत तत्कृत्यो न्मिथिनु नोदये ॥१५॥ शांतिकपौष्टिकसेवाशुभक्रिया
सविक्रयम् गयावणिक्पथाद्यं कृषिपण्यं च ॥ नृपसेवापरयोगे वश्य
मजोलं सिंहे स्यात् ॥१६॥ शिल्पपौषधविज्ञानादि धातुकृषिभूष
णादि वाणिज्यं ॥ कन्यायां स्त्रीकृति वारिगमे नृपु स्थिरस्थिरचराणि
॥१७॥ कृषिचित्रकर्मयात्रा तुलाभां ऽग्नि नीच सेवा स्यात् ॥ स्त्री नृप
तिमित्रयोगाः सेवा कन्यात्तु मपि वणिग्जि ॥१८॥ चौर्य विषाण नल

५५ शस्त्राहिस्तुदकर्मशेषयोऽपि ॥ सेवास्थिरार्थेदार्थंकृषसाहसकर्माण्य
प्लिनि कुर्यात् ॥ १९ ॥ यात्राविवाहौषधपौष्टिकानि ध्यानव्रतादीनि चरा
पलेन ॥ हस्त्यश्वकर्माऽदितथाप्रयाणं चरं च सर्वं विदधीत सिध्यै ॥ २०
पाखंडकृषदनीचाश्रुजकर्मसल्लिलयात्राच ॥ स्नेहाप्रयोगं जवलं
धमोक्षोचरकर्मनिरिवलं च ॥ २१ ॥ उष्ट्रचतुष्पददासीसेवाश्रव
शयकर्मसर्वमपिकुर्यात् ॥ अन्यदपि जलसमाश्रयमखिलं म
करोदयेकुर्यात् ॥ २२ ॥ ध्रुवकर्मबीजसंग्रहयानोदकगमननीच ५५

कर्माणि ॥ नौगमननेदरंभव्रतादिकुंभेन्यसंश्रयणं ॥ २३ ॥ क्षुद्रे
षुमेषाद्युदयेकर्माण्येतानि सिध्यंति हि निर्मितानि ॥ क्रूरग्रहालि
कनयोगदृष्टेष्वेतेषुकर्मोदितमुग्रमेव ॥ २४ स्युजऽस्तितबुधचंद्रार्क
शोदेत्येवज्यभौमामरगुरुशनिमंदेज्याऽस्तुमेषादिनाथाः ॥ किंः
यत्रगधदकोटाद्यानवांशाःक्रमात्स्युस्तनुगतनवभागैःज्ञेयत्रि
भिसारत्रिभागैः ॥ २५ ॥ तेभागेऽग्रहपूर्वगण्नाहोरेःसमेव्युत्क्रिया
रोजेव्यत्ययस्तनुसुतनवभांशांदकोणाःक्रमात् ॥ स्वस्थानो

हिरंसांशकाशश नगाश्लेषवयुग्मभे त्रिंशांशाविषमेन्यथा ॥ सित
बुधेज्यास्फुजिंशुभ्रमस्तुवां ॥ २६ ॥ विलग्न होरे द्रेष्काणनवांशद्वाद
शांशकाः ॥ त्रिंशांशश्चेतिषड्वर्गैः ससौम्यग्रहजशुभः ॥ २७ ॥ वर्गे
शुभे लग्नगते च सौम्यसंपोषितं कर्म बुधैर्विधेयं ॥ उग्रेग्रपभेन
तु उग्रवर्गैस्यात्कर्मणः क्रूरतस्य सिद्धिः ॥ २८ ॥ धरमिथुनकुली
राधन्विगोमीनकन्याऽहस्तुभभवनतोराशयः सत्तसौम्याः ॥
अलिघटमृगसिंहाजाश्चपापास्पदत्वान्मुनिभिरभिहितास्त ५६

क्रूरभावाः ॥ २९ ॥ सौम्याग्रतेषां न खलु प्रकृत्या योगेन सासाध्वित
रग्रहाणां ॥ क्रूरोपि सौम्यः सशुभाश्रितस्या सौम्योपि पाश्रित उग्र
एव ॥ ३० ॥ ग्रहास्तनावलोभ्यां राशेर्भावो नु वर्तते ॥ ग्रहोत्कटस्तर्हि
हीनोसौ स्वभावमुपसर्पति ॥ ३१ ॥ आदौ हि संपूर्णफलप्रदस्या
न्मध्ये पुनर्मध्यफलं त्रिकोणं ॥ अतीव तुच्छं फलमस्य चांत्ये वि
निश्चयोयं विदुषामभीष्टः ॥ ३२ ॥ शुद्धकेंद्र निधनस्थिरोदये सौम्य
वर्गमनुजोक्रमेपि च ॥ संनिवेशाउदितोहि वास्तुनः स्त्रिभि

नेचचरोदयेक्वचित्॥३३॥कुंभराशिमपहायसाधुषुस्व्यकर्म
भवमूर्तिवर्तिषु॥अव्ययेषशुभदायिषूक्रमेभार्गवेपिपाणिरिं
दुसंयुते॥३४॥शुद्धेषुधर्मात्मजनैधनेषुचरेषुवर्गेद्रविणत्रयो
गः॥बुद्धेविलग्नेदशमेचभौमेचौर्यस्यकालःकथितोमुनींद्रैः
३५॥शुभेविलग्नेदशमायगेचरवौकुजेवाथवशेनियोने॥वि
धायुधाभ्यासरतेनकार्यःसमाश्रयःस्वामिनिसेवकेन॥३६॥शु
भग्रहोदयेशुद्धेनेधनेस्वर्क्षयोनिषु॥रक्षवृद्धिक्रियाशास्त्रप

श्नांमुनिभिस्मृता॥३७॥वीर्ययाजिसरेगुरौभृगुपुत्रेदुर्बलेषुच
परेषुनितांतं॥पुंभस्तितिकथितेपिचकालेकामयेतप्रियतमांतत
नयार्थी॥३८॥लग्नधर्मसुतराशिमुपेतेवाक्पतौदनुजराजगु
रौवा॥पुत्रकाम उदयेथनिजेवाप्रेयसींप्रमुदितःसमुपेयात्॥
॥३९॥स्वात्मसुहृत्स्वत्रिणनवांशैःस्थानबलेस्वगृहापगतैश्च॥
दिक्सुबुधांगिरसौरविभौमौसूर्यसुतःसितशीतकरौच॥४०
उदगयनेरविशीतमयूखौवक्रसमागमगाःपरिशेषाः॥विपुल

५८ करायुग्धिचोत्तर संस्थाश्चेष्टितवीर्ययुताः परिकल्प्याः॥ ४१॥
निशिशशिकुजसौराः सर्वदाज्ञोन्हिचान्ये बकुलास्तिगताः
स्युः क्रूरसौम्याक्रमेण॥ स्वदिवसस्तुभहोरामासपेः कालवी
र्येशक्रुबुधस्तुचसाध्यावृद्धितोवीर्यवंतः॥ ४२ सद्गृहे हिबुकल
ग्नगेबलेनोज्झितेषु नरशोभनग्रहैः॥ अष्टमेग्रहविवर्जितेशुभे
स्थिरेयाम्यभे नवगृहप्रवेशनं॥ ४३॥ हिबुकेवैगुरौ लग्नेथर्मो ५८

रंभोरवेर्दिने॥ मांगल्यमपिचारम्भरवस्थस्येयेगुरूदये॥ ४४॥ पूर्णेचंद्रे
वेश्मगेकेंद्रस्थजीवेलग्नेवाक्पतेर्वासरेच॥ श्रीमंत्यायुष्मणिकार्या
णिकार्याण्युक्तस्मिन्नेवराज्याभिषेकः॥ ४५॥ चंद्रोदयेतद्दिवसेस्फुरेज्ये
चतुष्टयस्थरसंग्रहस्यात्॥ उद्यानसस्यो नितडागवापीसेवादिका
र्यस्यचसिद्धिरुक्ता॥ ४६॥ देवाचार्येकर्मभावप्रपन्ने पापेधर्मस्थानेगे
वीर्यहीने॥ योगः प्रव्रज्याव्हयसुस्थिरेभे कार्योतज्ज्ञैस्तत्रदीक्षाखुसु
क्षेः॥ ४७॥ श्रुतिस्मृतिपुराणानांप्रोक्तानांधर्मकर्मणां॥ गुरुज्ञेलग्न

वर्गे शुभारंभस्तैलिसत्ति ॥४८॥ लग्ने कुंभे गते सौम्ये जीवे वाथ तथादितौ ॥
तयोर्वर्गे स्थिते शिल्पविद्यारंभः प्रशस्यते ॥४९॥ शीतांशौ बुधराशिस्थे शु
भे हृदयवर्जितेषु ॥ ज्ञानस्य ग्रहणं कार्यं हित्वा पापग्रहोदयं ॥५०॥ बुधे विल
ग्ने शशिनि स्वराशौ गुरुवीक्षिते ॥ हिबुकस्थैः शुभैर्नौव्यापारंभः सिद्धिमि
ष्यते ॥५१॥ दशमे फाल्गुने श्लेषे चित्रे केंद्रत्रिकोणगैः ॥ शुभैः पण्यस्य कर्मो
क्तं वर्जयित्वा घटोदयं ॥५२॥ लग्ने जीवे ज्ञेथवा तु बलेश्वक्रूरैः शुक्रे वापि मे
षूरणस्थे ॥ आप्ये चंद्रे सर्वतोयाश्रयाणामारंभाः स्युः सिद्धये निर्विकल्पं ॥५३

लग्ने जीवे ज्ञेथवा तु बलेश्वक्रूरैः शुक्रे वापि मेषूरणस्थे ॥५३॥ द्यूनशत्रुनि
धनव्ययशुद्धौ सद्ग्रहेषु नितरां बलवत्सु ॥ आयुषश्च हितकारिणि यो
गे कुर्यात् नियतमौषधसेवा ॥५४॥ सौम्ये मैत्रे शीतरश्मौ सपुष्ये हादि
श्यां वास्तुकृद्दृष्टे च लग्ने ॥ अष्टम्यां वा ते तिलाख्ये प्रतिष्ठा पूर्वाचार्यैरत्र
संधानसिद्धिः ॥५५॥ पित्र्यशायाम्यमूले केंद्रे भेषु शुभस्थेष्वपि च ॥ वेता
लसिद्धिः पाताले भ्यंगो शेषदग्धलग्नगे ॥ सक्रूरे क्रूरवर्गस्थे चंद्रे बलिनि
बोधने ॥ दुष्टयोगेषु कर्तव्योऽस्त्यभिचारोऽरिनैधने ॥५७॥ बुधलग्ने विधो

३२६

र॰मा॰

६० वोऽपि तद्वर्गे तद्दिनेऽपि वा ॥ कृताः समारंभाः सिद्धिं यांति यथोदिताः ५८ ॥ व्य
यने धनसंस्थे शुद्धे सद्दृष्टापचयोदये ॥ सर्वारंभेषु संसिद्धिर्न रेखोपचय
स्थिते ॥ ५९ ॥ शक्तिशालिनि सिते च शीगोद्दुर्बले रसितभौमभास्करे ॥
आश्रिते शशिनो वारिजोदये लग्नवर्त्मनि सुरे कृषिक्रिया ॥ ६० ॥ यद्यस्य
यारे कथितं तत्तत्कर्म विधीयते तस्य होरा तनुवर्गेष्वपि त्रिकोणकेंद्रस्थिते ॥
वापि ॥ ६१ ॥ यद्यस्य दिवसे कर्म यत्किंचिदभिधीयते ॥ तस्यांश संस्थिते
चंद्रे वा तद्विधीयते ॥ ६२ ॥ प्रायः शुभान शुभदा निधनव्ययस्थाः धर्मो ६०

३२५

त्यधीनिधनकेंद्रगताश्च पापाः ॥ सर्वोर्थसिद्धिषु शशीन शुभो विलग्ने सर्वांवि
तोऽपि निधने न शशी विलग्ने ॥ ६३ ॥ न तिथिर्न च नक्षत्रं न वारो न च चंद्र
माः ॥ लग्नमेकं प्रशंसंति त्रिषडेकादशे रवौ ॥ ६४ ॥ सर्वत्र लग्ने प्रथमं
प्रकल्प्य पश्चात्तु बलं चांद्रमसं ततोन्यत् ॥ बलोपपन्नेऽस्ति शशीत शुभोऽभवं
ति सर्वे बलिनो ग्रहेंद्राः ॥ ६५ ॥ तिथिरेकगुणा प्रोक्ता नक्षत्रं च चतुर्गुणं ॥
वारश्चाष्टगुणः प्रोक्तः विलग्नं षोडशाधिकं ॥ ६६ ॥ द्वादशद्गुणितायोग
स्ताराषष्टिचतुर्गुणा ॥ चंद्रमात गुणाः प्रोक्ताः तस्माच्चेद्र बलाबलं ॥ ६७ ॥

स्त

६१ आधारभिंशे वलसुक्तमाधेराधेयमन्यदुहजंचवीर्यं ॥ आधारशक्तोप
रिधिष्ठितायामाधेयवस्तुनिहवीर्यवंति ॥ ६८ ॥ अमृतकिरणवीर्याद्वीर्य
माश्रित्य सर्वे स्फुरति हि फलमेते खेचराः साध्वसाधु ॥ निजमनिजविष
येषु व्याध्रियंते यथामनन्यलभिहमनंसेवाधिष्ठितानींद्रियाणि ॥ ६९ ॥
हृत्वाय नांशयुक्तो लग्नात्कौ निशितु भार्थयुक्तमिनं ॥ रविभोग्यांशैर्युक्तं
तैर्निजोदयाल्लग्नस्तु कांशैः ॥ ७० ॥ खगुणास्तत फलयोगमध्यादय ६१

संयुतो भवेत्कालः ॥ एवं क्षेगाकृतन्नो विविरांशैः साध्यते कालः ॥ ७१ ॥ येंशा
लग्नस्योदितास्तेषु तिष्ठन् धनेल भोग्यं फलं खेचरेंद्रः ॥ योतिक्रांतस्तान्
भवेत्स द्वितीयः स्थानेषु शेषेषु विचिंतनीयं ॥ ७२ ॥ गृहं गृहार्धं च तथा
त्रिभागो नवांशकद्वादशत्रिंशकश्च ॥ त्रिंशांशकश्चेति जगाद वर्गे वर्गेव
लं तच्च यथोक्तरं च ॥ ७४ ॥ समस्तगुणसंपदां न खलु लब्धिरल्पैर्दिनैः
गुणप्रचुरतातितो बहुमता च दोषाल्पता ॥ न भूरिगुणसंचयेत्र भवती
ह दोषाल्पतात्सुदर्चिषि कृताशने सलिलबिंदुरेको यथा ॥ ७५ ॥ एको

पिहंति गुणलक्षमपोहदेद्वाकृश्चित्परो यद्दिगुणोनचतद्विरोधी॥ मघस्य विड्
रिवपावनपंचगव्यसंपूर्णमत्रकुलशंमलिनीकरोति॥ ७६॥ इति रत्नमा
लायां विविधलग्नप्रकरणं॥ श्रीरस्तु॥ श्लोकसंख्या ८१ श्रीगणेशायनमः
त्यक्त्वार्कतोऽग्निरवेंदुलोत्यमघापर्वाणि॥ समराशिषु सेव्यास्त्री पुंभेदालु
यितरवेदयोगेषु॥ १॥ षष्ठमास्यथवाष्टमे तदधिपे वीर्योपपन्ने विधोर्वै
ष्ण्यतनौ नृनामभुवने पुल्लग्नभागेषु च॥ धीधर्मोऽरव्यचतुष्टये सकरगु
रौ पापैश्च तद्व्यायगैर्मेल्युद्वादशवर्जितेश्च मुनिभिः सीमंतकर्म स्मृतं॥ २॥

गर्भाच्चतुर्थमासे पुंसवनं गर्भसंभवे कुर्यात्॥ सीमंतोन्नयनोक्ते नक्षत्रादौ
स्वगृह्योक्तं॥ ३॥ मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषु भेषु सूनोर्विधेयं खलु जातकर्म॥
गुरौ भृगौ वापि चतुष्टयस्थे संतः प्रशंसंति च नामधेयं॥ ४॥ सूनोर्निष्क्रमणं
गेहाच्चतुर्थे मासि कथ्यते॥ यात्रोक्तैः तिथिवारर्क्षैः क्षणग्भलग्नेषु सूरिभिः
॥ ५॥ शिशोरजातदंतस्य मातुरुत्संगसर्पिणः शालकुर्याद्वेधये लकर्णोस्त्र
च्याद्विगुणरत्नतया॥ ६॥ लाभे तृतीये च शुभैः समेते क्रूरैर्विहीने शुभराशि
लग्ने॥ वेध्यो च कर्णो त्रिदशेऽच्यलग्ने पुष्येंदुचित्राहरिरेवतीषु॥ इति गर्भाधा
नादिकर्णवेधांत प्रकरणं॥

र॰मा॰

६३

षष्ठेमासिप्राशनंदारकाणामन्यस्मिंस्तुन्यनंविधे। श्रोक्रेधिष्ण्येवा
रेसद्ग्रहाणांदशंगेरिःफांवर्जयित्वाथिंच॥१॥षष्ठेमास्यष्टमेवापिपुंसांस्त्रीणां
चपंचमे। सप्तमेमासिवाकार्यंतथान्नप्राशनंशुभं॥२॥रवौलग्नेकुष्ठीधरणि
तनयेपित्तगदमाक्शनौवातव्याधिःकृशशशिनिभिक्षाटणकरः॥बुधेज्ञा
नीभोगीस्युशनसिचिरायुःसुरगुरौविधौपूर्णेयज्वाभवतिचनरःसद्ग्रह
ह॥३॥कंटकांत्यनिधनत्रिकोणगास्तत्फलंददतियत्नगावनी॥षष्ठरंध्र
रशुभस्तथाष्टमःकेंद्रकोणगतएनिरन्नदत॥४॥ इत्यन्नप्राशने॥ ७॥ ॥ ६३

क्षौरर्क्षेषुस्वकुलविधिनाचौलमाहुर्मुनींद्राःकेंद्रयोतेन्दुगुरुबुधेस्तत्रसस्येज्व
रःस्यात॥शस्त्राच्चाशोधरणितनयेपंगुताचार्कपुत्रेशीतज्योतिष्युपचित
तन्नोनिश्चितंनाशएव॥१॥पुष्येपौष्णेचाश्विभेदवेचशाक्रेहस्तादित्रिकेचा
प्यदित्याः॥क्षौरंकार्यंवेश्मवास्तिचेयेचत्यक्त्वाभौमादित्यपातंगिवारान्॥२॥
धनव्ययत्रिकोणगेसद्ग्रहैर्मृतावपि॥क्षुरक्रियानशोभनाशुभैस्तुपुष्टिका
रिणी॥३॥इतिचौलं॥ ॥गर्भाधानादष्टमेजन्मतोवाप्तमौंजीबंधःसस्यते
ब्राह्मणानां॥राजन्यानांनवमेकादशेब्दे वैश्यानांचद्वादशेपैदविभ्दिः॥१॥

र॰मा॰
६४

ब्रह्मवर्चसकामस्यकार्यंविप्रस्यपंचमे ॥ राज्ञोबलार्थिनःषष्ठेवैश्यस्येहा
र्थिनोष्टमे ॥ २ ॥ मुख्यमब्दमवर्षेस्यादन्नवमंमध्यमंमतं ॥ कनिष्ठंदशमेप्रो
क्तंक्षात्रकालस्ततोपरि ॥ ३ ॥ ऋतुर्वसंतःकथितोयजानांग्रीष्मोनृपाणांच
शरद्विशांच ॥ व्रतस्यबंधेयद्विवाखिलानांमाघादयःपंचभवंतिमासाः ॥ ४
व्रतबंधोवसंतेतुमाघादिषुचपंचसु ॥ शुक्लेपक्षेविनारिक्तांतिथिंतुकथ्य
तेबुधैः ॥ ५ ॥ स्वाध्यायपूर्वोह्नश्चदोषरहितेतिथावरिक्तेच ॥ हितोशनिकु
जवारोस्वाध्यायेपूर्वपरेदिवसे ॥ ६ ॥ ब्राह्मणानांगुरुःसितोभौमार्कौक्ष ६४

१२८

त्रियाधिपो ॥ वैश्यानामधिपश्चंद्रःशूद्राणामधिपोबुधः ॥ ७ ॥ वर्गाधिपेबलो
पेतेह्युपनीतिक्रियाहिता ॥ सर्वेषांवागुरौचंद्रेसूर्येवाबलशालिनि ॥ ८ ॥
ऋग्वेदाधिपतिर्जीवोयजुर्वेदाधिपःसितः ॥ सामवेदाधिपोभौमोबुधोथर्व
पतिःस्मृतः ॥ ९ ॥ शाखाधिपेबलिनिकेंद्रगतेथवास्मिन्वारेस्यचोपन
यनंगदितंद्विजानां ॥ नीचस्थितेरिपुगृहेथपराजितेथजीवेभृगौस्युतिम
खस्मृतिकर्महीनः ॥ १० ॥ बालवृद्धास्तमितयोर्देवेदानवमंत्रिणोः ॥ न
चौलादिस्सुभंकर्मकार्यमाहुर्मनीषिणः ॥ ११ ॥ लग्नेजीवेभार्गवेचवि

१२९

र॰भा॰

६५ कोणेशुक्रांशकेस्याद्द्विधोवेदवेदी ॥ सौरांशस्थेसौरिलग्नेसशुक्रेविघाशी
लत्रोज्झितःस्यात्कृतिघ्नः ॥१२॥ स्वांतुशनेरतःस्यात्तत्रवरमतियुतःकें
द्रसंस्थेसुरेज्येविधाभोरव्यार्थयुक्तोत्युशनसिशशिजेध्यापकश्चप्र
दिष्टः ॥ सूर्येराजोपसेवीभवतिधरणिजेशस्त्रवृत्तिर्द्विजन्माशीतांशौवैश्य
वृत्तिर्दिनकरतनयेसेवकश्चांत्यजानां ॥१३॥ विधहस्वर्गेवर्गेस्वधनास्त
कर्मगश्चंद्रस्त्रिषष्ठगःज्ञानिराहुभौमाः ॥ सर्वेचलाभेद्वित्रिकोणकेंद्रगाः
शुभाःशुभाःस्युर्व्रतबंधकाले ॥१४॥ व्ययाष्टषष्ठगःशुक्रोलग्नेपेटपडंदेमो ॥
जीवोष्टमोष्टमोभौमोवधःप्राणापहारिणः ॥१६॥ सन्यंशेत्युदयातिरू ६५

930

रवताकभागेक्रूरत्वंभवतिचपापधीःकुजांशे ॥ चंद्रांशेत्वतिजडताबुधेपटुत्वं
यज्ञत्वंगुरुभृगुभागयोर्गदंति ॥१६॥ त्रिजन्मपुत्ररधिमेषुव्रतबंधोदिते
तिथौ ॥ सौम्यैःकेंद्रत्रिकोणस्थैर्वेदारंभोविधीयते ॥१७॥ व्रतबंधवद्वि
धेयोमुनिभिर्नियतंव्रतविसर्गः ॥ केशांतकर्मकथितंबोलसमंषोडशे
वर्षे ॥१९॥ इतिव्रतबंधप्रकरणं ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ राशौविल
ग्नेबुचरेस्थितेवातदंशकेवाप्यथवाशशांके ॥ आधानकालेद्विजपुंग
वानांजातातिनिर्वाणमुपैतिवन्हिः ॥१॥ त्रिकोणकेंद्रोपचयेषुसूर्ये
बृहस्पतौशीतकरेकुजेवा ॥ शेषग्रहेस्पचयमहेपुधूमध्वजोत्पाद

931

र·भा·
६६

मामनंति॥ २॥ चंद्रेपत्नीमृत्युगमन्मथुंनातिक्षिप्रंवन्ध्याथापकृक्ष्यासुतेपि।
भानोस्तनोदेवपूज्येरवौवारोगैर्युक्तोदुश्चिक्यिकेस्याद्द्विजेंद्रः॥ ३॥ अशुभेषु
धनेधनेहीनोधनवान्सद्भिरथान्नदोविधोस्यात्॥ उदयेस्तबुधार्कजेथ
चंद्रेज्वलनोलोकक्रूरशानुसंगमेति॥ ४॥ कुजेंदुजीवेरिपुमंदिरस्थैः
पराजितेनैवचग्रहोपगेवा॥ अस्तंगतेवाग्निपरिग्रहंयःकरोतिहा
स्यंविदुषांसयाति॥ ५॥ षष्ठेसितेभूमिसुतेष्टमेवाषष्ठेष्टमेशीत
करेविलग्ने॥ तद्दोषनाशंविरायसंस्थौलग्नेचकेंद्रेचगुरुःकरोति ६६

॥ ६॥ लग्नस्थेधनुषिगुरावथाक्रियेवाभूसूनौदशमगतेथसप्तमेवा॥
तिग्मांशौगोसहजषडायगेविधौवाजातान्गिर्येजतिनंमंशयंद्विजेंद्रः॥
७॥ इत्यग्न्याधानप्रकरणं॥ श्रीगणेशायनमः॥ विलग्नजन्मेशदशा
धिनाथाःमातेउथार्थातनयेवलिष्ठेः॥ सुवंद्रुस्थकैःस्फुरदंसुजालैर्म
हीपतीनामभिषेकइष्टः॥ १॥ सुतस्त्रिकोणस्वगृहोचसंस्थाःस्रि
यंचकीर्तिंचदिशंचखेटाः॥ अस्तंगताःशत्रुग॥ नीचगगाश्चभयाय
शोकायभयंतिराज्ञां॥ २॥ जन्मभाद्रुपचयस्थितेलग्नदर्तिनिच

र॰मा

६७

मस्तकोदये॥ सद्ग्रहैश्च सहितो विलोकिते क्रूरदृष्टिसमुपाश्रितवर्जिते
॥३॥ तारकाशशभृतोर्बले रिने सद्ग्रहस्य रतिथा वरे कभे॥ सद्यु
तव्ययत्रिकोणकंटकस्थाष्टमे पुरहितोथसाधुभिः॥४॥ धनांत्यसंस्थै
क्रूरैर्भवति विधनो रोगभाक्कुलग्नसंस्थैश्चतुर्थद्यूनसंस्थैश्च युतनिज
परैः पुत्रगैः सौख्यहीनः॥ निरुद्योगः स्वसंस्थैः सुखविरहितो धर्म
गैः स्यान्नरेंद्रो निरायुर्मृत्युसंस्थैः सुखधनयुतस्त्वायशत्रुस्थितैश्च।
निधनरिपुगृहस्थे शीतगौ पापदृष्टे यमसदनमुपैति द्राङ्नृपः सद्ग्र
हैश्च॥ व्ययमतिरिपुवर्ज्यैः सत्फलं दद्युरिष्टाः सकलभवनसंस्थाः ६७

१३४

सौम्यनिष्ठाः खलास्तु॥६॥ यस्याभिषेके सुरराजमंत्री भवेद्विलग्ने यदि
वा त्रिकोणे॥ शुक्रोंबरे वा तु गृहे महीजो समोदते प्राप्य चिरायुर्लक्ष्मीं॥७॥
त्रिलाभसंस्थाः शशितिग्मरश्मेर्मिश्रेण बंधुगृहे गुरुश्च॥ यस्यात्रयो
गेत्रियतेभिषेकः संपत्स्थिरा तस्य चिरायुषश्च॥८॥ राजयोगाश्च योगाश्च
चांद्रयोगास्तथायुषः॥ सर्वे तत्र विकल्प्याः स्युर्विखुलं नेयुमाश्रये॥९॥
इति राजाभिषेकप्रकरणं॥ श्लोकाः॥ ५८३॥ श्रीगणेशाय नमः॥ ७॥ ॥
यात्राविधानं कथयाम्यतोहं सर्वैकरूपं तस्य खण्डे जिगीषोः॥ अतद्धितै

१३५

र·भा·
६९

जन्मनितस्य यानेष्टस्तिरुक्तायुर्लवर्गतुल्या १ विदिते होरा राशेरस्था
स्थानेसपरिग्रहेग्रहाणांच ॥ आयुषिपरिज्ञाते शुभमशुभं वा फलं वाच्यं ॥
२॥ अज्ञातजन्मनोप्यन्येर्योनयोज्यमितिस्मृतं ॥ प्रश्नोस्यनिमित्ताद्यैः
विज्ञातरादसत्फले ॥ ३॥ संप्रयमाणोत्यवशः शरीरीप्रसत्यदैवेन
शुभाशुभेन ॥ ज्योतिर्विदः संनिधिमेतियस्मात्लग्नोप्यतो लग्नसमः
फलेन ॥ ४॥ जन्मराशिकृतजन्मविलग्नं तस्यतो उदययोगोयदिवा
स्तः ॥ स्थायमैक्ये रिपुमान्युततताभ्यां शत्रुसंक्षयमवेहितदानी ॥५॥ ६९

॥ उदमप्यरिसंभवंयदास्ते हिबुके ॥ वा विजयस्तथापियातुः ॥ शिर
सोदयेमेतियश्चराशिर्जयकृत्सोद्युदयेतथेष्टवर्गः ॥ ६ ॥ मेषाद्या
श्चतारः सधन्विमकराः क्षपाबलाज्ञेयाः ॥ पृष्ठोदयाविमिथुनाः शि
रसान्येत्युभयतोमीनः ॥ ७॥ क्रूरोतिराशिर्गमनं फलं च चरेर्विलग्ने
शुभदृष्टियुक्तः ॥ स्थिरोदयस्याक्रमनेनयातुः शुभं शुभैर्दृष्टयुते
हिवाच्यं ॥ ८॥ द्विमूर्तिराशावुदयं नपश्चेत्क्रूरग्रहेर्युक्तनिरीक्षितेच ॥

स्मा·

६९ प्रयाति यद्यप्यबुधेस्तदानीं निवर्तते शत्रुजनाभिभूतः ॥ १२ ॥
मनोरमाष्टष्ठभूर्ये हि पृष्ठकस्य मांगल्यवस्तुश्रुतिदर्शनेस्तः
यद्यात्वरास्पृच्छति मग्रहस्तं तदादिशेद्दस्तिजयस्तवेति ॥ १३ ॥
सुखचरस्यागतोस्यती वसम्यकुफलकुसुमकुमशालिनिमरु
देशे ॥ जलवतिधृतगोमयाईपंके भवतिशुभं ध्रुवमेवपृच्छ
कस्य ॥ १४ ॥ स्तनहनुकरांघ्र्यंगुष्ठे गलोत्तमांगाननश्रवणा ६९

रदनेत्रैः ॥ नासांसगंडकुदृग्भिः प्रष्टुः पृष्ठे जयावाच्यः ॥ १५ ॥
त्रिस्थ२ सिंहचापघटगोरवौ शुभं मध्यमं शनिसितज्ञशिगे ॥ दीर्घयानम
लिकीटयुग्मके मृगगोध्वनिशुभप्रदो रवेः ॥ १६ ॥ हस्तेंदुमैत्रश्रव
श्रि णाश्विपुष्यपौष्णः श्रविष्ठाश्च पुनर्वसुश्च ॥ श्रेष्ठानि धिष्ण्यानि
नवप्रयाणेत्यस्तकाग्निपंचादिमसप्ततारा ॥ १७ ॥ चित्राविशाखा
नलयाम्यसार्पवायव्यपित्र्येश्वरदैवतानि ॥ यात्राखनिष्टानि

र०मा·

६ पराणि भानि स्मृतानि वैतानि नंनिंदितानि ॥१५॥ चित्रात्रयाजपादार्द्रो

७० यमाग्निपितृसार्पभं ॥ रिक्तां च द्वादशीं षष्ठीं जन्मर्क्षे गमने त्यजेत् ॥

॥१६॥ काश्यो नवप्रभृतिभानि भवंति सप्त सप्त क्रमाच्चतसृणां

ककुभामपीह ॥ वाय्वाश्युमुक्षणिक्कुपप्रतिबध्यरेखा तिर्यक्

स्थिता परिघ एष न लंघनीयः ॥१७॥ पूर्वेद्वारोत्तरद्वारेगेंद्धत्स

वैतयोंतरं ॥ प्रत्यग्द्वारे दक्षिणे च पश्चिमां दक्षिणां तथा ॥१८ ७०

नैर्ऋमैंद्रेयमदिशमियाभाजपादेभतीचीं नैरोहिण्यां नृथनदिशं फल्गु

नीष्वुत्तरासु ॥ शूलानीति स्फुटमभिहितान्येषु येषां ति तेषां प्रसादे निर्ग

गनकुसुमाडॉथकालायदिस्यात् ॥१९॥ प्रयाजने ष्वधिकेषु भूपति वि

लंघ्य रेखामपि पारिघीं व्रजेत् ॥ विहाय दिक्शूलसमाह्वया नितुं द्रुनिर्दि

म्न ग्ल विशुद्धिरिष्यते ॥२०॥ मेषसिंहधनुषि पूर्वविभागे गोंगना म र्द्धर

कराश्च दक्षिणे ॥ युग्मतौलिकलशाश्च पश्चिमे कर्कवृश्चिकझषास्तथो

त्तरे ॥२१॥ यायात्सर्वेड्डारिकीरश्मिकाष्ठां शारदस्मिण्यैनैच माशां विपूर्वां ॥

हस्तःपुष्योमैत्रमप्यश्विनीचचलार्थाकुःसर्वेदिग्द्वारिकाणि ॥२२॥
पूर्वाह्णेध्रुवमिश्रभैःनैगमनंतीक्ष्णैर्नमध्यंदिनेनेष्टंनापरवारेच
लघुभैर्मैत्रैर्नरात्रेसुरेव ॥ उग्राख्यैर्नचमध्यरात्रसमयेनेष्टंनिशांते
चरैःसर्वेर्थेवक्रैरैन्द्रेवेज्यहरिभैःकालेषुयानंशुभं ॥२३॥ तिग्मांशुश
य शर्मैयानयोरनुकूलमादुर्यानंप्रशस्तमुभयोरुपपत्यमोवे ॥ यायाद्दि
वानिशमसंशयमन्यथातुयातुर्भवंतिबहुधावधबंधदोषाः ॥२४॥
शुक्रादित्य दिनेनवारुणदिशंनप्रेकुजेचोत्तरांमंदेद्वौश्चदिने

नपूर्वेककुभंयाम्यांगुरौनव्रजेत् ॥ शूलानीतिविलंघ्ययांतिमनु
जायेविन्नसोरख्याशयाश्वस्ताशाःतुनरापतंतियद्वितेशक्रेणतुल्या
अपि ॥२७॥ चंद्रभौमशनिवारान्सर्वदिक्षुविवर्जयेत् ॥ पृथक्फलं ॥
सूर्यदिनेरिविनाशंचंद्रेशक्तिक्षयोनहानिश्च ॥ ज्वलनास्त्रभिय
तोरुजःकौजेबौधेसुत्दस्मानिः ॥२८॥ जीवेजयधनलब्धिःशुक्रे
स्त्रीधनवस्त्रलाभःस्यात् ॥ दैन्यवधबंधरोगान्प्राप्नोतिगतोर्के
पुत्रदिने ॥२९॥ शराब्धकौरशि सितायाप्यिनइंदुस्तुकथित ॥

स्य

रश्मा दग्धा दिगुक्ता दिननाथमुक्ता विवस्वताढ्या भवति प्रदीप्ता ॥ सा धूमिता याति सविता
प्रयाता शेषा दिगंताः किल पंच शान्ताः ॥ शोध २

७२ आक्रंदः ॥ गुरुबुधसौराः पौराः सूर्यादिखगास्तु पूर्वाण्हे ॥ ७० ॥ रविश
शीज्यमाः कुलखेचराः उपकुलाः कुजभार्गवराहवः ॥ शशिसुत
स्तु कुलोपकुलाभिधो निगदितो नृपसंधिविधायकः ॥ ७१ ॥ उदयति
दिशि यस्यां याति चक्रक्रमाद्यां चरति च भचक्रे येषु दिग्द्वारभेषु ॥ वि ४
त्रिविधमिह स्थितस्य प्रोच्यते संमुखत्वं मुनिभिरुदय एव त्यज्यते त
च यत्नात् ॥ ७२ ॥ दग्धा दिगेशी ज्वलिता द्विगेंद्री चानल दिक् प्रभा धूमान्विता
ते ॥ प्रत्येकमेवं प्रहराष्टकेन सुं के [illegible] दिशोऽष्ट सविताक्रमेण ॥ ७३ ॥ ७३ ॥

पि ध्येवेलमवमम ध्यसंस्थितो याम्यपश्चिमदिशो महीपतेः ॥ प्रागुदग्वसु
भसार्पमध्यगो भार्गवे न गमनं शुभावहं ॥ ७४ ॥ स्वल्पोपि नार्थः प्रतिशु
याने यियासितां सिद्धिमुपैति नूनं ॥ कामं व्रजेद् प्रतिशुक्रमस्तंगते न
यायाद्द्विजिगीषुरत्र ॥ ७५ ॥ नीचंगते गृह्यजिते प्रतिलोमे भार्गवे कलुषिते
स्तगते वा ॥ प्रस्थितो नरपतिः प्रबलोपि क्षिप्रमेव वशमेति रिपूणां ॥ ७६ ॥
अस्तंगते देवगुरौ भृगौ वा विवर्जयेत् सोष्टिकशांतिकानि ॥ अपूर्वती
र्थामरदर्शनं च सुतायुरारोग्यधनाभिलाषी ॥ ७७ ॥ अस्तंगते गुरौ दै

त्यगुरेर्वा नैव कारयेत्॥ शुभं वाप्यशुभं किंचिद्दृष्ट्वैव दैवदर्शनं॥ ३८॥
उपनयनं गोदानं परिणयनं गृहप्रवेशगमनानि॥ अस्तमितेषु न कुर्या
पु३ त्सुरगुरुभृगुजेषु चंद्रेषु॥ ३९॥ एकग्रामे पुरे वा परिणयनं नविधौ धर्म
तीर्थोद्याने दुर्भिक्षे चाथ भीतौ न च रविगुरुजयुग्मं वीक्ष्यते संमुखो वा
च॥ वासिष्ठात्रेयवत्सांगिरसभृगुषु वा कश्यपाख्येषु चैवं मांडव्यराजे
षु चापि द्विजवरनिवहाः कीर्तयंत्येवमाद्याः॥ ४०॥ एवं विधेप्यसंकु
जिते तिप्रयायाद्बुधाय स्यादनुकूलवत्तरः॥ प्रतीं दुजं भूमिप

ते गतिस्य नान्ये ग्रहास्त्राणविधौ समर्थाः॥ ४१॥ वारुण्यां दिश्युदिते शुक्रे
पूर्वोत्तरे दिशे यायात्॥ प्राच्यां दिश्युदिते पुनरपरायाम्यो दिशे या या
त्॥ ४२॥ बुधेप्येवं पूर्वाण्हे तत्तरां गच्छेत् प्राचीं मध्यंदिने तथा॥ अपरा
ण्हे व्रजेद्याम्यां मध्यरात्रे तु पश्चिमां॥ ४३॥ न तस्यांगारको वृत्ते राजेश्वो शि४
रजं भयं॥ व्यतीपाते न दृष्येत्त्वयस्याकोदक्षिणास्थितः॥ ४४॥ दि
शामधीशास्विशुक्रे भौमतमोयमेंदुबुद्धसूरयश्च॥ ललाटगे न प्रवसे
द्दिगीशेगंतव्यमस्मिन्खलु कूटकूर्स्थि॥ ४५॥ योधिपतिर्दिशियस्यां

जे२

७४ तस्मिंस्तस्थे न तां दिशं गच्छेत्॥ अनुकूले च दिग्गीशे गंतव्यं क्रूरके पगते
॥४६॥ प्राच्यां लग्नगतो ललाटेऽनर्थं दोरिंफोपगो वायव्यां यमदि
श्यस्थः कुदशमगो जीवोप्युत्तरस्यां बुधे च॥ ईशान्यां वित्तधने गुरुर्दहन दि
श्याय व्ययस्थः सितो वारुण्यां मदनोपकोणे नैर्दिश्यष्टांशकगः स्याद ऋति
गुः॥४७॥ लालाटोग्निभयं करोति दिनकृत्केतो शशांके यमसुतः शत्रूणां
विजयं शशांकतनयः सेनाविमर्दं गुरुः॥ मृत्युं भास्करनंदनो नप
रत्नेष्व्योधितथाविप्र राहुरेतान्येव समस्तरेषु चरफलान्येकः सितोय ७४

च्छति॥४८॥ जननसमयलग्नाद्वेधनेजन्मथाद्वा निजरिपुभवनाद्वा शत्रु
भेलग्नयाते॥ प्रतिभिरुत तदीये लग्नगेः पार्थिवानां गमनमनुविषवा भक्षितं तु
स्यैमेव॥४९॥ यस्य जन्मनि शुभग्रहाश्रिता यत्र राशिरिह वैशिसंज्ञकः॥ यः
स्वशत्रुभवनाश्रितैर्धनेलग्नगैः सगमने शुभावहः॥५०॥ मस्तकेषु चरदेहे
षु च खदिक्सुहारभेषु च ग्यियासतां जयः॥ मूर्तिवर्तिषु च संगरांगणे भंगए
वमपरेषु राशिषु॥५१॥ वक्रेः पंथामी नलग्नांशके वा का कार्यासिद्धिःस्यौ [illegible] निर
हरि[illegible]तत्र॥ नष्टः कुंभोप्युक्तेंशस्थितो वा लग्नेचा[illegible]शेचनोयान्न सिध्यि॥५२॥
निस्तु यौ

र॰मा॰

७५ मूर्त्तिः शोको धन्विनो वाहनानि मंत्रः शत्रुर्मार्ग आयुर्मनश्च ॥ व्यापारश्च प्राप्तिर
प्राप्तिरेवं लग्नाद्भावा द्वादशैते विचिंत्याः ॥ ५३ ॥ घ्नंति क्रूराः स्थ्याति ७।३।१ वर्ज्यं
हि भावान्व्यापारं निहंतः सूर्यभौमौ ॥ सौम्याः पुष्णंत्येव हित्वारिभावं
शुक्रः स्याल्लग्ने मूर्त्तिवित्तौ तथेंदुः ॥ ५४ ॥ क्रूरग्रहास्त्र्यरिदशायगताः शुभाः
स्युर्हित्वा शशिनं दशमवागतं थियासौ ॥ मूर्त्यादिभावनिचयेसफलेपिसौ
म्याः श्रेष्ठास्त्रिगोस्तनयमस्तगतं विहाय ॥ ५५ ॥ अस्तंगता ग्रहजिता रिपुह
ष्टदेहा नीचस्थिता विरुचयोऽरिग्रहं त्रयाताः ॥ रुक्षाण वश्चक्रिमपि सफ ७५

लं विधातुं क्षमाः खलु भवंति न खेचरेंद्राः ॥ ५६ ॥ यथा हि योगेऽमृता
यते विषं विषायते मध्वपि सर्पिषा समं ॥ तथा विहाय स्वफलानि खेचरा फलं
प्रयच्छंति हि योगसंभवं ॥ ५७ ॥ माह ॥ सतां योगवशात्फलोदयो हि जन्मना
मृक्षगुणैश्च जायते ॥ सततक्रूरादेः शकुनप्रभावतो जनस्य शेषस्य मुहू
र्त्तशक्तितः ॥ पथ्येया ॥ ५८ ॥ तिथौ क्षणे मेवूरणे च वारे योगे विलग्ने हि नगे
नृपाणां ॥ पापेप्यवाप्फलदात्र योगे यतस्ततस्तान्क्रियतापि वक्ष्ये ॥ ५९
२ आरोग्यमृक्षेण धनं क्षणेन कार्यस्य सिद्धिस्तिथिना शुभेन ॥ राज्यमुद्रे

७६ नाध्वनि सिद्धिनाद्रुभ्रायःसुखानिक्षणेदौकेरणे॥६०॥अवमाधिमासयोर्यः प्र
तिष्ठितेभोष्टसिध्यर्थं॥देवहतमनोरथोसोक्लेशंकेवलमुपैतिकुधीः॥६१॥शशां
कमंदभास्करैर्नभोरिष्फसंस्थितैर्भिः॥गतस्यनृपतेरणेश्रमाणिकाजयेहि रा॥६२॥
यमजन्मके ज्यमहीसुतेषु त्रिविधवलप्रास्तरिपुस्थितेषु॥विलीयते वैरिचमूरणाग्रेला नं४
क्षेववन्हौ नृपतेर्गतस्य॥६३॥वाक्पतौ तनुस्थिते विलग्नेगे परे॥गच्छतारि
सेना वौहिनी नीयतेंतकालयं॥६४॥शशिनि चतुर्थे सविद्धि सितस्तेजयति गतारिनह नि४
रिरिवयुद्धे॥अथविपरीतगता विहग्यातु रुधयुतएवपराभवमेतो॥६५॥लग्नेर्के
:सप्तमेचंद्रे वित्तेसौम्ये गतानृपः॥सद्योरिष्टेतेनाहंति प्रतनाभिवकेशवः॥६६॥त्रि सेनां २
कोणकेंद्रे शुभवंति सौम्याः दुश्चिक्यलाभेगताश्च पापाः॥यस्य प्रयाणेतमुपैतिरा ७६

गु॰ ज्य॰ तृतीयगेनिशाकरे॥तदागतोनृपोभवेद्दिगौ ज्जयार्थभाक्॥७०॥त्रिषण्णवांत्यगोविधो ४
मीनात् धनु
अधस्ती गोहिपैक्षे लक्ष्मीररिभिस्तौरिकेवृ॥६७॥गुरुर्लग्नेरविः षष्ठेरंध्रेचेंदुश्च पंचमवर्जितः
॥यस्यलस्यारिसेनाग्रेखलमैत्रीवनस्थिरा॥६८॥न्यायारिपुयमारोचे
छिन्नभाजः शुभग्रहाः॥प्रयाणेनृपतेर्यस्य हस्तस्थातस्य मेदिनी॥६९॥
भूगोलतनौवुधेधनेबलान्वितेयलोज्झिते॥चतुष्टयेष्ववाक्पतौ तदाग
तःप्रशास्यरी॥७१॥केंद्रगेणरविणाविलोकिते भागवे त्रिभववेश्मसंस्थि
ते॥धर्ममागेनिधनस्थितेःखलेर्भूपतिर्विजयभाग्गतेभवेत्॥७२॥व्यस्त
नु केंद्ररिपुगैःशुभग्रहैर्यस्यरिःकृतं खवर्जितैःपरैः॥रंदशियहरुवुआश्रिता
नृपःप्राप्नुयात्सवितते रथोद्धतु॥७३॥एकांतरक्षगतशुक्राद्धीमतस्तः

७७ शनेर्वर्ज्यं ॥ यातस्तदा नरेन्द्रः प्राप्नोत्यायुर्यशोलक्ष्मी ॥ ७४ ॥ बुधभागे वम
ध्यगते विधौ गतो राजा ॥ पुरुहूतयमदिशं वा पुरुहूतयमोपमो भवति ॥ ७५ ॥
वेश्मगे गोसिते इन्दुजोद्धूनगे निशाकरे ॥ भूपतिर्गतो यशोमालिनीं श्रियं भु
जेत ॥ ७६ ॥ प्रयाति यो विलग्नगे गुरौ स्मृतिस्थिते विधौ ॥ सिते रिःगे स
शास्त्यरीन्बृहस्पतिर्यथासुरान् ॥ ७७ ॥ क्रूरैः केन्द्रस्थानगैर्नास्ति सिद्धिः
सौम्यैः सिद्धिर्लाभदिशोन्मिश्रयेन ॥ मिश्रैः कार्यं सिद्धिमायाति कष्टात्
प्रश्नेलग्ने चिंत्यमेवं सुधीभिः ॥ ७८ ॥ नैष्ठ्यं तु ध्येयवक्रीतिहृगोपि विलग्नगः ॥
करोति बहुधा नाशं तद्धारोपि पियासतो ॥ ७९ ॥ ये जातके कोकक्षितिपा ७७ ॥

कुल्माषाः चित्तलमांसं मृगमांसं नवनीतं भुजंगमांसं, आमलकं
खिंनमाषाः लयोगेमहि भवतोयांति रिपून्विजेतुं ॥ तेषां त्रिकोपाग्निरुपेतिशांतिं विद्विषियापाशु जलप्र
वाहैः ॥ ८० ॥ एकेनापि ज्ञास्फुजिद्वा कुपतौ नायोगः प्रोक्तः केन्द्रगोलंजेषु ॥ राज्याभिष
ताधियोगाभिधानोन्नं सर्वे रेवयोगाधियोगः ॥ ८१ ॥ योगे नये नृपतौ यो रिपुं व्रजेति
क्षेमणते गमनमागमनेचकुर्युः ॥ क्षेमं यशो रिपुविनाशमथाधियोगे योगाधियोगगमनेत
नुं जय ध्यरित्री ॥ ८२ ॥ शकुनैर्निमित्तमनोभिरंगं द्वैरुदयादिशुद्धिरिह प्रतिपद्य ॥ रिपुर्वि
नगरं · षयं प्रतियो विजिगीषुर्ब्रजति मेत्यचिराद्विजयश्रीः ॥ ८३ ॥ निमित्तराशिजे रेक तेन
णां मनस्तथैकृतः ॥ अतो धिया सतां बुधैर्मनोविशुद्धिरिष्यते ॥ ८४ ॥ कुल्माषी तिस्तिल
तंदुलादधितथा गव्यं पयश्छागलं मांसं मसृणं विलोयनमतः श्वास्यं ततः पायसं ॥
वै हंगं पिशितं तिलोदनमतो द्विःषष्टिकान्नं कुमाद्यश्विन्याधुदुपुप्रियंगुकेमतः श्रित्रांड
जायाः फलं ॥ ८५ ॥ यावं कुलित्थामधुवाज्यमिश्रं मूलं कांबुसकून्वुकमलं च शाकं ॥ वि
डालमांसं पिशितं तथाजं यथेष्टमांसान्यथसक्तुमाषान् ॥ ८६ ॥ आज्यतिलोदनम

रत्ना

७८ स्य पर्यांसि शाकप्रभृति क्रमशः खलु भुक्त्वा ॥ हस्तिरथाश्वनरैः यदि राजा यातितदा स्युजयलक्ष्
मीकं ॥८७॥ मज्जिका सघृतपायसं तथा कांजिकं सतपयो दधिकृसादं ॥ क्षीरसक्तुभि
तकं तिलौदनं वारदोहदविधिः क्रमात्स्मृतः ॥८८॥ अर्द्धदलतंदुलौदनकं सर्पिषिह
वीं षिद्धि सुवर्णोपः ॥ तिलवारिवीजपूरकमांसभाषुत्र पिष्टिका श्चापि ॥८९॥ ति
लपिष्टकं दग्धलाजिशाकुमयमन्ल वृक्षपत्राणि ॥ प्रतिपत्प्रभृति भुक्त्वा प्रस्थाता
सिद्धिभाग्भवति ॥९०॥ हुत्वा वन्हिं देवतांश्च प्रणम्य शस्त्रायुक्तः स्वस्तिवाच्य द्विजें
द्रान् ॥ ध्यायन्वा शाश्वथीश्वरं स्वचेताः क्षोणीपालो निर्विकल्पं प्रयात ॥९१॥ यस्तु संप्र
स्थितो यात्रां ब्राह्मणामवमन्यते ॥ अध्वानं न प्रपद्येत क्लीबवेषस्तथैव च ॥ नासोत्र
तिनिवर्तेत तद्दंतेन जीवितं ॥९२॥ प्रमत्तो व्याधितो भीतः श्रांतः कुद्धो बुभुक्षितः ॥ ७८

यस्तु संप्रस्थितो यात्रां स्वभार्यो नाभिनंदति ॥ भार्या चेन्नाभिनंदेत रनं सप्राप्त निवर्तते ॥९३
अध्वानं न प्रपद्येत क्लीबवेषस्तथैव च ॥९३॥ कृत्वा तु मैथुनं राज्ञो प्रभाते यो भिग
च्छति ॥ नासौ तत्फलमाप्नोति कृच्छ्याद्विनिवर्तते ॥९४॥ यात्राकाले तु संप्राप्ते
मैथुनं यो निषेवति ॥ रोगार्तः क्षीणकोशश्च विनिवर्तेत वा न वा ॥९५॥ यस्तु सं
प्रस्थितो यात्रां निवर्तेत पुनर्गृहं ॥ कामवायदि वाकामं न स सिद्धिमवाप्नुयात् ॥९६
श्री स्नातो शुक्लोनुलिप्तः सर्वालंकारभूषितः ॥ शुक्लांबरधरः श्रीमान् अध्वगः सुरव
मश्नुते ॥९७॥ अपेक्ष्य कार्यं स्वयमेव प्रमाणे महीपतीनां निर्गमनमाहुरार्याः ॥ छत्रा
युधाद्यं मनसस्त्वभीष्टं प्रचापलं येष्टे जयिकं जयार्थी ॥९८॥ विशेषैरत्नकोशे
गंधपुष्पाक्षितं कुर्यान्मंगलं पूर्वयात्रिकं ॥ श्चोदेशे तनकुर्यात्प्रवाधानविधानते १००

७२ छत्रदंडाक्षमालाग्नीकमंडल्वजिनांबरं ॥ विप्राणाद्ब्रह्मसूत्रेण निर्गमे कार्य
साधनं ॥ १०१ ॥ क्षत्रयुग्मेथसंपत्तिरप्यियघ्याध्वजेनवा ॥ छत्राभरणपा
थेयैः खड्गेनाप्यर्थसंभवः ॥ १०२ ॥ शय्याशैयानैश्च पुस्तकायुधदर्पणैः ॥ नि नी३
र्गमः शोभनोनित्यं अभिप्रेतार्थसाधकः ॥ १०३ ॥ शंखमद्यौषधस्नेहलवणो
पानहोगुडः ॥ निर्गमे न प्रशंसंति यद्यप्युपहृतं भवेत् ॥ १०४ ॥ यानवाह
नसंनाहकार्योपकरणेषु च ॥ निर्गमेषु प्रशस्तेषु पश्चादुक्तं यथासु
खं ॥ १०५ ॥ प्रस्थानमाहुर्धनुषः शतानि पंचापरे केचिद्धनुषां शतार्धं ॥ ७२

स्वस्थानतः षड्दशभिर्धनुर्भिः गतः खलु प्रस्थित एवमन्ये ॥ १०६ ॥ ती
र्थ्यवेदारण्यधावृद्धो वा ब्रीहयस्त्रयः ॥ प्रमाणं मेगुलेस्याः क्रमे वितस्ति
र्द्वादशांगुला ॥ १०७ ॥ वितस्तिर्द्विगुणारत्नीस्ततः किष्कुस्ततो धनुः ॥
धनुः सहस्रे द्वे क्रोशश्चतुःक्रोशं तु योजनं ॥ १०८ ॥ स्वस्थानेत्रतोलिपर्यंतं धनुः प्र
माणं चत्वारो हस्तादंडसंज्ञकः ॥ रसत्र्यं च कृतं तथा क्षितीशो दिनानि नो सप्त च मंडली
कः ॥ यः प्राकृतः सोपि च पंचरात्रं भद्रेण यात्रापरतः प्रयोज्या ॥ १०९ ॥ समंततः षोड
शक्रोशानि भुंक्ते महीमंडलिकाभिधानः ॥ भूपालसंज्ञः शतयोजनानि ससार्वभौमः
सकलां धरित्रीं ॥ ११० ॥ अयुक्तमेतन्नतिभाति नूनं ज्योतिर्विदां युक्तिमनो वहूनां ॥ यात्रा

र॰मा॰

८० समाप्तिः खलु वांछितार्थफलस्य सिद्धोभियतं प्रदिष्टा ॥११॥ सौदामिनी
५२ गर्जितवर्षणेषु नाकालजेषु वसंमोरेद्रः ॥ असमराधाधुवमद्भुतेषु दिव्यां
तरिक्षक्षितिजेषु नूनं ॥१२॥ युद्धं ग्रहाणां परिवेषदंडकेतूदयो वरतुमिंदु
भान्वोः ॥ ग्रहोपरागः प्रतिभास्करश्च दिव्या विकाराः कथिता मुनींद्रैः
॥१३॥ संध्यामेघवेकुकुंभज्वलनानि तारापातस्तथाशनिनकगकालगर्जितैषु ॥ निर्घातरक्तकरकाररजसां चपातोनीहारशक्रधनुषान
५२ भसस्तुतोल्का ॥१४॥ मेरामुवः प्रतेपेनं ध्वजतोरणगांगंधर्वसंचित ८०

पुरंधरणीप्रकंपः ॥ अर्काशुभगचलनादिकृताशकोपः शाखातरोः प
ततिवायुरपिप्रचंडः ॥१५॥ मर्त्यैकजालमिवसंत्यकस्मात्वेशंतिगे
हेचकपोतकाधाः ॥ पिपीलिकाश्येनशिवाग्निपक्षीश्वगोमृगेणा चकु
जो विकारः ॥१६॥ कुतुःस्वभावप्रभवाभिजैतोसिदोषसर्गाः शुभदा भ
वंति ॥ अन्यत्र दृष्टाः प्रकृतेः स्वभावान शोभनास्तेनृपपतिप्रजानां
१७॥ शक्रमरुद्यमशक्रवरुणानलधनरक्षसां दिक्षु ॥ तिष्ठतिया
मार्धमरुस्तत्र गता जयस्यरिचक्रं ॥१८॥ पृष्ठस्याददाति जयं पुरत

मर्कटः। पक्षिविशेषः। मृगजातिः। पक्षिविशेषः। मृगविशेषः।

र॰मा॰
८१ अपराजयं रणे राज्ञः॥ दक्षिणस्थितोऽपि जयं पराजयं वामकरसंस्थः
॥१९॥ प्रागुत्तराग्निनैरृत्ययाम्यवारुणवायवे। ईशान्यं चक्रमादिष्यः
उदयंत्यर्धयामिकाः॥२०॥ छुछुका भवनगोधिका रक्ता पिंगलापि
कवधूकपोतकी॥ शुककाकी पुरुषसंज्ञिता शिवा वामतः खलु पि
या सतां जयः॥२१॥ कैः स्त्रौ भौ से ध्विं कैरौ वानरश्च श्वी कंठश्चापि पिं
कौ रव्यौ रुरु रैरुश्च। ये स्त्रीसंज्ञा दक्षिणास्तु प्रशस्ताः प्राकाः पूर्वैस्त्र
रिभिस्त्वप्रयाणे॥२२॥ भारद्वाजो नाकुलश्चाषकं जो छागौ बर्हि

मेषः। मयूरः ८१

घोरपड ससा आखल

दृष्टमात्रः शुभः स्यात्॥ गोधा सर्पशशकौ जाहकश्च यानरस्थः कर्क
सर्डी लौ सोऽपि नेष्टः॥२३॥ जाहका हिशशरसकरगोधा कीर्तनं शुभमु
दाहृतमोघैः॥ नोरुते न च विलोकनमेषां अन्यथा गदितमृक्षक ऋक्षकर
पीनां॥२४॥ श्वेतं गौ रांजनं वर्धनं मुकुरं वंशकूपश्यामेषाभीष स्त्री शब्दिते
स्नूयान पूर्णकलशं छत्राणि सिंहासनार्थदाः॥ वीणा केतन मीन पंकज
दृष्टधिस्त्री ज्यगोरोचनाः कन्या शंखक्षितौ वेश्ये वस्त्रकुसुम लेनो वि
प्राश्वरत्नानि॥च॥२६॥ प्रज्वलज्ज्वलनहंतितुरंगभद्रपीठं गणि

लोमकलशाः। कज्जलं। दर्पणः। सर्षप। सिंहासन।

कांकुशम्रत्ना ॥ अक्षतेक्षुफलचामरभक्ष्याण्यायुधानि च भवं
ति शुभानि ॥२७॥ भेरीमृदंगमृदुमर्दलशंखवीणावेदध्वनिर्मधुर
मंगलगीतघोषाः ॥ पुत्रान्विता च युवतिः सुरभिः सवत्सा धौतांबरो
पि रजको भिमुखः प्रशस्तः ॥२८॥ वसंतराजे विशेषः गच्छति येषु
रतस्तथैव दृश्यौ कीदृशः केनविदुच्यमाना ॥ सर्वाशिषश्चातिशयेन ता
भ्यः क्षितस्य तुष्टिर्विजयाय पुंसां ॥२९॥ सिध्येर्विरोवांजत्हिश्छिंधिभिं धिं
धिंत्यादयः शत्रुवधोद्घतानां ॥ क्वयासि मागच्छ तत्रैव मा याः

ये जनारंभनिवारणार्थाः ॥३०॥ स्थैर्ये स्थिरार्थी गमनं तदार्थी ह्वाक्या
न्निवृत्तिर्विनिवर्तनार्थात् ॥ लाभं भयं भंगममंगलं वा युद्धे तु तत्संति
पादनार्थात् ॥३१॥ आदाय रिक्तं कलशं जलार्थं यदि व्रजेत्कोपि सहा
ध्वगेन ॥ पूर्णं समादाय निवर्त्तते सोयथाकृतार्थः पथिकस्तथैव ॥३२॥
तृणतुषफणिचर्मांगारकार्पासपंकैर्लवणगुडवसास्थिक्लीबतैलौ
षधिश्च ॥ रिपुविटुसितधान्यव्याधिताभ्यक्ततक्रैः पतितजटिल
मत्तोन्मुंडवांतैर्नसिद्धिः ॥३३॥ मुक्तकेशकाषायीनग्नैर्धनतुंडिसि

र॰मा॰
८३

तैः॥ कु आ धवं ध्यार जके ईदृशैः सिद्धिर्न जायते॥ ३४॥ कुटुंब कलह गेह ज्वलनमातविं योषितां विडालसमरं क्षुतं स्वलितमंबरादे स्तथा॥ दुरुक्तमपि कोपतामहिषयोश्च युद्धं भवेत् प्रयाणसमये नृणामभिमतार्थविच्छित्तये॥ ३५॥ निषेधमग्रे क्षिणि दक्षिणे च धनक्षयं दक्षिणकर्णदेशे॥ तस्य पृष्ठिभागे कुरुते रिपुवृद्धिं क्षुतं हि कार्यं स्वमनादरोति॥ ३६॥ भोगाय वामश्रवणस्य पृष्ठे कर्णे च वामे कथितं जयाय॥ सर्वार्थलाभाय च वामनेत्रे जातं क्षुतं स्यात्क्रमतो

दधेवं॥ ३७॥ कार्यक्षयं वह्निभयं च हानिं प्रियागमं चान्नमय्रह सिद्धिं॥ कुलिंचलाभं च क्षुतं करोति पूर्वादिदिक्षु क्रमशः यामात्॥ ३८ उद्वाहमंगलोत्सवकल्याणाभ्युदयसूतकाशौचे॥ असमाप्ततुया त्रां न कुर्वीत जिगीषुः पुरुषः॥ ३९॥ मृगविहंगाश्च गताः प्रदक्षिणं महीभृतां वाञ्छितकार्यसिद्धये॥ मृगा व्रजंतः परमोजसंख्यया नृपाभिषेके शकुनाः प्रयाणवत्॥ ४०॥ वसंतराजे विशेषः॥ दक्षिणे नापि मृगः पुमांसमावेश्य नूवक्ति विनाशमेव॥ आयुष्यसंख्याज

र•मा•

८४ पिक्वस्मसाराजवामयाता अपिनप्रशस्ता॥१५२॥ पुष्येनगत्याम्मृगयो
रग्युग्माग्रदक्षिणंगोरम्मृगाः प्रयांति॥ समानशस्ता नच वामयाताः क्रूरैर्वि
मिश्रा नभवंति चेष्टाः॥१५३॥ आद्येविरुद्धेशकुनेप्रतीक्ष्यप्राणान्नृपः पंच
च षट्वयायात्॥ अंशेद्वितीयगुणान्नृतीये व्यावृत्यनन्नयगृहमभ्युपेया
त्॥१५४॥ जातेविरुद्धेशकुनेध्वनीनो व्यावृत्यकृत्वा करपादशौचं॥ आच
म्यवक्षीरतरोधरस्तान्निषण्णप्रपश्येच्छकुनांतराणि॥१५५॥ नृपपरविष
यप्राप्तोराजाहिजामरसज्जनद्रविणहरणेवेतः कुर्यान्नवाकुलयोषितां॥
द्विगजतुरगानातोंवृत्तन्यानूनभीत निरायुधान्प्रमुदितमनाः सैन्यः शस्ते
क्षणेस्वपुरंविशेत्॥१५६॥ इतिश्रीश्रीपतिभट्टविरचितायांज्योतिषरत्नमाला
यांयात्राप्रकरणं॥ अद्वितोवृत्तसंख्या १२८॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ८४

१६५

वृषभमिथुन

श्रीगणेशायनमः॥ धर्मोगृहस्थपदतो नपरोस्ति कश्चिद्यस्मात्स्थितः सखलु
योषितिशीलवत्यां॥ तस्याः सुलग्नवशतः किलशीललब्धिस्तस्मात्प्रवच्मि
नचिरेणविलग्नसिद्धिं॥ मेषोक्षवैणिकमृगाननकुंभसंस्थे प्रद्योतने क घो ३
रतलग्रहणंशुभाय॥ गीर्वाणमंत्रिणि मृगेंद्रमधिष्ठिते तु मासेधिकेन
त्रिदिनस्पृशिनोविमेच॥ २॥ गुरौसुराणामधिपस्यसिंहे विचोलबालबंधनावार ५
दि॥ कुर्वंतसिंहांशमतीत्ययाम्ये देशेचशेषेनचनर्मदायाः॥ ३॥ अन्य
त्रैराशावपिसंस्थितेचसिंहस्यभागे सुरराजमंत्री॥ तावद्विवाहव्रतबंध
नादिमंगल्यकार्यं विदुषानकार्यं॥ ४॥ नीषाढप्रभृति चतुष्टये विवा-

१६६

र॰मा होनो पौषे चैत्रे न मधुसंज्ञके विवाहे ॥ नैवास्तंगतवति भार्गवे न जीवे वृद्धत्वे
८५ न खलु तयोः शुभो बालभावे ॥५॥ वत्सो वर्षमनन्नमिष्टतिनृधारेभ्यो यनंचो
वर्षाशरत त्तरं स्त्रीणां मौनं मेहतुं विहाय मुनयो मोडव्यथिष्या जगुः ॥ चैत्रे प्रोज्झ्य परा-
शरः प्राणिपौषचंदो भाग्यदंत्याषाढादि चतुष्टयं न शुभदं केचिदूत्र
दिष्टं बुधैः ॥६॥ देशाचारतो व्यवस्था ॥ फाल्गुने पंते सिमासि माधवे ज्ये
ष्ठ नाम्नि धनपुत्रदो भवेत् ॥ सौम्ये रेः कृतसुखार्धमानदः कार्त्तिके च स ८५
हसि प्रकीर्तितः ॥७॥ अस्तमिते भृगुतनये नारी म्रियते बृहस्पतौ पुरुषः ॥
स्यादुभयो[illegible]रपि मरणं केतावुदिते करग्रहणे ॥८॥ अर्कानुकूल्ये सु

रसौ जैत्रजिते [illegible]वृद्धिं प्रपन्ने भृगुनंदने च ॥ भवंति नार्यः कृतसौख्यसंपत्सौ
भाग्यभाजः क्षतशत्रुपक्षाः ॥९॥ प्रागुद्गतः शिशुरहस्त्रितयं सितः स्यात्पश्चा
द्गतश्चाहमिह पंचदिनानि वृद्धः ॥ प्राक्पक्षमेव कथितो त्र वसिष्ठमुख्यैर्जी
वस्तु पक्षमपि वृद्धशिशुर्विवर्ज्यः ॥१०॥ पक्षं गुरुर्वृद्धशिशुः सितो दिव्यवस्थ
या केचिदिति ब्रुवंति ॥ कालोत्तरातुल्यानि दिनानि चैके सप्ताहमन्ये त्वपरे
त्रिरात्रं ॥११॥ स्यात्सप्तरात्रं गुरुशुक्रबाल्यं वृद्धत्वमुक्तं दशरात्रमेव ॥ वृ
द्धौ हि निष्टौ खलु तौ शिशुत्वे शस्तौ यतस्तावुपचीयमानौ ॥१२॥ जन्ममा
सि न च जन्मभे तथा नैव जन्मदिवसेपि कारयेत् ॥ आद्यगर्भदुहितुः

र॰मा स्तस्य वा ज्येष्ठमासि न च जातु मंगलं ॥१३॥ न ज्येष्ठे ज्येष्ठयोः कार्यं द्वंद्वना-
८५ र्योः पाणिपीडनं ॥ तयोरेकतरे ज्येष्ठे ज्येष्ठमासेपि कारयेत् ॥१४॥ स्वभा-
नु मित्रासितभौममंदशुक्रैस्तु षाररश्मिःसहितं गतानां ॥ दौर्भाग्यवैधव्यभ-
यानि धत्ते शुभं च चंद्रे भौलिभद्रीज्यविद्भ्यो ॥१५॥ ऊर्ध्वा रेखाः पंच तिर्यक्-
स्थिताश्च द्वे द्वे रेखा कोणयोरत्र चक्रे ॥ अग्नेर्धिष्ण्यं शंभुकोणे द्वितीये नो
ध्यो न्यसेभान्यतः साभिजिंति ॥१६॥ अंत्यः पादो वैश्वदेवाह्वयस्य विष्णो- ८५
र्धिष्ण्यस्याद्यनाड्यश्चतस्रः ॥ प्रोक्ता भुक्तिः साभिजित्संज्ञकस्य तत्स्थे रेख-
टे रोहिणीणां च वेधः ॥१७॥ चक्रे तस्मिन्नेकरेखास्थितेन द्येधिष्ण्ये विद्धं ग्र-
स्तं

हेण ॥ केश्चिज्जगाप्युच्यंतपादवेधो भानां विचिंत्यस्तत्र लाल निपातः ॥१८॥ वधू-
प्रवेशदाने च वरेण पाणिपीडने ॥ वेधः पंचशलाकाख्यो न्यत्र सप्तशलाकके ॥१९
त्य३ ॥ वेदैर्मार्धं [illegible] योरं घ्योरन्योन्यं द्वितृतीययोः ॥ क्रूरै रोपत्यजेत्पादं केचिद्दृष्ट-
मेणीषिणः ॥२०॥ ऋक्षं द्वादशगोभिरवनौ स्तुतृतीयं गुरुः [illegible] मुस्म
र्के मेजश्च पुरतो हंति स्फुटं लत्तया ॥ पश्चात्सप्तममिंदुजश्च नवमं राहुः
सितः पंचमं द्वाविंशं परिपूर्णमूर्तिरुडुपः संताडयेन्नेतरः ॥२१॥ चंद्रायु-
धोपग्रहलत्तितेषु धिष्ण्येषु चार्यैः कथितो विवेधः ॥ यावत्प्रमाणे च-
रणोस्ति खेटस्तावत्प्रमाणश्चरणो विरुद्धः ॥२२॥ क्रूरैर्भिन्नं क्रूरगं तद्व्यम्र
भिर२

र॰मा खं क्रूरराशौ तं क्रूरविहङ्गवनेष्टं ॥ यन्नोत्पातैर्दिव्यभौमान्तरिक्षैर्दुष्टं तद्वत्क्रू
८० रखेटाहतं च ॥ क्रूरैर्युक्तं त्रिविधोत्पातदुष्टं लायहिदृष्ट्यं मंगलं नो शुभे द्रु २
षु ॥ यावद्वक्त्र्यं शशिना तन्न भुक्त्वा पश्चात्तत्स्यान्मंगलं मंगलं च ॥ २४
यत्सूर्यभुक्तं दैवेन निष्टस्मृक्षं पुरास्थितं मध्यफलं मुनीन्द्राः ॥ यदन्ति भुक्तं
भं कर्मणीष्टं यदिनापि भोगं स्त्रगलं छन्नस्य ॥ २५ ॥ वक्रीखगभं पुर एव
दग्धं तत्पूर्वमृक्षं नहि धामितं स्यात् ॥ तत्राप्यतिक्रम्य यदेति पूर्वं सक्रू ८०
रदोषोपि च नास्ति तस्य ॥ २६ ॥ होराभ्यां धरित्री तनये त्वदृष्टं त्रिभिः सराकृग्र
हणोपपातं ॥ षड्भिश्च तुभिः शशिभोगदुष्टं युद्धं भवेद्दुष्टमिहं नोष्णु

भोगैः ॥ २७ ॥ पक्षान्तरेण ग्रहणद्वयं स्याद्यदा तदा द्वयग्रहणोपगं भं ॥ पक्षाद्विशु
द्धं भवति द्वितीयं ग्रहस्थितं शुध्यति भोगषट्कात् ॥ २८ ॥ षट्काष्टके मृत्युपरेत्य
हानिः पाणिग्रहे स्यान्नवपंचमे तु ॥ नेस्वे धनद्वादशके परेषु प्रेमा ॥ तिरेको हि
वधूवरस्य ॥ २९ ॥ मृत्युर्जन्मक्षयोर्नारी यदा षष्ठाष्टमे पतिः ॥ स्त्रियाः षडष्ट
मे गार्ग्यस्तदिष्टमनुमन्यते ॥ ३० ॥ एकराशौ धनापत्यसौभाग्यजननं स्मृतं ॥
एकर्क्षे यदि चैकांशो विवाहो नैव नश्यते ॥ ३१ ॥ समसप्तमे परस्परं मधिकाप्री
लेचर तिः सुखं धर्मतुष्टिः ॥ दशमे च तुर्थे च तथा वित्तान्यैकादशे तृतीये च ॥ ३२ ॥
भुवनपतिसुहृत्वं स्यात्तथैकाधिपत्ये यदि भवनवशात्वं चैव षड्द्वाष्टकेपि ३३

र.मा शुभकृद्विवाहोन्योन्यताराविशुद्धो यदि खलु फणिचक्रे स्यान्न नाडी
८८ समाजः ॥ ३३ ॥ नाड्यः स्तिस्रोन्यस्तु निःशेषदि[illegible]स्त्रिषु भ्योश्विन्यादि
भ्य एव प्रसूतोः ॥ सापीकारास्तत्र नाडीसमाजो नक्षत्राणामेकनाडी
स्पृशां स्यात् ॥ ३४ ॥ हित्वा सिंहमानुषाणां विहीयाभक्ष्यास्तेषां तोय धे ४
ज्ञातो हरेस्तु ॥ वश्यास्त्यक्ता वृश्चिकं चेवमन्यत् वश्यावश्यं विद्धि लोके ८८
प्रसिद्धं ॥ ३५ ॥ मृत्तिर्विधनता धनं सहज संक्षयं पुत्रकृत्कं प्रियस्य पुरमो
न्नतिर्विधवता चिरं जीविता ॥ शुभ ॥ क्षितिरशीलता विधिया ता विर
थं स्यात् तनुप्रभृति पुरस्थितेम वति भास्करे योषितां ॥ ३६ ॥ पापा ■

१७६

युति

मृत्युनिरर्थसंपद्भयोः प्रीतिश्च बंधुन्नेतिर्वैपुत्र्यं चसवैरतो चनियतं सा फल
तोत्मक्षयः ॥ स्त्रीसूतिः परकर्मकृत्यमधिकालब्धिः क्षयः संपदो स्यादिदा
धुंदयात्स्रवे चकथिते बधुक्षयः केश्चन ॥ ३७ ॥ पंचत्वेहि दरिद्रता सधन
ता स्वभ्राट्वैरं कृतानुसन्तिर्यदितोन्नति कुचरिता सन्तिः श्वरता[illegible]तिः ॥ सुर४
स्याद्भर्तुः प्रतिकूलता मिषरुचिर्धिना निरर्थक्षयो नारीणामुदयादिवर्ति
नि महीपुत्रे विवाहोत्सवे ॥ ३८ ॥ सौम्ये भर्तृपरायणा कृत्रहिणी स्यात्स्वामि
पक्षाश्रिता बंध्या श्वश्रू चरकृतान्विता चविजिनप्रद्वेषिपक्षा तथा ॥ बंध्या च
सुभिरुद्ध्रिता कृतिनी मायाविनी चक्रमाद्दूरिद्र व्ययवती बहुव्ययपरा

१७७

र॰मा॰ लग्नादिभावकल्पिते॥३९॥स्वामीष्टाधनभाग्गिनीप्रमुदिता दुव्यान्विता-
८१ स्वाम्यज्ञानस्वारिर्दयितो द्विष्टा च विगतप्राणा रता प्रेयसि॥ सिद्धार्था
विभवान्विता च धनिनी भावेषु लग्नादिषु स्यादत्र प्रमदा पुरो धुसि
नासीरस्यननंक्रमात॥४०॥ मनोभीष्टा भर्तुर्धनचयरता दैवरता
कुले द्वासमुन्ना विहितबहुवैरान्यनिरता॥ व्ययसुर्धमासक्ता सूक्तन
निरता ऋद्धिविभवा निरर्था शुक्रे स्याद्युवतिरिह लग्नप्रभृतिषु॥४१॥ ८१
स्यात्सुश्चल्यधनार्थवत्यथ पयोहीना च हद्रोणी निर्द्वेषा निजगर्भपा गि॰२
तनरता नीरुक्च भग्नव्रता॥ दुःशीला बहुवित्तवत्यतितरां पानप्रस

नै

क्तांगना प्राग्लग्नाद्विनेदनधीरविनास्वर्भानुना चक्रमात॥४२॥ त्याज्या
शु॰कें॰२ लेऽशोदैयोमेदोस्याः [illegible] दुलग्नपाः॥ रंध्रे चंद्रादयः पंच सर्वेस्तेज्यगुरू स
मौ॥४३॥ हिबुकधर्मसुतोदयकर्मरुत्रिदशराजगुरौ यदि वा सिते॥ यद
शुभं शुभतां समुपैति तत् शुभफलं नितरामपि वर्धते॥४४॥ दोषाणां श
तमपहंति सोमपुत्रः केंद्रस्थो द्विगुणमपहाय दश्य मूर्तिः॥ दैत्येज्यो द्विगुण
मिदं पुनर्बलीयान् आचार्यः शमयति लक्षमप्यवश्यं॥४५॥ पंचादिभिर्व्यो
मचरैर्मुनींद्राः शुभग्रहैः शोभनमामनंति॥ चतुर्भिरप्येंबरगे विलग्नाद्
क्राले च षष्ठादिव लोपपन्नैः॥४६॥ अनिष्टफलधाम गः शुभफलो ग्रहो

र॰मा वीक्षितः स्फुरद्गुरुः सितेंदुजौ बलयुतैरपापैर्यदा ॥ तनुप्रभृति पंचभिर्गग
१० नगैः शुभं शोभनं हि मा शुगुरुभास्करे विरहितं हितं नो भवेत् ॥ ४७ ॥
कोदंडतौलिजितुमेप्रमदाशकेषु प्राप्नोति सौख्यमधिकं दयिता स्वभ
र्तुः ॥ शेषेषु सत्स्वपि तथा च वधोज्झिता स्याच्चापेधिकोऽभिवेदं स्वेवदं भि ४
त्ति के चित् ॥ ४८ ॥ उदयगतनवांशः स्वेशदृष्टो युतो वा न भवति यदि मृ १०
त्युः स्यात्तदानीं वरस्य ॥ परिणयनसमये चेन्नैधनस्तोदयांशः स्वपति
सहितदृष्टो मृत्युकारी सवध्वाः ॥ ४९ ॥ नष्टा स्यादृष्टा विदुषा कदाचिदुल्लं
घनीयाः कुल[illegible]देशधर्माः ॥ मूलं हि तेषां श्रुतिवेदशाखाभ्यां न धर्मैः

स्थितिभंगदोषात् ॥ ५० ॥ प्रायेण गौडाः सहहीनवर्णैः प्राच्याश्च मं
ध्यासमयेंविवाहे ॥ शंसंति यावत्समुपैति शांतिं नगारवुरालवा
तरजोऽग्नितांतं ॥ ५१ ॥ गौडाः सूर्यं गोचरेणाप्रशस्तं वां छं स्यायें दा
क्षिणात्या विवाहे ॥ लाटाः प्रायः स्थानवीर्याश्रिताः स्युरग्वत्या
नोगोचरेगानप्रयाणे ॥ ५२ ॥ रे शास्त्रस्वरूपं बहवोऽप्युवुधा वदंति
पश्चानुमतं हि तं न ॥ ॥ देशं गतोप्येक विलोचनानां निमील्य
नेत्रं निवसन्मनीषी ॥ ५३ ॥ प्राजापत्य ब्राह्मदैवार्षसंज्ञाः कु
लेषूक्तेष्वेव कार्या विवाहाः ॥ गांधर्वाख्यश्चासुरो राक्षसश्चापि

र॰ मा॰

५१ राचो वा सार्वकालं विधेयः ॥ ५४ ॥ ब्राह्मो विवाह आहूय दीयते शक्त्यलंकृ
ता ॥ गृहस्थधर्मसिध्यर्थं प्राजापत्यः स उच्यते ॥ ५५ ॥ यज्ञस्थऋत्विजे क
न्यादानं दैवः प्रकीर्तितः ॥ गृहीत्वा गोद्वयं कन्यादानमार्षः स उच्यते ॥ ५६ ॥
रो॰४ आसुरो द्रविणादानात् गांधर्वः समयान्मिथः ॥ राक्षसो युद्धहरणात् पैशाचः
कन्यकाछलात् ॥ ५७ ॥ कृतकौतुकमंगलचारुवपुर्मधुपर्कविधेः परं तस्क
वरः ॥ ज्वलिताग्निसमक्षमवाप्य वधूं समुपैति शुभाशुभमेव ततः ॥ ५८ ॥
॥ इति विवाहप्रकरणं समाप्तं ॥ ॥ ओं यथ्ययक्षीशकचंद्रताराबलानि
शास्त्रादवगम्य सम्यक् ॥ आयुर्धनारोग्ययशोभिवृध्यै गृहं गृहस्थो विद
धापयीत ॥ १ ॥ निर्याणपत्तनग्रामगृहादीनां समासतः ॥ विशोपीतासु भू ९ ॥ १ ॥

क्षेत्रमादौ परीक्षेत गंधवर्णरसप्लवैः ॥ २ ॥ श्वेताशस्ता द्विजेंद्राणां रक्ता भ
मिर्मतीभृतां ॥ विशोपीतास्तु शूद्राणां कृष्णान्येषां तु मिश्रिता ॥ ३ ॥ मनसश्चक्षु
षोर्यस्यां संतोषो जायते भुवि ॥ तस्यां कार्यं गृहं सर्वैरिति गर्गादिभाषितं ॥ ४ ॥ गृ
हमध्ये हस्तमितं कृत्वा श्वभ्रं प्रपूरितं च पुनः ॥ यद्यूनमनिष्टं तत्तु समं समं धन्यम
धिकं यत् ॥ ५ ॥ जलोत्तमप्रस्तरांतं वा पुरुषांतमथापि वा ॥ क्षेत्रं संशोध्य चोध्रुत्य शल्यं
सदनमारभेत ॥ ६ ॥ कपिशीर्षप्रमाणैश्च ग्रावाणैः पूरयेद्दृढं ॥ खातं तत्र समे कृत्वा
ततः प्राचीं प्रसाधयेत् ॥ ७ ॥ प्रासादसदने लिंगद्वारकुंडविशेषतः ॥ दिङ्मूढे कु
लनाशः स्यात्तस्मात्संसाधयेद्दिशः ॥ ८ ॥ यत्नेसमक्षितितलेखलु कंटकस्य श
कोः प्रभाविशतिनिःसरतीह यत्र ॥ तत्रापरैंद्र ककुभौ क्रमशो भवेतां तन्मत्स्य
पुछमखनः किलयाम्यसौम्ये ॥ ९ ॥ धीहृद्धिदे ॥ यत्नेसमक्षितितले तरवस्थि

र॰ मा॰ तस्य तुल्यायमूलपरिधेः सगुणस्य शंकोः॥ भा द्वादशांगुलमितेः प्रविशत्यपैति
९२ यत्रेक्रमाद्वरुणशक्रदिशो मतेते॥१०॥ यात्स्या पादमलं नाभिस्तस्मादध्यंगुल
त्रये॥ कुक्षिस्थस्तस्मिन्यसेत्कं कुं पुत्रपौत्रार्थवृद्धये॥११॥ पुष्यध्रुवमृदुस्वाती
हस्तवासववारुणे॥ प्रथमो वेश्मनां तत्र प्रारंभः सद्भिरिष्यते॥१२॥ सूत्रभि
त्तिशिलान्यासं स्तंभस्यारोपणं तथा॥ पूर्वदक्षिणयोर्मध्ये कुर्यादित्याह क
श्यपः॥१३॥ स्तंभोपरि यदोलूककाकगृध्रादिपक्षिणः॥ व्यालादयश्च ति
ष्ठंति तदा कर्तुर्न शोभनं॥१४॥ तस्मात्स्तंभोपरि छत्रं शरावं वैकं करीतु वा॥ ९२
धारयेदथवा शस्त्रं तत्र रत्नानि निक्षिपेत्॥१५॥ ध्वजो धूमोथ सिंहश्वा सौरभेयः

१८४

खरो गजः॥ ध्वांक्षश्चेति क्रमेणैव मायाष्टकमुदाहृतं॥१६॥ विस्तार आयाम गु
णेष्टभक्ते यः शेषमायः समभवेध्वजादिः॥ गृहेषु चाया विषमाः प्रशस्ताः स्वस्था
नगाः सर्वगतो ध्वजस्यात्॥१७॥ न हस्तमानेन गुणान्वितं स्याद्यदा तदा तद्व
पितो कुत्स्या॥ दलत्वथ हस्तायदि वांगुलानि प्रसाधयेत्क्षेत्रफलं शुभार्थी॥१८
द्वात्रिंशद्धस्तविस्तीर्णं मध्ये ब्राह्मणमंदिरं॥ प्रत्येकं क्षत्रियादीनां चतुर्हस्त
विहीनकं॥१९॥ वखाद्रिरसबाणांशैरायतं चोभयोरपि॥ वर्धितं विषमैर्हस्तैरा
यव्ययविशुद्धये॥२०॥ अष्टोत्तरशतं हस्तविस्तीर्णं राजमंदिरं॥ आयते
तच्चतुर्थांशेन सप्राकारपरिवेष्टितं॥२१॥ एकादशकरादूर्ध्वं यावद्द्वात्रिंशह॰

१८५

श्री मा स्तके॥ तावदायादिकं चिंत्यं तदूर्ध्वं नैव चिंतयेत्॥२२॥ गृहेषु कर्तृहस्तेन
१३ मानं स्वामिकरेण वा॥ देवतानां तु धिष्ण्येषु कर्तृहस्तेन केवलं॥२३॥ ध्वजे
ला वह्निर्धूम्रः स्यात् धूमे तापश्च नित्यशः॥२४॥ सिंहे च वि[illegible]पुलो भोगाः शु
नि स्यात्कलहो महान्॥२४॥ वृषभे धनधान्यं च खरे वैदुष्यचिंतता॥ ग
जे भद्राणि पश्यंति ध्वांक्षे च मरणं भवेत्॥२५॥ ध्वजो हरौ तौ च गजे वृषे
षो ते वृषे हि नान्यत्र समाश्रितः स्यात्॥ प्रत्यक्ध्वजे द्वारमथोक्षिणपूर्वहरावु
दक्स्याद्द्विरदे च याम्यां॥२६॥ सर्वद्वारे ध्वजो देयः पश्चिमास्यं विना हरिः॥
प्राङ्मुखे दक्षिणास्ये च गजः पूर्वामुखे वृषः॥२७॥ खेटकर्पटको

क्षेषु वृषः सिंहो गजः शुभः॥ वापीकूपतडागादौ गजो देयो विचक्षणैः॥२८
आसने योजयेत्सिंहं शयने चैव कुंजरं॥ वृषं भोजनपात्रेषु दद्याच्छत्रा
दिषु ध्वजं॥२९॥ महानसेग्निशालायां गृहे चाग्न्युपजीविनां॥ धूमं दद्याद
थो ध्वानं यवनांत्यजमंदिरे॥३०॥ खरो वेश्याजने योज्यो ध्वांक्षः सेत्यकुटुं
बिषु॥३१॥ वृषं सिंहं गजं दद्यात्प्रासादपुरमंदिरे॥३२॥ वस्त्रे ध्वजः धर्मशालायां
कुंभे स्तंभे ध्वजो ध्वजः॥ गोगजौ भूगृहे साधारणे तृणगृहे शुभौ॥३३
यंत्रे शस्त्रे रथे सिंहो भांडारे च शुभो ध्वजः॥ धान्ये बुरुखाने गोश्वेभशा
लायां वृषभः शुभः॥३३॥ नाद्यो भोगो द्वाहवे यो गजसिंहवृषाः शुभाः॥

रा·मा सर्वे स्वाभिमुखाः श्रेष्ठा मध्यमास्तु पराङ्मुखाः ॥ ३४ ॥ दैर्घ्येन वांशनान्परि
१८ कल्प्य सव्यं द्वारं स्तुभं प्राक् त्रिचतुर्थभागे ॥ चतुर्थषष्ठे दिशि दक्षिण
स्यां पश्चाच्चतुः पंचमके तथोदक् ॥ ३५ ॥ द्वारस्योपरि यद्द्वारं द्वारं द्वारस्य
संमुखं ॥ न कुर्याद्व्ययदं तस्मात्सततं तद्दरिद्रकृत् ॥ ३६ ॥ अथाहतं क्षेत्र
फले विभक्ते भसंख्ययाशेषमवेहि धिष्ण्यं ॥ धिष्ण्ये विभक्ते वसुभिर्व्ययः
स्याद्व्ययमल्पव्ययमालयं सत् ॥ ३७ ॥ आश्विन्यादित्रयं मेषे सिंहे प्रोक्तं १८
मघात्रये ॥ मूलादित्रितयं चापे शेषेषु स्याद्द्वयं द्वयं ॥ ३८ ॥ तारास्यास्ते सभं
स्वामिधिष्ण्ये नंदभाजिते ॥ उद्वाहवद्राशिकूटं विचार्यं स्वामिगेहयोः ॥ ३९
क्षेत्रफले गजगुणिते खयमाप्ते भो जिते भवत्यायुः ॥ आयुषि पंचविभक्ते

मान्मृहा भूतविश्लेषः ॥ ४० ॥ व्ययान्विते क्षेत्रफले गृहस्य ध्रुवादिनामा
क्षरमिश्रिते च ॥ त्रिभिर्विभक्ते क्रमशोंऽशपः स्यादिंद्रो यमो भूपतिरंत
कोऽसन् ॥ ४१ ॥ ध्रुवं च धन्यं च जयं च नंदं खरं च कांतं च मनोरमं च ॥ सुव
क्रं संज्ञं खलु दुर्मुखाख्यं क्रूरं विपक्षं धनदं क्षयं च ॥ ४२ ॥ आक्रंदसंज्ञं
विपुलाव्हयं च स्यात्षोडशं चेद्विजयाभिनंदनं ॥ इत्येकशालानि गृहा
णि विंद्यात्प्रस्तारमेषां मधुनाभिधास्ये ॥ ४३ ॥ स्थापयेल्लघुमे पदं स्याद धोगुरो
धो परि तथैव पूरयेत् ॥ पश्चिमं तु गुरुभिः पुनः पुनः सर्वलघ्ववधिरित्य
यं विधिः ॥ गृहनामाक्षराण्यष्ट गो भवार्के मनुत्रये ॥ प्रोचुस्त्रीणि न

गावेदाः शेषांके ध्वजस्य रहयं ॥४५॥ पिंडं स्वांशं वेदनिघ्नं विभक्तं नंदैः शेषं राशयो
धाम्नियाताः ॥ अंशोशैः शेषाद्धतो भपभक्तः शेषं विंधान्नाम सख्याः क्रमाद्धा ॥४६॥
चतुर्भिर्गुणितं क्षेत्रं फलं षोडशभाजितं ॥ शेषं ध्रुवादिकं ज्ञेयं स्वप्रनामयथाक्र
मं ॥ ४७ ॥ द्वारादिकं द्वितयं वेदावसवः प्रदक्षिणं दिक्षु ॥ शालादिगकयोगः
सैकोवेश्मध्रुवादिर्भवेत् ॥४८॥ प्रदक्षिणं सम्मुखादलिंदं विंघाद्धुपुरस्ता
न समाश्रितं च ॥ गृहस्य पूर्वादिगतेष्वलिंदेष्ववं भवेयुर्दश षट् च भेदाः ॥४९॥
क्षपाकरे नैव गृहं पुरस्थं कुर्याद्धासे ज्ञातुं न तत्र कर्ता ॥ पतंति [illegible]
स्वन्यानि च पएए संस्छ्रयलेन तस्माद्विदमत्र चिंत्यं ॥५०॥ कृत्तिकाद्यं मघाद्यं च मैत्रा
द्यं वासवादिकं ॥ क्षपाकरादिशः प्रोक्ता वर्ज्ये नेयाः प्रयत्नतः ॥ ५१ ॥ आषाढे चैत्रा
श्विन्यभिषुऊर्जे माघ ज्येष्ठेषु सप्तोष्ठपदेषु नूनं ॥ निकेतनानां घटनं नृपाणां

योगेश्वराचार्यमतेन सिद्धं ॥५२॥ शोकोधान्यं मृतिपशुहतिर्द्रव्यवृद्धि
र्विनाशोयुद्धं मृत्युक्षतिरथ धनं श्रीश्चवन्हेर्भयं च ॥ लक्ष्मीप्राप्तिर्भवे
तिच भवनारंभकर्तुः क्रमेण चैत्राद्ये मासे निरिति फलं वास्तुशास्त्रोपदिष्टं ५३
शस्तं पशुगृहं ज्येष्ठे आश्विने धान्यनीडकं ॥ पानीयशालिकामाघे चैत्रे धारा
गृहं तथा ॥५४॥ वैशाखे फाल्गुने पौषे श्रावणे मार्गशीर्षके ॥ सूत्रारंभः
शिलान्यासः स्तंभारोपः प्रशस्यते ॥५५॥ कर्किनक्रहरिकुंभगतेर्के पूर्व
पश्चिममुखानि च कुर्यात् ॥ तौलिमेषवृषवृश्चिकयाते दक्षिणोत्तरमु
खानि गृहाणि ॥५६॥ अन्यथा यदि करोति दुर्मतिर्व्याधिशोकभयहानि

र॰मा मश्नुते ॥५७॥ मीनचापमिथुनांगनागते कारयेन्न गृहमेव भास्करे ॥ नभ
१६ स्यादिषु मासेषु त्रिषु त्रिषु यथाक्रमं ॥ पूर्वादिषु शिरो वास्तोः कुर्यान्नेदृङ्मुखं
गृहं ॥५८॥ प्रतिकूलमुखं गेहं दुःखशोकभयप्रदं ॥ सर्वतोमुखगेहानामे
ष दोषो न विद्यते ॥५९॥ कर्मसिद्धिस्त्वखायुषि निमित्तशकुनादिभिः ॥ ज्ञा
त्वा शुभे गृहारंभे कीर्तयेत्समयं बुधः ॥६०॥ धर्मे स्थिरे वा भवने विलग्ने सौम्य
ग्रहे युक्तनिरीक्षिते च ॥ कर्मस्थिते वीर्ययुते च सौम्ये निर्माणमाहुर्भवनस्य
संतः ॥६१॥ पापैस्त्रिषष्ठायगतैस्त्रिकोणकेंद्राश्रितैः साधुभिरायुषस्य ॥ १६
वदंति निर्माणमिहाष्टमस्थः क्रूरस्तु कर्तुर्मरणं करोति ॥६२॥ त्रिषष्ठा

यगतैः क्रूरैः शुभैः केंद्रत्रिकोणगैः ॥ शुभदं गृहनिर्माणं क्रूरो मृत्युकरोष्टमः ॥६३
रवौ गृहस्थो गृहिणी शशांके धनं सिते देवगुरौ च सौख्यं ॥ विनाशमायाति बले
नाहीने नीचस्थिते वास्तमुपागते च ॥६५॥ विशाखायाश्च तुर्यांशे यावत्ति
ष्ठति शीतगुः ॥ तावन्नीचंगतो ज्ञेयः परतो नैव दोषभाक् ॥६६॥ अस्तदोष
स्तेन ग्राह्यः प्रतिदैवस्तिको बुधैः ॥ नास्तदोषस्तदा भानोर्मैत्रपौष्णस्य नीच
ता ॥६७॥ प्लक्षोदुंबरचूताख्या निघ्नस्तु हि बिभीतकः ॥ दग्धाः कंटकिनो वृ
क्षा वटाश्वत्थकपित्थकाः ॥६८॥ अगस्तिशिंशुतालाख्याश्चिंचिणीकाश्च निं
दिताः ॥ अन्येतु गृहनिर्माणे योजनीयाः सदा द्रुमाः ॥६९॥ वृक्षच्छेदनमा
र्थना ॥

र॰मा॰ यानीह भूतानि वसंति तानि बलिं गृहीत्वा विधिवत्प्रयुक्तं॥ अन्यत्र वासं परिकल्प
१८ यंतु क्षमंतु तान्यपि नमोस्तु तेभ्यः॥६९॥ अन्यवेश्मस्थितं दारु नैवान्य
स्मिन्प्रयोजयेत्॥ नूतने वसते भूतो वसन्नपि न जीवति॥७०॥ नूतने
नूतनं श्रेष्ठं जीर्णे जीर्णं प्रशस्यते॥ जीर्णे च नूतनं श्रेष्ठं न जीर्णं नूतने
शुभं॥७१॥ इष्टकाकाष्ठपाषाणमृत्तिकाचूर्णलायसं तृणं पत्रं बुधैः प्रोक्तं
सदा सद्गृहायवे॥७२॥ श्रीपर्णी रोहिणीशाकसर्जाश्वरसलांपुन्नागाः॥ १८
पतंगरोघशालतालखास्त्लाखार्जुनशिंशपाः॥७३॥ चंदनाशोकवदरी श
मधूकाश्च कदंबकः॥ प्रशस्ताश्च शमी निंब बिल्वो वर्ज्यो गृहांतिके॥७४

१९४

न्यग्रोधोदुंबराश्वत्थप्लक्षाः पूर्वादितः शुभाः॥ आसन्नकंटकक्षीरफली दुःख
प्रदस्तरुः॥७५॥ संवर्धयेद्यदा गेहं ततः समंताद्वर्धयेत्तुल्यं॥ एकदेशे दोषः प्राग
थवा पुत्तरे कुर्यात्॥७६॥ गृहायुर्योगाः॥ उदये गुरुररस्तगृहे शशिजः सहजे तु
शनिस्तुरविश्च रिपौ॥ जलगश्च सितो भवनस्य तदा शरदां शतमायुरुशंति बुधाः॥
७७॥ यदि विलग्नतो भृगुजो बरे शशिसुतं खलु केंद्रगतो गुरुः॥ दिनकरोयगु
तश्च तदा बुधैः शतमितायुरुदीरितमालयं॥७८॥ लग्ने भृगुः पुत्रगतश्च जी
वः षष्ठः कुजस्तिग्मरुचिस्तृतीयः॥ निवेशने यस्य गृहस्य तद्धि शतद्वयं तिष्ठति
वत्सराणां॥७९॥ शशांकजीवौ ख१० रसातल४ स्थौ कुजार्कजौ लाभगतौ
चयस्य॥ प्रारंभकाले भवनस्य तस्य स्थितिर्निरुक्ता शरदामशीतिः॥८०

१९५

र॰मा॰
१८
चिरं॰

स्वोच्चवर्तिनिशगेऽपि विलग्नगे देवमंत्रिणि रसातले ४ च वा॥ स्वोच्चगे रवि
सुतेऽथवाऽऽयगे स्यात्स्थितिः खलु सह श्रिया॥ ८१॥ स्वर्क्षे चंद्रे लग्नगे केंद्रगे
ज्ये लक्ष्मीवत्स्यात्तद्गृहं भूरिकालं॥ मित्रस्वोच्चांशस्थितैः खेचरैश्च नी
चारिस्थैर्जायते निर्धनत्वं॥ ८२॥ एकोऽपि नूनं परभागवर्ती रिपुस्थरस्थः
खचरोऽब्दमध्ये॥ करोति गेहं परसात्तदानं स्याद्दुर्बलश्चेदिह वर्णनाथः॥८३
तिथिवारर्थकेनं॥ एकादशी द्वितीया पंचमी सप्तमी तृतीया च॥ प्रतिपद्द
शमी त्रयोदशी पौर्णमासी च॥ ८४॥ सूर्येंदुबुधेंदुजीवानां भार्ग
वस्य च वासरे॥ सूत्रपातादिकं कार्यं संपत्तिमभिवांछिता॥ ८५॥ ॥ १८

१९६

नैऋत्यांशस्त्रमंदिरं॥२

त्रि ३ वेदा ४ ब्धि ४ त्रि ३ वेदा ४ ब्धि ४ त्रि द्वि भे घर्कलः शशी॥ श्रीरुद्रसः स्थितिर्व्या
धिः नैऋत्ये श्रीः श्रीमृत्तिर्दोषे॥ ८६॥ स्नानागारं दिशि प्राच्यां आग्नेयां पचनालयं॥
याम्यायां शयनागारं वायव्यां पशुमंदिरं॥ ८७॥ प्रतीच्यां भोजनागारं भांडकोशं
तूत्तरस्यां ईशान्यां देवमंदिरं॥ ८८॥ गोधान्यदेवाग्निगुरूपरिष्टात्स्वपेन्न चैवा
परेपूर्वमूर्धा॥ न चानुवंशोन जलाद्रपादः श्रियोऽभिलाषी पुरुषो न नग्नः॥ ८९
केचिद्दशांकोद्दशभतेः वास्तुपुरुषो यत्र कोष्ठे सूत्र॥ संपातः स वंशो मर्मस्थानं॥
॥९०॥ इति वास्तुप्रकरणं॥ ॥ आदितः श्लोकः॥ ८०६॥ श्रीगणेशाय नमः॥
अथ प्रवेशो नवमंदिरस्य यात्रानिवृत्तौ वध भूपतीनां॥ सौम्यायने पूर्वदि
ने विधेयं वास्तुर्चनं भूतबलिं च तद्वत्॥ १॥ सौम्यायने श्रावणमार्गपौषेज

१९८

र॰मा॰ जन्मर्क्षलग्नयोपचयगोदयांशे॥ वामंगतेर्कैगृहवास्तुपूजांकृत्वाविशेद्वेश्म
९९ भकूटशुद्धे॥२॥ प्रवेशोमध्यमोज्ञेयोनभःकार्तिकमासयोः॥ माघफाल्गु
नवैशाखज्येष्ठमासेषुशोभनः॥३॥ चतुर्दशीचतुर्थीचनवमीचतथा
ष्टमी॥ षष्ठीचद्वादशीचैवशुभकार्येनशोभना॥४॥ भूतांककृतवशार्क्कौ
कदशनाड्यःक्रमेणतु॥ तासांवर्ज्याःशुभेकार्येशेषानाड्यस्तुशोभनाः॥५
शुभःप्रवेशोमृदुभिर्ध्रुवर्क्षैःक्षिप्रैश्चरैःस्यात्पुनरेवयात्रा॥ उग्रैर्नृपोदा
रुणभैःकुमारोराज्ञीविशाखासुविनाशमेति॥६॥ पुष्येमैत्रेमृदुस्वा ९९
त्यांध्रुवेत्वाष्ट्रेचवायुभे॥ वासवद्वितयेश्रेष्ठंगृहग्रामप्रवेशनं॥७॥

प्रवेशोनूतनेहर्म्येत्वपूर्वइतिकथ्यते॥ सपूर्वस्तुप्रयाणांतेपूर्वापूर्वोन्यउच्य
ते॥८॥ प्रवेशोनूतनेहर्म्येध्रुवैर्मैत्रैःसुखाप्तये॥ पुष्यस्वातीयुतैस्तैश्चजीर्णे
सद्वासवद्वयैः॥९॥ अपूर्वसंज्ञंप्रथमंप्रवेशंयात्रावसानेचसपूर्वमेव॥ द्वंद्वाह्व
यंचाग्निभयादिजातंगृहप्रवेशंत्रिविधंवदंति॥१०॥ अपूर्वप्रवेशोगृहारंभधि
ष्ण्यैर्विधेयःकरोमध्यमोत्रेतिकेचित्॥ अपूर्वःस्थिरैर्मैत्रभैरेवशुद्धैरतोश्विमू
लोत्तरारंभभैश्च॥११॥ भू१ वेद४ पंचकं५ त्रिरुद्धि३।३।३॥ प्रवेशेकलशेर्कभा
त्॥ मृतिर्गतिर्धनंश्रीःस्यात्वैरंशुक्रुस्थिरतासुखं॥१२॥ कृत्तिकासुभवनं
कृशानुनादह्यतेप्रविशतोनसंशयः॥ यन्मुखंचसदनंचतत्ककुप्द्वारभेषुशु
भकृत्प्रवेशनं॥१३॥ सर्वग्रहैर्विमुक्तंप्रवेशभंत्यज्यतेप्रयत्नेन॥ कैश्चित्सौम्य

समेतं शुभदं कीर्तितं मुनिभिः ॥१४॥ रिक्तातिथिभूसुतभानुवासरौ निंद्याश्च
योगाः परिवर्जनीयाः ॥ मेषः कुलीरो मकरस्तुला च त्याज्याः प्रवेशेऽपि तथा त
दंशाः ॥१५॥ मेषयाने घटो व्याधिः धान्यहानि मृगे गृहे ॥ विशतां कर्कटे नाशः
शेषलग्नेषु शोभनं ॥१६॥ निंदिता अपि शुभांशा समेतास्तौलिमेषमकराः स
कुलीराः ॥ कर्तृभोचयगाश्च विलग्ने राशयः शुभफलाश्च भवंति ॥१७॥ त्रि
कोणकेंद्रगैः शुभैः रंकेटकाष्टमांत्यगैः ॥ असद्ग्रहैः स्थिरोदये गृहं विशेद्बलेवि
धोः ॥१८॥ नैरुज्य दारिद्र्य विभूति कारी बंध्यात्मदेषि कलत्रघाती ॥ प्राणापहा १००
री पितृकं स दश्च सिध्यर्थदो भीतिकरः क्रमेण ॥१९॥ जन्मलग्नात् जन्मरा
शेः सकाशात् दशभावफलं ॥ राशिर्लग्नगतो जन्मराशेः जन्मादयात्तथा २०

कीर्तितौ मुनिभिर्वेश्मप्रवेशः शौनकादिभिः ॥२०॥ केंद्रत्रिद्व्यायेषु शुभैः क्रूरैःष
ट्त्र्यायगैर्गुरौ ॥ लग्ने स्थगो च केंद्रवा स्थिरग्राम्योदये विशेत् २१ पुनर्वसौ
च सूतिकागृहस्य निर्मितिः स्मृता ॥ चित्रिं चिविशुभांतरप्रवेशनं शुभावहं २२
पुनर्वसोन्तपादीनां कर्तव्यं सूतिकागृहं ॥ श्रवणाभिजितोर्मध्ये कर्तव्यं च प्र
कखवेशनं ॥२३॥ कृत्वाविप्रान्सजलीलांश्चाग्रतो वामतोर्कं स्वातं स्वर्ग्धि विमल
ल वसनो मंगलैर्वेदघोषैः ॥ व्यस्ते यात्रा विहितशकुने द्वारमार्गेण राजा हर्म्ये
पुष्पप्रकररुचिमत्तोरणाढ्यं विशेच्च ॥२४॥ लग्नात्सागादितो दिक्षु द्वौ
द्वौ राशी निवेशयेत् ॥ एकमेकं न्यसेत्कोणे सूर्यं वामे विचिंतयेत् ॥२५॥ रं
धो ८ सुत्रा ५ हुना २ दायाः ॥ पंचस्य कोष्ठिते क्रमात् ॥ पूर्वाशाभिमुखं गेहं

विशेद्गृहमेभिर्ध्रुवमृदुतः॥२६॥ नतो नृपो भिन्नरूद्र सुरोधसः शिल्प्यर्कभृग्गो
ऌविदेश्वलिङ्गिनः॥ धनेश्वरस्तैः पशुभिः समर्चयेत् सदा धदीनान् पुरवा
सिनस्तथा॥२७॥ गृहप्रवेशप्रकरणं॥ ॥ वस्त्रप्राप्तिस्तदपहरणं वह्नि
दाहोर्थसिद्धिराखोर्भ इति मृतिरथ धनप्राप्तिरर्थागमश्च॥ शोको मृत्यु
र्नरपतिभयं संपदः कर्मसिद्धिरिष्टावाप्तिः सदृशानमथो वल्लभत्वं ज
नानां॥१॥ मित्राप्तिरंबरहृति सलिलाप्लुतिश्च रोगाप्तिमिष्टमशनं नय
नामयश्च॥ धान्यं विषोद्भवभयं जलभीर्धनं च मित्राप्तिरंबरधृतेः फल
मश्विनीभात्॥२॥ निवसंत्यमरा हि वस्त्रकोणे मनुजाः पाशदशांतम
ध्ययोश्च॥ अपरेपि च रक्षसां त्रयोंशाः शयने चासनपादुकासु चैवं॥३॥

भेर्वोरेवानिंद्येप्यात्कुर्न्नूतनं नव्ये वस्त्रे धन्ये॥५
वस्त्रप्राप्तिर्दैवतो शेनराशेः पुत्राप्तिः स्याद्राक्षसांशे च मृत्युः॥ प्रांते सर्वांशेष्व
निष्टं फलं स्यात् प्लुष्टे वस्त्रे नूतने साध्वसाधु॥४॥ कर्दमकज्जलगो
मयलिप्ते वा ससि दग्धवतिस्फुटिते वा॥ चिंत्यमिदं नवधाविहिते
स्मिन् श्रेष्ठमनिष्टफलं च सूरिभिः॥५॥ विप्रादेशाद्वुद्वाहे क्ष्मापालेन
प्रीत्या दत्तं॥६॥ इति वस्त्रप्रकरणं॥ अथामरस्थापनमुत्तरायणे त्वदेववा
रक्षे तिथिक्षणेषु॥ सिते च पक्षेशशितारयोर्बले विधौ विलग्ने च शुभावलो
किते॥१॥ रोहिण्युत्तरपौष्णवैष्णवकरादित्याश्विनी वासवान् राधेंद्वजी
भेषु गदितं विष्णोः प्रतिष्ठापनं॥ पुष्यश्रुत्यभिजित्सु रेश्वरकयोर्वित्ताधि
पस्कंदयोर्मैत्रे तिग्मरुचेः करे निरृति भे दुर्गादिकानां शुभं॥२॥ गणप

मु·मा रिचुद्रक्षोयक्षभूतेश्वराणांअमथफणिसरस्वत्यादिकानांचपोष्ठे॥ अवसिष्ट
१०२ गतनाम्नो वा स्वेच्छेरूपानां निगदितमखिलानां स्थापनं च प्रवेषु॥३॥ सप्तर्षयो
यत्र चरंति धिष्ण्ये कार्या प्रतिष्ठा खलु तत्र तेषां॥ श्रीव्यासवाल्मीकिघटोद्भवानां
तथा स्मृता वाक्यविभेयहाणां॥४॥ सिंहोदये दिनकरो मिथुने महेशो नाराय
णश्च युवतौ धटभे विधाता॥ देव्यो द्विमूर्तिभवने च निवेशनीयाः क्षुद्राश्चरे
स्थिरे गृहे निखिलाश्च देवाः॥५॥ तेजस्विनी क्षेमकृदग्निदाहे विधायि
नी स्याद्दूरदा दृढा च॥ आनंदकृत्कल्पनिवासिनी च सूर्यादिवारेषु भवे १०२
प्रतिष्ठा॥६॥ केंद्रत्रिकोणभयमूर्तिषु सद्ग्रहेषु चंद्रार्कभौमशनिषु
त्रिषडायगेषु॥ सान्निध्यमेति नियतं प्रतिमासु देवः कर्तुः सुखार्थ

सुखसंपदरोगिता च॥७॥ बलान्विते गुरौ भौमे सबले सूतधर्मगे॥ रवौ लग्नगते स्था
प्यः शंकरः शंकरो भवेत्॥८॥ जीवे चतुष्टयस्थे विष्णोः केंद्रे बुधे भृगौ हिबुके॥ स्था
प्या विधिवत्प्रतिमाः कुमारक्षैत्रे यद्रसूर्यीणां॥९॥ शुक्रे लग्ने नवम्यां तु सब
लेंदौ कुजे खगे॥ बृहस्पतौ च सबले देवानां स्थापनं हितं॥१०॥ शनौ बलान्वि
ते यैर्वीहीनौ भौमशनैश्चरौ॥ प्रासादभेदं कुर्वंति कर्तुर्दुःखामयप्रदाः॥११
सौम्यालग्नाद्याश्रिता मूर्तिपूर्वान्भावान्वीर्यैरुत्कटा वर्धयंति॥ षष्ठं
हित्वा भावमेते हितत्रशत्रुध्वंसिं कर्तुरुत्सादयंति॥१२॥ इति देवप्रतिष्ठा
प्रकरणं॥ अथ प्रकरणानुक्रमणिका संवत्सरादितिथिवारगुणास्त
गशांकजौ॥ भूगे मेषे भृगे चेंदौ मूर्तिं जीववतिं न्यसेत्॥११॥ केंद्रादिपुत्रधर्मस्थाः सूर्य
भौम+ शोध ४

र॰मा॰ तस्य योगाभिधानकरणं करणप्रशंसा ॥ भानोः फलानि तदनुक्षणजा गुणाश्च
१०२ पश्चादुपग्रहफलं रविसंक्रमश्च ॥ १ ॥ स्याद्गोचरः शशिबलं च विलग्नचिंता सं
स्कारजाश्च विधयोऽथ नृपाभिषेकः ॥ यात्रा विवाहविधिरायतनिवेशो वेश्म
प्रवेशनवधूवस्त्रस्य प्रतिष्ठा ॥ २ ॥ इति ललितवृत्तैर्निर्मलां रत्नमालां मुद
हरदधिकार्यां सद्गुणां रत्नकोशात् ॥ निजगुरुपदभक्तः श्रीपतिः शास्त्रदक्षः १०२
चतुरगणककंठे राजतामुज्ज्वलश्रीः ॥ ३ ॥ स्फुटतया श्रीपतिबद्धयानया
कंठस्थया ज्योतिषरत्नमालया ॥ अलक्षणोप्यर्थपरिच्युतोलसभा स
सु भूम्नां गणको विराजते ॥ ४ ॥ भ्रातर्यतनविप्रनिमित्तं शास्त्रमेतदिति

206

मा वृथा त्यज ॥ आगमोयमृषिभाषितभाषितार्थतो न परं किमपि भाषितं मया
॥ ५ ॥ इति श्री श्रीपतिभट्टविरचितायां ज्योतिषरत्नमालायां समाप्तिमगमत्
॥ रसाब्ध्यश्वचंद्रोन्मिते १७४६ तारणाख्येयने दाक्षिणाख्ये शुचौ कृष्णप
क्षे ॥ शनौ मीनकेतौ तिथौ शंभुधिष्ण्ये लिखद्रत्नमालामिमां विश्वनाथः ॥ १ ॥ रो
काशिनाथेन भट्टेन त्र्यंबकाचार्यसूनुना ॥ लिखिता रत्नमालेयं परस्य पठना
र्थं भवत्विति ॥ १ ॥ लेखकपाठकयोः शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

207

॥इतिरत्नमालासमाप्तः॥श्रीरस्तु॥शुभंभवतु॥